

Q'U B'A'NLA CHAJ CHUSB'AL TETZ U JESUUS ITZ'IB'A U XHAN

Yol ti' u u' tza'

Aatz u u' tza', a' tz'ib'an u Xhan, vik'aol u Zebedeo. Aya' ma'l u vinaj Israeel. Arameo viyolb'al utz, nitalche' aas oksan yolich vatz Tiohx u Xhan tzi'. Utz a'ich ma'l tu q'u chusulib' xamb'u ti' u Jesuus. Choktaj U Tio 10.2; U Kuxh 10.25. Antich imol u tatzik, va'l Jacobo utz, Santiago ib'ii majte. Oknajich u Zebedeo tuch' u tixoj Salome ti' inimal u Jesuus majte tzi'. Choktaj U Tio 27.56. Aatz u Xhan tzi', ye' nital je' tib' oj a' tz'ib'an u u' tza', pek tiira nimna'l aas a' tz'ib'an. Nitalche' aas a'ich vichusulib' u Jesuus va'l tiira maas xiak. Utz a'ich u chusulib' majte va'l tiira tii u Jesuus ti'. Ye' ootzajib'e kam chit tuul itz'ib'a utz, til itz'ib'ava. Loq' nitalche' aas tixo'l q'u ya'b' 90 — 95 m.t.J. Nitalche' txaypinajich u Xhan tu u Isla Patmos aas itz'ib'at u u' tza'.

Aatz u u' tza', kalab' jalb'al tib' tuch' tere'n q'u u' itz'ib'a unjot q'u chusulib', echa' U Tio, U Kuxh tuch' U Lucas.

A' ib'o'q'ol nital u Xhan aas iTxaaom Tiohx u Jesuus, iK'aol Tiohx, ta'xh u Chitol tetz q'u aanima tu paav utz, Aq'ol Tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj. Choktaj U Xhan 20.30-31.

A' u jatxb'al tib' q'u yol tu u u' tza'.

- 1) 1.1-18 Unjolol yol ti' u Jesuus.
- 2) 1.19—12.50 Niyolon ti' vichusun u Jesuus tuch' ti' u tijle'm aq'ax tu u Tiohx.
- 3) 13.1—21.23 Niyolon ti' vipaal u Jesuus tu tza'l, vikame' utz, u q'aavtitz'pe'.

Q'U B'A'NLA CHAJ CHUSB'AL TETZ U JESUUS ITZ'IB'A U XHAN

U tatin u Jesusus
tuch' u Tiohx tib'ilaj

1 1-2 Atich nal u Aq'ol Tiichajil
k'atz u Tiohx xe' q'ii xe' saj.
Tiohx tatine'.^a

3 Ti' k'uxh chee q'u kam kajayil
q'u'l atile. Utz ye't chee q'u kam
koj tzi' aas yit' koj ti'.

4 Aye'n u tiichajil tzixe'.
Utz aatz u tiichajil tzi', echa'
txijtxub'al.

A' nik'uchun u b'ey tu q'u
aanima.^b

5 U txijtxub'al nitxijtxun xo'l
q'u aanima
q'u'l atil tu uken vatz Tiohx
tu u vatz amlika tx'ava' tza'.
Utz ye'xhkam nitx'olax imajax
itxijtxun tu u uken.

6 Unchee' atich ma'l u vinaj
Xhan ib'ii. Chajax tu u Tiohx.

7 Utz a' ul tale' aas a' u txij-
txub'al u Jesusus k'asu'l xe'
Tiohx. Ech kajay saniman u
Jesusus ti' q'u'l iyol. **8** Utz a' koj u
txijtxub'al u Xhan; pek alol ko'n
tetz itziil u txijtxub'al.

9 Tan ul u Jesusus tu u vatz
amlika tx'ava' tza'.

Aya' u nojla txijtxub'al tetz
kajay q'u aanima.

10 Utz atin tu u vatz amlika
tx'ava' tza'.

Utz ti' ku'en k'uxh veet u vatz
amlika tx'ava'.

Pek aatz q'u aanima tu u vatz
amlika tx'ava',
ye't tootzaji aas a' va'l uli.

11 Ti' q'u tetz ulka.

Pek ye't ko'n k'ulax tu vitenam.

12 Pek taq' tijle'm kajay
q'u'l k'ulun,
q'u'l motx niman vib'ii.

^a 1.1 Nitalax "Aq'ol Tiichajil" ti' u Jesusus tza' tan, a' va'l cheesan q'u kam kajayil. "Verbo" chu te'l tu kastiya tan, ti' viyol u Jesusus chee q'u kam. Aatz u tokeb'al tu u yolb'al hebreo utz, "yol" chu u tokeb'al. Choktaj u Geenesis 1.1-26. Nipajik'am ti' viyol u Tiohx, k'uchb'al tetz vitxumb'al u Tiohx. Choktaj u Salmos 33.4; 119.89. "Aq'ol tiichajil" chu ti' u Jesusus majte tan, eesanal tu paav; aq'ol tiichajil vatz Tiohx. A' aa yol ab'il sak'ulax oko'p tu Amlika. Choktaj u Geenesis 1.1-3; u Salmos 33.6; 107.20; u Proveerbios 8.22-31.

^b 1.4 Aatz q'u yol "txijtxub'al" Tuch' "tiichajil" nital u Xhan tu u u' tza', a' nital u tatin u aanima aas itz'lel k'atz u Tiohx. Aatz q'u yol "uken" Tuch' "kamchil", a' nitale' aas ye'k u aanima k'atz u Tiohx; tz'ejxinaj siatz niyolonka.

B'ens k'aol ime'al Tiohx taq'o.

13 Utz yit' tiq'aq'al koj kajal
aanima

vib'en q'u aanima k'aol ime'al
Tiohx tzi'.

Yit' titxumb'al koj chi'l k'uxh
itz'pi utz,

yit' titxumb'al koj aanima.

Pek itxumb'al Tiohx.

14 B'en ko'n aanima u aq'ol
tiichajil.

Atin tu kuxo'l.

Utz qil u mam itechalil,
echa' tijle'm ma'l k'aola aas
ta'xh ma'l k'atz itat.

Techal q'u mam b'a'nil tzixe'
tuch' vinujul.

15 Unchee' yolon u Xhan ti' u
Jesus ech tza': —A' va'l val sete
atzi' aas val ech tza': «Aatz va'l
tul vi', b'axaich sunvatz. Atich-
nale aas chee'in.» Texhin.—
Texh u Xhan.

16 Utz kajay o' niqetzan k'atza
ti' u mam b'a'nil
va'l ech ko'xh ib'ena'.

17 Tan aatz u Moisees,
a' taq' u o'tla mantaar qe.
Pek ech koj u b'a'nil tuch' vinujul,
a' vetiq'on ul quxe' u Jesucristo.

18 Paat ye'xhab'il ilonnaj tetz u
Tiohx.

Pek u K'aola nialon
inujul kam b'anel tu u Tiohx.

Tan ta'xh u Jesusu
va'l meero atil k'atza.

Utz a' ootzajin tetz viTat.

U taltu u Xhan aas paalchu u Jesusu sii'

19 Unchee' aatz i'an q'u q'esal
uq'ayb'al xo'l q'u Israeel, ichaj
unjolol oksan yol vatz Tiohx
tuch' unjolol q'u levita. Motx
k'asu'l tu Jerusaleen ti' en
ich'otil tu u Xhan ech tza':
—¿Ab'il axh?— Texh te.^c

20 Utz tzaq'b'el tu u Xhan, jik
chit tala. Ye't txub'a'li. Tal ech
tza': —Yit' in koj viTxaaom u
Tiohx.— Texhtu'.^d

21 Utz ab'il paj te ech tza':
—¿Ab'il axh unchee'? ¿Axx tzik
u Elias?— Texh te'le'.

^c **1.19** Aatz q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel, tiira atich sik'u'l utz, tootzajle aas sa'chit'ul ma'l viTxaaom u Tiohx. Aya' u “Cristo” utz, “Mesias”. Tan ech va'l alich tu q'u alol tetz u yolb'al Tiohx. Ech nichmotxich'ia viTxaaom u Tiohx tzi'. Utz aatz tab'i q'u kam nichian u Xhan, oora motx tal ich'otile' aas matz yit' a' viTxaaom u Tiohx si'an ijlenalil tal u Tiohx. Nichtale': —¿Ab'il axh? ¿Kam ijle'm? ¿Yit' tzik axh viTxaaom u Tiohx?— Chu te niyolonka.

^d **1.20** Aatz u yol “Cristo”, tu u yolb'al griego. A' nital u tijle'm ma'l va'l sichaj u Tiohx ti' ijikomtixsal q'u aanima vatz Tiohx. Yit' b'ii koj u yol “Cristo” titiempo u Jesusu tzi'. Echat ko'xh u tokeb'al u yol “Mesías” tu u yolb'al hebreo. A' nital u tijle'm ma'l va'l sitxaa el u Tiohx utz, sichaj tu u vatz amlika tx'ava'. Loq' aanima ko'n aas nichtal q'u aa uq'ayb'al vatz q'u Israeel; yit' nojla Tiohx koj tatine' nitale'.

Tzaq'b'u u Xhan utz, tala:
—Yit' in koj.— Texhtu'.

Utz alax paj te: —¿Axx tzik u
alol tetz u yolb'al Tioxx va'l sa-
chit'uli?— Texh te'le'.

—Yit' i'.— Texhtu'.^e

22 Utz alax paj te ech tza':
—¿Ab'il axh unchee'? Ech
se'nqal tu q'u'l vetchajono'.
¿Ab'il axh saale'?— Texh te.

23 Utz tal u Xhan ech tza':
—In va'l tal u Isaias, u alol tetz u
yolb'al Tioxx, aas tal ech tza':

«Saje' ivi' ti' talax u yolb'al
Tioxx tu u tz'inlich tzaji tx'ava'.
Utz satale': Jikomtixsataj
etxumb'al vatz u kuB'aal Tioxx,
echa' ijikomtixsal b'ey siatz
seb'ane'. Chaj.» Texhtu'.—
Texh u Xhan.^f

24 Aatz q'u chaj oponi tzi',
ichaj q'u'l fariseo u tuq'ayb'al.

25 Utz ich'oti paj tu u Xhan
ech tza': —Untz'oj yit' axh koj
viTxaaom u Tioxx, ¿kam toke'
na'an vautisaar aanima tu a'

unchee'? Tan niko'xh axh koj u
Elias utz; niko'xh axh koj u alol
tetz u yolb'al Tioxx va'l sauli.—
Texh te.

26 Tzaq'b'el tu u Xhan ech
tza': —Tu ko'n a' nunb'anvu
vautisaar aanima. Pek atil ma'l
texo'l aas ye' etootzaj. **27** Aya'
va'l tul vi'. Loq' b'axal sunvatz
tan, atilnale. Utz sib' tijle'm
sunvatz. Aal ye' nik'ulo'k vi' aas
in chitol el ixaab' tu tajan.—
Texhtu'.

28 Aatz q'u kam tzi' a' uchku
tu Betaabara, sala b'en u nima'
Jordaan tu va'l nich'i'anvu vauti-
saar aanima u Xhan.

U taltu u Xhan aas paav ul teesa u Jesusus

29 Unchee' tu tek va't q'ii tuul,
ilax u Jesusus tu u Xhan. Aalich tul
k'atza. Utz tal ti' ech tza': —¿Atil
viTxaaom u Tioxx tzuta! va'l a'
nik'am ti' ma'l chelem karne'l
tan, sakam ti' teesal vipaav q'u
aanima tu u vatz amlika tx'ava'.

30 A' va'l val sete atzi' aas val ech

^e **1.21** Aatz q'u q'esar uq'ayb'al xo'l q'u Israeel, nichnaltil tu u
Deuteronomio 18.15, 18 tuch' tu u Malaquias 4.5-6 aas si'chb'axab' ma'l u
alol tetz u yolb'al Tioxx vatz u tuleb'al u Cristo. Utz u Elias va'l
si'chq'aavitz'pu tika'paj nichtale'. Oj yit' i' utz, kamal ma'j q'u alol tetz u
yolb'al Tioxx va'l mam ijle'm iq'omal taq'o tu u Tioxx nichmotxtale'.
Pek xamtel tal u Jesusus aas yit' meero u Elias koj va'l sab'axab' ul siatz, pek
aya' u Xhan, u b'anol vaustiismo. A' tul u Xhan tu u b'axa tuleb'al u Jesusus.
Choktaj U Tio 17.10-12. Pek nipajtal u Yolb'al Tioxx aas saul ka'va't alol
tetz u yolb'al Tioxx sab'axab' ul vatz u ka'b' tuleb'al u Jesusus. Aatz q'u
mamaj kam samotxi'ane', ela tuch' va'l i'an u Moisees tuch' u Elias
ko'xtene. Choktaj Q'u Kam Ib'axab'sa Ik'uchax U Tioxx (Apocalipsis)
11.3-13.

^f **1.23** Choktaj u Isaias 40.3.

tza': «Tul va't u vinaj vi' va'l atil nal sunvatz. Tan atichnale aas chee'in.» Texhin. **31** Utz ye'ich vootzaj iatz. Pek vet'ulin ti' ib'anax vautisaar aanima tu a' ti'. Ech satootzaji q'u Israeel.— Texhtu'.

32 Utz tal paj u Xhan ti' ech tza': —Vil iku'l u Tioxhla Espiiritu tu Amlika. Echa' paroomaxh tilone'. Utz atin tib'a u Jesusus. **33** Utz ye'ich vootzaj. Pek aatz va'l chajonk'asu'lin ti' ib'anax vautisaar aanima, tal ve: «Ab'il i' liilv iku' vunTioxhla Espiiritu utz, la'atin tib'a, a' va'l saoksan u Tioxhla Espiiritu k'atz q'u aanima.» Texhtu'. **34** Ech vila. Utz ech tok nivale' aas a' viK'aol u Tioxh.— Texhtu'.

Vixe't q'u chusulib' k'atz u Jesusus

35 Unchee' tu tek va't q'ii tuul, atich paj u Xhan tzi'. A'ich imol ka'va'l q'ul ichusulib'.

36 Utz isaji b'en u Jesusus nich- ipaale'. Utz tal ech tza': —jAtil viTxaaom u Tioxh tzuta, va'l a' nik'am ti' ma'l chelem karne'!— Texhtu'. **37** Ech ta'xh tab'i viyol u Xhan ka'va'l q'u chusulib', xamb'u tek ti' u Jesusus.

38 Ech sajinka u Jesusus ti' iqul utz, tila aas xamich ti'. Tal tek te ech tza': —¿Kam nechoke'?— Texh te.

Motx tal ech tza': —Rabii ¿til atilk'axh?— Texh te. Aatz u yol

“Rabii” tu u yolb'al hebreo, “chusul” chu u tokeb'al.

39 Utz tal u Jesusus ech tza': —Ni'extaj, uloj etile'.— Texh te. Ech ib'en ti' utz, tila til atichka. Utz motx atinka tzixex' tu u q'ii tzi'. Tan ma'tich tek iku' q'ii; alas 4 ich teku'en.

40 Aatz ma'l tu q'u'l ab'in iyolon u Xhan, xamb'u ti' u Jesusus; a'ich a' u Lixh. Aya' vitza'q' u Xhim va'l Lu' ib'ii majte. **41** Ech aatz u Lixh, a' b'axal ex til u Xhim, u tatzik. Utz tal te ech tza': —jAtil tek viTxaaom u Tioxh va'l ala'tzi'i-mal k'asu'! jVetqilla! Aya' u Cristo.— Texh te.

42 Ech tiq'ot ul u Xhim vatz u Jesusus. Sajil tu u Jesusus utz, tal te ech tza': —Aatz axh, axh Xhim, ik'aol Jonaas. Cefas tek ab'ii si'ane'. Anko'xhtu' u b'ii Lu' majte.— Texhtu'.^g

43 Unchee' aatz tu va't u q'ii, titz'a b'enchil u Jesusus tu Galilea. Utz b'eni. Til u Felipe. Utz tal te ech tza': —Xamb'en vi'.— Texh te.

44 Aatz u Felipe tzi', aa Betsaidaich, vitenam u Lixh tuch' u Lu'. **45** Ech aatz u Felipe, ex til u Natanaeel utz, tal te ech tza': —jUlyu va'l yolon u Moisees ti' tu u o'tla mantaar, va'l yolon q'u alol tetz u yolb'al Tioxh ti' majte! jVetqilla! Aya' u Jesusus vik'aol u Xhep tu Nazareet.— Texh te.

^g **1.42** Aatz q'u b'ii “Xhim” tuch’ “Lu’” b'ii tu u yolb'al griego. Pek aatz u b'ii “Cefas”, tu u yolb'al arameo. “Sivan” chu u tokeb'al. Aya' u yolb'al va'l maas nich'i'and'e q'u Israeel tib'ilaj.

46 Utz tal u Natanaeel tu u Felipe ech tza': —Oj tzik salakpu ma'lj mam vinaj tu Nazareet.— Texh te.

Tzaq'b'u u Felipe utz, tal ech tza': —iNi'axh tul ila iile!— Texhtu'.

47 Unchee' aatz ilax topon u Natanaeel tu u Jesusu, tal ti' ech tza': —Aatz cheel, tul ma'l u Israeel tzuta aas nojchit ye'k sub'u'm k'atza.— Texhtu'.

48 Utz tal u Natanaeel te ech tza': —¿Kam anachb'e'in; til ootzajivin?— Texh te.

Utz tzaq'b'el tu u Jesusu ech tza': —Vilaxh aas ye'sajich isik'let'axh u Felipe. Atich'axh jaq' u viikuxh.— Texh te.

49 Ech sotz ik'u'l u Natanaeel taq'o utz, tal ech tza': —Chusul, jnoj pe'xh axh viK'aol u Tiohx! Axh u tijlenal q'u Israeel va'l sa'-chit'uli.— Texh te.^h

50 Tzaq'b'el paj tu u Jesusu ech tza': —Nanima tan, vetval see aas: «Vetvilaxh jaq' u viikuxh.» Chi'in. Utz mamaj kam tere'n ko'xh siil vatz va'l tza'.— Texh te. 51 Utz tal paje': —Ni'xhtek'val sete, sa'naletil ijaje' u amlika taab'a'b'en tza'. Utz setil q'ul iaanjel u Tiohx

saku'l sab'enje' k'atz u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima.— Texhtu'.ⁱ

U b'axa txaichil i'an u Jesusu

2 1 Unchee' tu tek itoxva' q'ii tuul, b'anax ma'l tzumb'a'a tu u tenam Canaa tikuenta Galilea. Utz antu atich opon tzi' vinan u Jesusu. **2** Utz antu savsal u Jesusu tuch' q'ul ichusulib' majte. **3** Utz ye't tak'a u ta'l uuva va'l nichtaq'axe'. Ech aatz vinan u Jesusu, tal te ech tza': —Motxyu u ta'l uuva.— Texh te.

4 Tal u Jesusu te ech tza': —Ixo, ¿kam toke' aas naal ve? Tan ye'saj topon u oora.— Texhtu'.^j

5 Pek aatz vinan, tal tu q'u xekol ech tza': —Lenima ti' kajay va'l satal sete.— Texhtu'. **6** Utz atich vaajil mamaj sivan txe'n tzi'. Ka'va'l oj oxva'l txe'n a' nichaav tuul. Tan a' va'l ni-txakunsa q'u Israeel ti' u kostuumbre tetz tx'aatx'ochil.

7 Anchitu'. Tal u Jesusu tu q'u xekol ech tza': —Noosataj q'u txe'n tu a' tzi'.— Texh te. Utz b'oono inoosal motx i'ana. **8** Tal tepaj te ech tza': —Aatz cheel,

^h 1.49 Choktaj u Deuteronomio 18.15; u Samueel II 7.12.

ⁱ 1.51 Choktaj u Geenesis 28.12.

Aatz u yol “u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima”, aya' u yol “Hijo del hombre” tu kastiya.

^j 2.4 Aatz u yol tal u Jesusu tza': —Ye'saj topon u oora.— Chia. A' toke' aas ye'saj topon u tiempo aas saxe'ttaq'onin u Jesusu tinujul ti' q'u kam tetz u Tiohx. Ye'saj saxe't viministerio echa' ma'lj alol tetz u yolb'al Tiohx niyolonka.

lektaj je'ul b'ioj utz, iq'otaj b'en xe' u q'esal ilol tetz u nimla q'ii.— Texhtu'.

Ech tiq'ot b'en. **9** Utz inach u a' u q'esal ilol tetz u nimla q'ii. Ta'l uuvaich teku'en. Loq' ye' tootzaj til cheek u tal uuva tzi'. Ta'xh ootzajinich tetz q'u xekol til cheeka.

Ech aatz u q'esal ilol tetz u nimla q'ii, isik'le tek u xiak va'l tzume'i. **10** Tal te ech tza':

—Kajay aanima nib'anon aas a' b'axal nitaq' u b'a'nla ta'l uuva. Utz anal nituk'al va'l b'iit nitale' aas ma't tuk'al sib'al u b'a'n. Pek aatz axh, vetatxaake'l u b'a'nla ta'l uuva; anal naaq' cheel.— Texh te.

11 Unchee' a' u b'axa txaichil i'an u Jesusu tu Canaa tzi', tikuenta Galilea. Utz ik'uch u

mam itechalil u Tiohx k'atza. Ech nimal tu q'ul ichusulib'.

12 Ech aatz ma'tich ipaal u kam tza', motx b'en tu u tenam Capernauum. B'en u Jesusu tuch' vinan, q'ul itza'q' utz, tuch' q'ul ichusulib'. Utz i'an ka'xva'l q'ii tzi'.^k

U tojchal elu'l q'u aa k'a'y tu viq'analil u totztiohx

13 Unchee' nichtekinajab' vinimla q'ii q'u Israeel, ti' u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto. Utz b'enje' u Jesusu tu Jerusaleen. **14** Utz aatz opon tu viq'analil u totztiohx, til q'u aa k'a'y vaakaxh, q'u aa k'a'y karne'l, tuch' q'u aa k'a'y paroomaxh. Antu q'u ch'exun puaj. Jolol k'ujlich tzi'.^l **15** Ech i'an ma'l itz'u'm u Jesusu. Utz

^k **2.12** Ex atinoy u Jesusu tu u tenam Capernauum tikuenta Galilea. A'ich u tx'ava' aq'ax tu q'u Zabuloon tuch' tu q'u Neftalii tikuenta u Josuee. Choktaj u Josuee 19.10-16, 32-39. Tu u tatin u Jesusu tzi', nitzojpu u yol ib'axab'sa talax u Isaias. Choktaj u Isaias 9.1-2.

^l **2.14** Aatz tu u tiempo tzi', kajay q'u aanima q'u'l nicheninach Tiohx tu viq'analil u totztiohx, nichtoksa tx'olo'm. Avan nichik'ache': vaakaxh, karne'l, tuch' tentzun; seguun vitx'olo'm nitoksa. Ech aatz q'u puera q'u'l tzian nik'asku'l, nichiloq' ma'j tavan tu viq'analil u totztiohx tan, nichik'ay tzi'. Utz nichichool u okeb'alob' tu viq'analil u totztiohx unpajul jun ya'b' majte. Loq' kam ko'nkoxh puaj nichib'amb'ele' tan, txaa' oj echi. Pek ta'xh nichib'amb'el ti' u choo okeb'alob' tu viq'analil u totztiohx ma'l u puaj “tiro” ib'ii. Ech aatz kajay q'u aanima q'u'l nichentaq' ikutxu tu viq'analil u totztiohx tzi', ministeer nichich'exu q'ul ipuaj tuch' u puaj tiro tzi'. Ech toke' nital tza' aas atich aa k'a'y avan tuch' ch'exun puaj chia. Utz jik ko'nkoxh k'a'y utz, ch'exu puaj nimotxi'ane'. Pek nojla tiira mam sub'u'm ni'an ti' u ch'exu puaj. Utz aal a' nimotxi'anvu oko'p tu viq'analil u totztiohx majte. Ta'xh koj pek ya'vla chaj avan nik'ayi majte aas tiira txaa' tu u o'tla mantaar. Loq' a' imol q'u q'esala tu viq'analil u totztiohx ti' isub'ax q'u aanima.

ipaasa elu'l kajay q'u aa k'a'y atich tu viq'analil u toztiohx. Ma'l telu'l tuch' q'u karne'l, tuch' q'u vaakaxh. Imak'e'l vipuaj q'u ch'exun puaj utz, ixhut'pika q'ul imeexha. **16** Utz tal tu q'u aa k'a'y paroomaxh ech tza': —iEesataj q'u kam tzi! Ye' ko'xh etaq' b'ens k'ayi-b'al u toztotz vunTat tza'.— Texh te.

17 Ech ul sik'u'l q'u chusulib' u yol va'l tz'ib'amichka ech tza':

—Ye' nunq'i' ti' val ootzotz aas kam ko'xh nib'anax tuul.— Chia.^m

18 Aatz tek q'u q'esal uq'ay-b'al tetz q'u Israeel, tal te ech tza': —¿Kam xheenyas sak'uch qe aas atil iijle'm ti' q'u kam na'ane' tzi'?— Texh te.ⁿ

19 Utz tzaq'b'el tu u Jesus ech tza': —Aq'taj ku' u toztiohx tza' utz, tu ko'n oxva'l q'ii saq'aavunlakvu je'.— Texh te.

20 Tal tek q'u q'esala te ech tza': —Ma'l 46 ya'b' veetik vi-kuentail u toztiohx tza'. Utz aatz axh, ¿tu ko'n oxva'l q'ii saq'aav-alakvu je'?— Texhtu'.

21 Loq' aatz u Jesus tan, a' koj chit nichtal vikuentail u toztiohx te. Pek a' nichtal vichi'l.

22 Ech ul u yol sik'u'l q'u chusul-ib' tal u Jesus tzi' aas q'aav itz'pu u Jesus xo'l q'u kamnaj.

Ech inima u yol va'l tz'ib'amichka tuch' q'u yol tal u Jesus majte.

Vik'uchtu u Jesus aas tootzaj u taanima junun aanima

23 Unchee' atich u Jesus tu Jerusaleen tu u nimla q'ii ti' u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto, sib'al aanima niman tan, nichtil q'u txaichil nich'ane'.

24 Pek aatz u Jesus tan, nich-kojik'uje' ik'u'l ti' q'u aanima. Tan tootzajich kam b'anel taq'o sikajayil. **25** Utz ye'k ministeer aas ab'il sayolon ok q'u aanima te. Tan tootzajich kam atil tu taanima q'u aanima.

U itz'pichil vatz Tiohx nital u Jesus tu u Nicodemo

3 **1** Unchee' atich ma'l u vinaj, Nicodemo ib'ii. Imol q'u fariseo. Utz atich tijle'm xo'l q'u Israeel. **2** Ech opon xe' u Jesus tu ma'l u aq'b'al. Utz tal te ech tza': —Chusul, qootzajle a' vetk'asku'laxh xe' Tiohx tu vachusune'. Tan ab'il koj sab'anon q'u txaichil na'ane' tzi', oj ye'k Tiohx k'atza.— Texhtu'.

3 Utz tal u Jesus te ech tza': —Ni'xhtek'val see aas ab'il va'l yit' sa'kojitz'pu tika'paj, sa'koj-til viQ'esalail u Tiohx.— Texh te.

^m **2.17** Choktaj u Salmos 69.9.

ⁿ **2.18** Aatz u yol “q'u q'esal uq'ayb'al tetz q'u Israeel” chi'o', aya' u yol “los judios” tu kastiya.

4 Utz tal u Nicodemo te ech tza': —¿Kani'ch titz'pu ma'l vinaj aas q'estu teku'en? ¿Satz veeti saq'aavoko'p tu tuul inan tzik utz, si'itz'pi?— Texhtu'.

5 Tzaq'b'u u Jesusus ech tza': —Ni'xhtek'val see aas ab'il va'l ye'k si'itz'pu tu a' utz, tu u Tioxhla Espiiritu, sa'kojok tu vi-Q'esalail u Tiohx. 6 Tan aatz va'l nititz'pu tu u chi'l, chi'l ku'en. Pek aatz va'l nititz'pu tu u Tioxhla Espiiritu, tetz u Tiohx atzi'. 7 Utz ye' ko'xh sotz ak'u'l ti' va'l nivale' aas: «Ant ex, ministeer si'itz'p'ex k'atz Tiohx majte.» Chi'in.

8 Tan echa' u kaji'q' tzi'. Til ko'xh nixuminku ipaale'. Naab'i toq' tuul. Loq' yootzaj til ech tule' utz, til ech ib'ena'. Utz ech b'anel tu q'u'l nititz'pu tu u Tioxhla Espiiritu.— Texh te.

9 Tzaq'b'u paj u Nicodemo utz, tal ech tza': —¿Kani'ch tek iveet u kam tzi'?— Texh te.

10 Utz tzaq'b'el tu u Jesusus ech tza': —¿Ye' nitel atxumb'al tuul tzik k'uxh axh chusul tetz q'u Israel? 11 Ni'xhtek'val see aas ta'xh nivale' kam va'l vootzaj utz, kam va'l ilel vaq'o xe' Tiohx. Pek ye' nenima kam va'l nivale'. 12 Utz ye' nenima q'u vatz tx'ava'il kam nival sete tzi', ¿a' chixh senima oj Amlikail kam saval sete?

13 Tan ye'xhab'il ma'j je'najop tu Amlika. Pek ta'xh u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima ku'najul tu

Amlika. 14 Utz kam ech it'anb'a'l je' u tz'ajich vatzib'al tx'i'la txokop i'an u Moisees tu tz'inlich tzaji tx'ava', ministeer echat chit it'anb'a'l je' u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima sab'anax majte.^o 15 Ech ye'k satz'ejxu kajay q'u aanima saniman. Pek sa'atin itiichajil tu b'enq'ii b'ensaj.

Vib'antu tii u Tiohx ti' q'u aanima kajayil

16 Tan aatz u Tiohx, tiira tii ti' q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava'. Aal vettaq' viK'aol ti' va'l ta'xh ma'l. Tan a' isa' yit' sa'koj-tz'ejxu kajay q'u'l saniman. Pek sa'atin itiichajil tu b'enq'ii b'ensaj. 17 Tan aatz u Tiohx, ma'kojichaj k'asu'l viK'aol ti' ul itz'ejax yol ti' q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava'. Pek vetichaj-u'l, ti' ichtipul q'u aanima tu q'ul ipaav. 18 Utz ab'il va'l niniman viK'aol u Tiohx, ye'k so'ok tu u choob'al paav. Ech koj va'l ye' niniman, tz'ejel nal yol ti' aas tu choob'al paav se'enka. Tan ye' ninima viTxaaom u Tiohx va'l ta'xh ma'l. 19 Ech su'ul choob'al paav ti' q'u aanima. Tan ye' ninima viTxaaom u Tiohx va'l ul tu u vatz amlika tx'ava' tza'; aya' u txijtxub'al. Pek a' ko'n motx b'enk ik'u'l ti' u paav; aya' u uken. Ech motx i'an tzi' tan, ye'xtxoj q'ul ib'anone'. 20 Tan aatz kajay q'u'l ye'xtxoj ni'ane', ye'k itxa'k u txijtxub'al te. Utz ye'xhkam nitul k'atza. Ye'xhkam

^o 3.14 Choktaj u Nuumeros 21.9; u Isaias 52.13.

nichoke' tan, yi'sa' sachee elu' tu q'ul ib'anone'.^p **21** Pek ech koj q'u'l ato'k ti' ib'anax vinujul, nitul k'atz u txijtxub'al ti' ik'uch-ta' aas titxumb'al Tiohx ni'an q'u kam.— Texh te.

Viyolon u Xhan ti' u Jesusus

22 Unchee' xamtich tek ti' q'u kam tzi', b'en u Jesusus tikuenta Judea tuch' q'ul ichusulib'. Utz atin tzi'. Nichib'an vautisaar aanima tuch' q'ul ichusulib'.

23 Echat u Xhan majte, nichib'an vautisaar aanima tu Enoon, naja'ch u tx'ava' Saliim. Tan kaanaich a' tzi'. Ech nichtopon aanima utz, nichib'anax vautisaar. **24** Tan ye'sajich taq'ax ku' u Xhan tu tze'.

25 Unchee' atin yaayoli'b' xo'l q'ul ichusulib' u Xhan tuch' unjolol q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel. Nichiyaayoli tib' ti' u kostuumbre ti' u tx'aatx'ochil vatz Tiohx. **26** Ech ul xe' u Xhan utz, tal te ech tza': —Chusul, aatz u vinaj va'l atich sak'atza sala b'en u Jordaana va'l yolonaxh ti', nib'an vautisaar aanima. Utz va'l tok aanima ti'.— Texhtu'.

27 Utz tzaq'b'el tu u Xhan ech tza': —Ye'xhab'il ma'j sa'atin tijle'm oj yit' u Tiohx koj sa'aq'on te. **28** Utz ex texhtiigo ti' va'l val sete aas: «Yit' in koj viTxaaom u Tiohx, in ko'n chaj b'axab'samal ulin siatz.» Texhin.

29 In ko'n tamiigo atilin k'atza. Tan echa' va'l nituch tu

ma'l tzumb'a'a aas aye'n u ixviak k'atz u xiak vivinaj. Pek atil u tamiigo u xiak naja'ch majte. Nitab'i kam chaj si'ane' utz, techal itxuq'txun ti'. Utz echat u vetzane'; tiira techal unchi'b'e' aas nivab'i q'u kam tzi'. **30** Tan ministeer aas sa'xht'anb'a'li. Pek aatz in, saku'l u vijle'm. **31** Tan a' aa yol ti' q'u kam kajayil va'l a' vetk'asku'l tu Amlika. Pek aatz va'l atil tu u vatz tx'ava' tza', vatz tx'ava' atilka. Utz a' niyol q'u kam tu u vatz tx'ava'.

32 Ech aatz va'l k'asu'l tu Amlika, a' nitale' kam va'l tila tab'i. Pek ye'xhab'il niniman q'ul iyol. **33** Pek ab'il va'l niniman q'ul iyol, nitxakb'a' aas a' inujul va'l nital u Tiohx. **34** Tan aatz va'l Tiohx vetchajon, yolb'al Tiohx nitale'. Utz aatz u Tiohx, tz'ajel taq'ax u Tioxhla Espiiritu ni'ane'. **35** Aatz u Tata, tiira tii ti' viK'aol. Ech kajay q'u kam vettaq'luka tiq'ab'.

36 Ech ab'il va'l niniman u K'aola, sa'atin tu u tiichajil k'atza b'enq'ii b'ensaj. Pek ab'iste va'l ye' isa' inimal u K'aola, sa'kojatin tu u tiichajil tu u b'enq'ii b'ensaj. Pek saku' vi-k'a'nal u Tiohx ti'.— Texhtu'.

U taltu u b'a'nla chusb'al u Jesusus tu ma'l u ixoj aa Samaaria

4 **1** Unchee', nitchal q'u fariseo ti' u Jesusus ech tza': —Aatz u Jesusus, nitoksa tere'n chusulib' ti'. Paalchu tek aanima

^p **3.20** Choktaj u Job 24.13-17.

nib'an vautisaar vatz u Xhan.— Chia. **2** Utz tab'i itziil u Jesus va'l nictalaxe' tzi'. K'uxh aal yit' u Jesus koj nichb'anon vautisaar aanima, pek q'ul ichusulib' nichb'anon. **3** Ech-ixe'at eltekk'asu'l tikuenta Judea utz, b'en paj tikuenta Galilea. **4** Utz ministeer aalich ipaal tikuenta Samaaria. **5** Ech opon tu ma'l u tenam tikuenta Samaaria, Sicaar ib'ii. A' atichku tu u tx'ava' va'l taq' u Jacoob tu u Xhep ko'xtene, vik'aol.^q **6** Utz atich ma'l u julil a' tzi' va'l k'otax tikuenta u Jacoob. Ech k'uje' u Jesus sitzi' tan, ma'tich ikool tu xaaom. Utz si'chtexh-chaq'aan q'ii.

7 Unchee' opon ma'l u ixoj aa Samaaria; ex tiq'o taa'. Utz tal u Jesus te ech tza': —Aq' b'ioj vaa' savuk'a.— Texh te. **8** Tuul aatz q'ul ichusulib', ma'tich motx ib'en tu tenam ti' en iloq'ax echb'ub'al.

9 Ech aatz u ixoj aa Samaaria, tal tu u Jesus ech tza': —¿Kam toke' najaj avaa' ve suuk'a? Tan axh aa Judea. Utz in aa Samaaria. Utz aatz q'u aa Judea, yit'ix iq'ila tib' tuch' q'u aa Samaaria.— Texh te.^r

10 Ech tzaq'b'el tu u Jesus ech tza': —Nikojootzaji kam u oya nitaq' u Tiohx utz, ab'il va'l

nialon see aas: «Aq' vaa'.» Chia. Aal sajj avaa' te atzi'. Utz aal vi'al a' sataq' see.— Texh te.

11 Utz tal u ixoj te ech tza': —UnB'aal ¿kam koj tuul siiq'ov je'ul u a' tan, sib' b'ennaj u jul tzi'? Utz ¿til siiq'ov u vi'al a' naal majte tzi'? **12** Tan ¿tz'oj tzik paalch'axh vatz u kuk'uy kumam Jacoob va'l aq'onka u julil a' qe tza'? Tan a' u julil a' va'l tiq'ov taa' tuk'a tuch' q'ul ik'aol ime'al utz, tuch' q'u tavan.— Texhtu'.

13 Utz tzaq'b'el tu u Jesus ech tza': —Ab'il q'u'l su'uk'an u a' tza', sako'npajtzaj itzi'. **14** Pek ab'il va'l su'uk'an u a' va'l savaq'e', jatu tere'n koj satzaj itzi'. Tan echa' iyuq'pu vi'al a' u tatin k'atza si'ane' tan, tetz u tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj.— Texh te.^s

15 Utz tal u ixoj te ech tza': —UnB'aal, aq' vetz u a' naale' tzi'; ech ye'kan satzaj untzi'. Utz ye'kan su'lviq'o a' tza'.— Texh te.

16 Tal u Jesus te ech tza': —Kuxh sik'le vavinaj, ech lu'ulaxh tza'.—Texh te.

17 Tzaq'b'u u ixoj utz, tal te ech tza': —Ye'k unvinaj.— Texhtu'.

Tal u Jesus te ech tza': —Nojchit naale' aas: «Ye'k

^q **4.5** Choktaj u Geenesis 33.19.

^r **4.9** Choktaj u Esdras 4.1-5; u Nehemias 4.1-5.

^s **4.10-14** Aatz vatz q'u Israeel tiira techal u vi'al a' tan, b'a'nla a' siatz, yit'e'ch koj u molich a' va'l nimol tu jul. Choktaj u Jeremias 2.13-17; u Isaiaas 44.3.

unvinaj.» Cha'axh. **18** Tan o'va'x avinaj atini. Utz aatz vamol cheel, yit' avinaj koj. Ech inujul va'l vetaalla' tzi'.— Texh te.

19 Tal u ixoj te ech tza': —UnB'aal, nojchit axh alol tetz u yolb'al Tiohx. **20** Pek saab'i tan, aatz q'u kuk'uy kumam, motx toksa iq'ii Tiohx tu u muunte tza'. Utz aatz ex, ex aa Judea ta'xh so'okk iq'ii u Tiohx tu Jerusaleen netale'.— Texh te.

21 Utz tal u Jesus te ech tza': —Ixo, nima va'l nivale' tza'. Tan toj nal uloj tiempo aas niko'xh tu u muunte tza' utz, niko'xh tu Jerusaleen so'okk iq'ii u kuTat tu Amlika. **22** Tan aatz ex cheel, ye' etootzaj ab'il netoksa iq'ii. Pek aatz o', qootzajle ab'il niqoksa iq'ii. Tan a' niulku u chitpichil tu paav xe' q'u aa Judea. **23** Utz ulyu texh u tiempo. Cheel tek va'l so'oksal iq'ii u kuTat tu Amlika tu q'u aanima q'u'l nojchit aya'l ik'u'l ti'. Utz sa'xh-toksa iq'ii tu taanima majte. Tan ech q'u aanima isa' u kuTat; a' isa' siq'ila isik'le tu taanima. **24** Tan tioxhla aanxel u Tiohx. Utz ministeer tu taanxelal u aanima satoksav iq'ii majte; tinujul chit si'ane'.— Texhtu'.

25 Tal u ixoj te ech tza': —Vootzajle sa'chit'ul u Cristo, viTxaaom u Tiohx. Ech a' toj alon kajay q'u kam qe atzi' aas lu'uli.— Texhtu'.

26 Tal u Jesus te ech tza': —In va'l su'uli naale' tzi', va'l niyolon sauch' cheel tza'.— Texh te.

27 Tuul opon q'ul ichusulib' u Jesus. Utz motx sutz ik'u'l aas tila nichiyolon tuch' ma'l u ixoj. Loq' ye'xhab'il ma'j ch'otin te aas: —¿Kam naab'i te utz, kam nayol tuch'?— Texh koj.

28 Ech aatz u ixoj, taq'ka vitxe'n. B'en tu u tenam. Ex tal tu q'u aanima ech tza': **29** —iNi'extaj! Uloj etil ma'l u vinaj. Tan ma'xh motx tallu ve kam chit b'anel vaq'o. ¿Matz yit' a' viTxaaom u Tiohx?— Texhtu'. **30** Ech motx k'asu'l aanima tu u tenam utz, ul k'atz u Jesus. **31** Tuul aatz q'u chusulib', nichian ya'l u Jesus ech tza': —Chusul, tx'a'n teku'en.— Texh te. **32** Pek tal ko'n u Jesus te ech tza': —Atil ma'l vechb'u-b'al savechb'u aas ye' etootzaj.— Texh te. **33** Utz motx tek tal q'u chusulib' tib'ilaj ech tza': —¿Kamal iq'oli ul techb'ub'al?— Texhtu'.

34 Tal u Jesus te: —Aatz u vechb'ub'al, aya' va'l sunb'an vixumb'al va'l vetchajonk'asu'lin utz, suntzojpi u taq'on majte. **35** Nimotxetale' aas: «Kaava't ich' topon u chokb'al triigo.» Che'ex. Pek nival sete sajinoj-b'enex vi' q'u chikob'e'm triigo etile'. Q'anq'o tek tilone' tan, tzajya. Oponyu u tiempo chokb'al tetz.

36 Utz nik'ul ja'mel iq'ii u chokol tetz. Tan aatz va'l ni'ane', tetz atinchil tu b'enq'ii b'ensaj. Ech ela sachi'b' u

chikol tuch' u chokol. **37** Utz ech sanojpu u yol va'l nital ech tza': «Paarten va'l nichikone' utz, paarten va'l nichokone'.» Chia. **38** Utz nojchitu'. Tan nun-chajb'enex, echa' ti' en ichokax vatz chikob'e'm aas yit' ex koj aq'onin. Pek paarten aq'onin. Sa'texhenechok va'l paarten vetok tu tza'l ti' taq'onile'.—Texhtu'.

39 Unchee' sib'al q'u aa Samaaria motx niman u Jesusus ti' viyol u ixoj va'l tal ech tza': —Ma'xh tallu ve kajay chit q'u kam b'anel vaq'o.— Texhtu'.

40 Ech opon q'u aa Samaaria k'atz u Jesusus. Utz motx ijaj b'a'nil te aas sakaaka b'itoj tzixe'. Ech kaa chit ka'va'l q'ii.

41 Utz sib'al paj aanima niman u Jesusus tu viyol va'l tala.

42 Utz nichtekmotxtal q'u aanima tu u ixoj ech tza': —Yit' ta'n teko'nkoxh sakunimav u Jesusus ti' vayol aala. Tan vet-qab'ila' utz, vetmotxqootzajila' aas nojchit a' u Chitol aanima tipaav tu u vatz amlika tx'ava' tza'. A' viTxaaom u Tiohx.—Texhtu'.

**Vib'antu b'a'n u Jesusus
tu vik'aol ma'l u q'esal sol**

43 Unchee' aatz paal ka'va'l q'ii, elk'asu'l u Jesusus tu Samaaria utz, b'en tu Galilea.

44 Utz u Jesusus atko'xh alon aas ye'kax oksal iq'ii ma'l alol tetz u yolb'al Tiohx titenam. **45** Pek b'en tu Galilea. Utz b'a'n ik'ulax b'anaxi. Tan ma'tich tiltu kajay

q'u kam q'u aa Galilea q'u'l i'an u Jesusus tu u nimla q'ii tu Jerusaleen. Tan antu atich opon q'u aa Galilea tzi'.

46 Unchee' opon paj u Jesusus tu Canaa tikuenta Galilea tu va'l taq'vu b'ens ta'l uuva u a'. Utz atich ma'l u vinaj tzi', q'esal isol u ijlenal. Ya'vich ma'l ik'aol. **47** Ech tab'i u vinaj tzi' aas ma'tich ik'asu'l u Jesusus tu Judea utz, atich tek tu Galilea. Ech ex ik'ule'. Ijaj b'a'nil te aas sab'en ti'; se'ni'an b'a'n tu vik'aol. Tan si'chtexhkami.

48 Loq' tal u Jesusus ech tza': —Sa'kojnimanex aas ye' koj netil q'u xheenyatuch' q'u txaichil nunb'ane' tzi'.— Texhtu'.

49 Utz aatz u q'esal sol tan, tal ech tza': —UnB'aal, kuxh il vunk'aol tan, noj ikame'.— Texh te.

50 Utz tal u Jesusus te ech tza': —Kuxh il vak'aol tan, b'a'nte.— Texh te.

Aatz u vinaj, inima va'l tal u Jesusus te utz, b'eni. **51** Ech ul k'ulaxoj tu q'u taq'onom aas aalich tek ib'en tu tatib'al. Utz tal te ech tza': —jB'a'ntu vak'aol!— Texh te. **52** Unchee' ich'oti tek tu q'u taq'onom aas kam oora xe't i'an b'a'n.

Utz alax te ech tza': —Eeten ku'q'ii ala 1 tzaa u xamal ti'.— Texh te.

53 Utz el tek itxumb'al vitat u xiak tuul aas a'ich u oora tzi' va'l tal u Jesusus te: —B'a'ntu vak'aol.— Texh te. Ech inima u

Jesuu u q'esal sol tuch' ik'aol ime'al kajayil.

54 Unchee' a' u ka'b' txaichil i'an u Jesuus tzi' aas k'asu'l tu Judea utz, opon tikuenta Galilea.

Vib'anax b'a'n tu ma'l u vinaj numtz'inaj ichi'l

5 1 Xamtich tek ti' q'u kam tza', b'en u Jesuus tu Jerusaleen tu ma'l u nimla q'ii tetz q'u Israeel. **2** Utz atil ma'l u molb'al a' tu Jerusaleen, Betesda ib'ii tu yolb'al hebreo. Naja'ch u okeb'alop tu u tenam va'l Tokeb'alop Karne'l. Utz atil o'va'l piraal sitzi' u molb'al a'. **3** Utz sib'al ya'v atich k'atza. At moy. Utz at ko'x. Utz atia ichi'l numtz'inaj. [Nichmotx-ich'ia iyikul u a' tu u Tiohx. **4** Tan atko'xh tuul nichtul ma'l aanjel tzi' u a' tzi'. Utz nich'ul-iyiku u a'. Ech yak nich'i'anka b'a'n u ya'v va'l b'axal niko'p tu u a' aas ma't iyikule', k'uxh kam ko'xh yaab'ilil nichb'anon.]

5 Utz atich ma'l u vinaj tzi' aas ma'tich tel 38 ya'b' tok iyaab'il. **6** Ilax tu u Jesuus aas xoklich tzi'. Utz tab'i aas sib'ich tek tiempo tok viyaab'il. Ech iq'ila tal te ech tza': —¿Satz asa'a sa'an b'a'n?— Texh te.

7 Tzaq'b'u u ya'v ech tza': —UnB'aal, ye'xhab'il ni'aq'on-ko'p'in tu a' tzi', aas niyikun-sale'. Anal ko'xh nixe'tunb'ena', tuul va'len b'axal niko'p sunvatz.— Texh te.

8 Tal u Jesuus te ech tza': —Lakpen. Iq'o b'en u cheleb' eetz tzi' utz, xaan.— Texh te.

9 Ech tu ko'xh unmu'k'ul i'an b'a'n u vinaj. ¡Tiq'o k'asu'l u cheleb' tetz utz, xaan teku'en! Utz tuich ilanb'al q'ii i'ana.

10 Ech aatz q'u q'esal uq'ay-b'al, tal tu u vinaj va'l ma'tich i'antu b'a'n ech tza': —Ilanb'al q'ii atza'. Ye'k si'ane' siiq'o b'en u cheleb' eetz tzi'.— Texh te.

11 Pek itzaq'b'e ko'n ech tza': —Aatz va'l vetb'anon b'a'n ve, anat vetalon ve: «Iq'o b'en u cheleb' eetz tzi' utz, xaan.» Chia.— Texhtu'.

12 Utz ch'otil te ech tza': —¿Ab'il va'l vet'alon see aas: «Iq'o u cheleb' eetz tzi' utz, xaan.» Chia?— Texh te. **13** Loq' ye'ich tootzaj u vinaj i'an b'a'n tzi' ab'il va'l b'anon b'a'n te. Tan aatz u Jesuus, ma'tich ik'asu'l xo'l q'u aanima tzi' u a' tzi'.

14 Unchee' xamtel tek tuul ilax u vinaj tu viq'analil u totztiohx tu u Jesuus. Utz tal te ech tza': —Ab'i iile', veta'anlu b'a'n. Pek paavinichtere'naxh tan, noj ak'ul va't yaab'il paalchu vi' va'l vetb'anonaxh tzi'.— Texh te. **15** Ech k'asu'l u vinaj, ex tal tu q'u q'esal uq'ayb'al aas u Jesuus va'l b'anon b'a'n te. **16** Ech ti' u kam tzi', nichteki'an ik'u'l q'u q'esal uq'ay-b'al ti' u Jesuus aas siyatz'e' tan, tu ilanb'al q'ii i'an u kam tzi'.

17 Pek tal u Jesuus te ech tza': —Anko'xh nitaq'onin vunTat

cheel. Utz nivaq'onin majte.—
Texhtu'.^t

18 Ech aatz q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel, aal chit tiira titz'a iyatz'axe'. Yit' ti' ko'nxoxhtu' aas nichiqel u ilanb'al q'ii siatz, pek ti' majte aas Tiohx iTat nichtale'. Nitaq' b'ens tib' echa' Tiohx.

U tijle'm u Jesusus aq'el tu u Tiohx

19 Unchee' tzaq'b'u u Jesusus utz, tal ech tza': —Ni'xhtek'val sete aas ye'xhkam ma'j kam ni'an u K'aola sijunal. Pek a' ni'ane' va'l nitile'l k'atz viTat. Tan kajay va'l ni'an u Tata, ni'an u K'aola majte. **20** Tan tii u Tata ti' u K'aola. Utz nik'uch kajay q'u kam te q'u'l ni'ane'. Utz paalchu tere'n ko'xh kam sik'uch te vatz q'u kam tza'. Ech satz'ejx ek'u'l taq'o.

21 Tan aatz u Tata, niq'aav-titz'pixsa q'u kamnaj utz, nitaq' vatz iq'ii isaj. Utz echat u K'aola majte. Utz sataq' vatz iq'ii isaj ab'il sisa'a sataq' vatz iq'ii isaj sinache'. **22** Utz aatz u Tata, ye'xhab'il ko'xh nitx'ol inujul ipaav. Pek vettaq'luka tiq'ab' viK'aol vitx'olax inujul q'u kam. **23** Ech so'ok iq'ii u K'aola tu kajay aanima, echa' tok iq'ii u Tata ni'ane'. Utz ab'il va'l ye'k so'oksan iq'ii u K'aola, a' ye' nitoksa iq'ii u Tata atzi' va'l vet-chajon ul.

24 Ni'xhtek'val sete aas sa'atin tu u b'enq'ii b'ensaj ab'il a' niab'in q'ul unyol tza' utz, ninima va'l vetchajonk'asu'lin. Utz yit' sa'kojb'en tu u choob'al paav. Pek elyu vatz u kamchil utz, aq'axyu itiichajil. **25** Ni'xh-tek'val sete, tul u tiempo utz, cheel texhtu' aas saq'aavitz'pu q'u kamnaj ta'xh satab'i vivi' viK'aol u Tiohx. **26** Utz aatz u Tata, nitaq' je' itiichajil sijunal. Echat u K'aola majte, aq'el tijle'm aas sataq' je' itiichajil sijunal. **27** Utz aq'el tijle'm ti' itx'olax inujul kam majte. Tan nojchit a' viK'aol u Tiohx va'l ulnaj xo'l q'u aanima. **28** Utz ye' ko'xh tz'ejx ek'u'l tu q'u kam nivale' tza'. Tan toj nal uloj tiempo aas kajay q'u kamnaj atil tu jul satab'i viyol viK'aol u Tiohx. **29** Utz aatz q'u'l ijkomal i'ana aas itz'liche, saq'aavitz'pi. Yak tu atinchil tu b'enq'ii b'ensaj. Pek aatz q'u'l ye'xtxoj motx i'ana, saq'aavitz'pi. Loq' yak tu u choob'al paav.^u **30** Ye'xhkam nunb'an q'u kam sunjunal. Pek kam va'l nital vunTat, ech itx'olax inujul q'u kam nunb'ane'. Utz jikom vitx'olax inujul nunb'ane'. Tan yit' a' koj nivitz'a toksal untxumb'al. Pek a' nivitz'a ib'anax vitxumb'al vunTat va'l vetchajonk'asu'lin. **31** Utz ye'xhkam nivoksa je'

^t **5.17** Aatz vatz q'u q'esal uq'ayb'al tu Israeel, b'enamen nitaq' tiichajil u Tiohx utz, nitx'ol inujul q'u aanima. Pek ta'xh ilanku ti' unjolol q'u taq'on siatz tu u jujva' q'ii. Ech a' va'l niq'aavixsa ok u Jesusus siatz tza'.

^u **5.29** Choktaj u Danieel 12.1.

unq'ii ti' va'l nunb'ane'. Tan oj ech sunb'ane', sa'kojnimalin tzi'. **32** Pek atil ma'l nioksan unq'ii. Utz vootzajle aas inujul va'l nital vi'. **33** Aatz ex, echaj b'en echaj xe' u Xhan ti' ich'otil te aas ab'il in. Utz tal vinujul sete. **34** Loq' yit' a' koj nivoksa tetz ab'il in nital q'u aanima. Pek a' unsa' sa-chitp'ex tu q'ul epaav k'uxh nival u kam tza'.

35 Tan aatz u Xhan, echa' ma'l txijtxub'al nichtoyve' utz, nichitxijtxune'. Utz eb'an ko'xh ok aas txuq'txun ma'l tiempo ex k'atza tu vitxijtxune'. **36** Pek atil kam nik'uch tinujul aas ab'il in; paalchu vi' va'l tal u Xhan. Utz aya' q'u txaichil q'u'l taq' vunTat ve aas sunb'ane'. A' q'u'l ni-k'u'che' aas nojchit vunTat vetchajonk'asu'lin.

37 Utz aatz vunTat majte va'l vetchajonk'asu'lin, a' nialon ab'il in, k'uxh ye'xhkam netile' etab'i. **38** Ye'k viyolb'al vunTat sek'atza tan, ye' nenima va'l vetichaju'l. **39** Nixhepich'u u Yolb'al Tiohx va'l tz'ib'amalka. Tan a' netal echab'at u tiichajil tetz b'enq'ii b'ensaj tuul. B'a'n. Loq' a' niyolonku u Yolb'al Tiohx vi' majte. Nitale' ab'il in. **40** Pek aatz ex, ye'sa' okchil sunk'atza ti' etok tu atinchil k'atz Tiohx utz, aal in aq'ol tetz u atinchil tu b'enq'ii b'ensaj.

41 Aatz in, ye'xhkam nunk'ul q'u tokeb'al q'ii q'u'l aanima ko'n sa'alón vi'. **42** Tan

vootzajlex aas yit' tz'ejel koj etaanima ti' Tiohx. **43** Ye' nek'ulin utz, aal tib'ii vunTat vet'ulk'in. Pek sek'ule' atzi' aas nikojtul va'te aas tib'ii atko'xh su'ulka. **44** Loq' ye'xhkani'ch animata' tan, naq'b'inajex ti' etoksat je' eq'ii sevatzaj. Pek a' ye' nechok u tokeb'al q'ii va'l ni-k'asu'l xe' u Tiohx va'l ta'xh ma'l. **45** Utz etitz'achi aas nun-xoch'ex vatz vunTat. Tan atil nal xochol etetz. Aya' u Moisees va'l ta'xh k'ujlel ek'u'l ti'.^v **46** Tan noj koj chit nenima u Moisees, senima'in majte koj atzi'. Tan vi' itz'ib'avka q'u kam. **47** Pek untz'oj ye' nenima q'u'l tz'ib'amalka taq'o, ¿a' chixh senima vunyolb'al?— Texhtu'.

U txaichil i'an u Jesusus
ti' itx'a'nsal 5,000 aanima

6 **1** Unchee' aatz xamtich tek ti' q'u kam tzi', b'en u Jesusus sala b'en u choo tu Galilea, va'l Tibeerias. **2** Utz mam tenam xamich ti' tan, nichtil q'u txaichil ti' ib'a'nixsal q'u ya'v. **3** Ech b'enje' u Jesusus vi' ma'l u muunte. K'uje' tzi' tuch' q'ul ichusulib'. **4** Utz nich-tekinajab' vinimla q'ii q'u Israeel, ti' u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto.

5 Ech sajin paal u Jesusus utz, til u mam tenam xamich ti'. Tal tek tu u Felipe ech tza': —¿Til sakuloq'vu kaxhlaan tx'ix ech seechb'un q'u aanima tzi'?—

^v 5.45 Choktaj u Deuteronomio 18.15, 18; 31.26-27.

Texh te. **6** Loq' provaal ko'n i'an te k'uxh tal u kam ech tzi'. Ech satile' kam b'ioj satal u Felipe ti'. Tan atich tek k'u'l kam va'l si'ane'.

7 Tzaq'b'el tu u Felipe ech tza': —Sa'kojtaq'a 200 ja'mel aq'onib'al q'ii tzi' aas sakuloq' kaxhlaan tx'ix ti'. Sa'kojtaq'a k'uxh b'ioj ko'xh tetz q'u aanima satechb'u sijunuil tzi'.— Texhtu'.

8 Ech aatz ma'l tu q'u chusulib' va'l Lixh ib'ii, vitza'q' u Xhim, va'l Lu' majte, tal tu u Jesus ech tza': **9** —Atil ma'l u xiak tza' aas atil o'va'l kaxhlaan tx'ix sebada tzixe', tuch' ka'va't txay. Loq' kam koj sayolonku vantzi' tzi'. Sa'kojtaq'a tetz sib'al aanima.— Texhtu'.

10 Pek tal u Jesus ech tza': —Altaj ik'uje' q'u aanima vatz tx'ava' tzi'.— Texhtu'. Tan va'lich ch'im latzi'. Ech motx ik'uje' ku' q'u aanima. Utz kamal 5,000 ixaane', ta'xh q'u vinaj. **11** Ech itxaytu q'u kaxhlaan tx'ix u Jesus. Ik'amab'e Tiohx ti'. Utz ijatx paal vatz q'ul ichusulib'. Aatz q'u chusulib', ijatx tek paal vatz q'u aanima q'u'l k'ujliche. Echat ko'xh i'an u Jesus tu q'u txay majte. Ijatxa jank'al isa' q'u aanima sijunuil.

12 Unchee' aatz ma'tich tek motx inoo q'u aanima, tal u Jesus tu q'ul ichusulib' ech tza': —Moltaj q'u echb'ub'al chananya tzi', ech ye'k sa-b'uchli.— Texhtu'. **13** Ech motx imol q'u chan utz, kab'laat txakatz inoosa. A' vichan u o'va'l kaxhlaan tx'ix sebada va'l motx techb'u.

14 Aatz tek q'u aanima q'u'l ilon u txaichil i'an u Jesus tzi', motx tal ech tza': —iNojla a' u alol tetz u yolb'al Tiohx atzi' va'l sa'nalchit'ul tu u vatz amlika tx'ava' tza'!— Texhtu'.^w

15 Pek paal itxumb'al u Jesus tuul aas ta'xh si'ch-uliq'oloj b'en tu q'u aanima. Utz satoksas ijlenalil nichmotxtale'. Ech q'aavb'en vi' u muunte sijunal.^x

Vixaan u Jesus vi' u a'

16 Unchee' aatz tek nichisotz saj, b'en q'ul ichusulib' u Jesus tzi' choo.^y **17** Utz motx okb'en tu ma'l u jukub'. Paalb'en vi' u choo. Aalich ib'en tu Capernaum, tuul ukenich teku'en. Utz ye'sajich topon u Jesus tixo'l. **18** Ech va'lich ipilq'a'txan u choo tu ma'l u mam kaji'q' nichipaale'. **19** Utz motx til u Jesus aas ma'tich ixaan oko'p vi' u choo. Kamal ma't tel o'va'l

^w **6.14** Choktaj u Deuteronomio 18.15, 18.

^x **6.15** A'ich sik'u'l q'u Israeel aas ijlenalil tu u vatz amlika tx'ava' tza' ul i'an vi'Txaaom u Tiohx, u Cristo. Echtzixe't si'chtoksas ijlenalil u Jesus.

^y **6.16** Aatz u yol “choo” nital tza', a' nital va'l “Mar de Galilea” ib'ii tu kastiya. Loq' yit' nojla mar koj; atz'amil a' koj atil tuul.

oj vaajil kilometro toko'p. Nich-ixaan u Jesusus vi' u a'. Aalich topon k'atz u jukub'. Ech motx chit xo'vi.

20 Pek tal u Jesusus te ech tza': —In atzi'. Ye' ko'xh xo'vex.— Texh te. **21** Aatz tek q'u chusulib', aya'l chit ik'u'l ik'ul u Jesusus sik'atza tu u jukub'. Ech yakich opon tu u tx'ava' va'l yakichka.

Vichokax u Jesusus tu q'u aanima

22 Unchee' tu tek va't q'ii tuul, at b'enku tu q'u aanima q'u'l atichka tunpaq'it itzi'aj u choo, aas ma'l ko'n jukub' atich tzi'. Utz ye't okb'en u Jesusus tuul. Pek ta'xh motx til tokb'en q'u chusulib'. **23** Utz atich unjot aanima opon tzi' tuch' ijukub'; tu Tibeerias k'asku'l. Opon tu va'l tx'a'lik u kaxhlaan tx'ix, va'l ik'ama Tiohx u kuB'aal Jesusus ti'. **24** Pek til q'u aanima aas ye'kich u Jesusus tzi'; niko'xh q'u'l ichusulib'. Ech motx tek okb'en tu q'u jukub' utz, b'en tu Caper-nauum ti' en ichokax u Jesusus.

U taltu u Jesusus aas ye'xhkam siya'ta q'u aanima nitok ti'

25 Aatz motx ichab'at sala b'en u choo, motx tal te ech tza': —Chusul, ¿jatut ulaxh tza'?— Texh te.

26 Tzaq'b'u u Jesusus utz, tal te ech tza': —Ni'xhtek'val sete, k'uxh nechok'in, yit' ti' koj u txaichil unb'ana, pek ti' u kaxhlaan tx'ix etx'a'a utz,

inoosa'ex. **27** Ech aq'oninojex, loq' yit' ti' ko'nkoxh u echb'ub'al va'l niko'nipaale'. Pek aq'oninojex ti' u echb'ub'al va'l b'enq'ii b'ensaj tatine'. Aya' va'l sataq' sete u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima. Tan a' va'l aq'el tijle'm tu u Tiohx, u kuTat.— Texhtu'.

28 Motx tek tal q'u aanima te ech tza': —¿Kam sakub'ane' unchee', ech sakub'an o' b'anol tetz q'u kam isa' u Tiohx?— Texhtu'.

29 Tzaq'b'u u Jesusus, tal te ech tza': —A' u kam isa' u Tiohx aas senima va'l vetichaju'l.— Texh te.

30 Motx tal te ech tza': —¿Kam ma'j xheenya sak'uch sukuvatz unchee', ech saqile' utz, saku-nima'axh? Saqile' kam chit q'u'l na'ane'. **31** Tan aatz q'u kuk'uy kumam, motx techb'u u echb'ub'al manaa tu u tzaji tx'ava'. Echa' u yol tz'ib'amalka aas: «Kaxhlaan tx'ix tu Amlika taq's techb'ub'al.» Chia.— Texhtu'.^z

32 Utz tal u Jesusus te ech tza': —Ni'xhtek'val sete aas a' koj u nojla kaxhlaan tx'ix tu Amlika va'l taq' u Moisees sete. Tan vunTat niaq'on u nojla kaxhlaan tx'ix va'l tu Amlika vetku'ku'l. **33** Tan aatz u kaxhlaan tx'ix va'l nitaq' u Tiohx, aya' va'l ku'l tu Amlika. Nitaq' itiichajil q'u aanima vatz Tiohx.— Texhtu'.

34 Alax te ech tza': —KuB'aal, aq' u kaxhlaan tx'ix qe b'enamen tzi'.— Texh te.

^z **6.31** Choktaj u Eexodo 16.4-15; u Salmos 78.24.

35 Utz tal u Jesus te ech tza': —In u kaxhlaan tx'ix tetz tiichaj-il vatz Tiohx. Ech ab'il va'l su'ul sunk'atza, jatu koj sava'yi. Utz jatu koj satzaj itzi' va'l sanimanin. **36** Pek vetvullu sete aas k'uxh vetetillin, ye' nenimane'. **37** Tan jatva'l q'u aanima nitaq' vunTat ve, saul sunk'atza. Utz ab'il va'l nitul sunk'atza sa'kojvaq'ka elo'p echil tzi'. **38** Tan yit' untxumb'al koj ul unb'ane' k'uxh vetku'lin tu Amlika. Pek a' ul unb'an vitxumb'al va'l vetchajonin. **39** Utz a' vitxumb'al vunTat va'l vetchajonin aas jatva'l q'u niman vetz sataq' ve, jatu koj suntz'ej ma'j te. Pek saq'aavitz'pixsa xo'l q'u kamnaj tu u motxeb'al q'ii saj. **40** A' paj vitxumb'al u chajol vetz aas sa'atin itiichajil tu b'enq'ii b'ensaj kajay q'u aanima q'u'l sailon u K'aola utz, sinima. Ech saitz'pixsal je' xo'l q'u kamnaj tu u motxeb'al q'ii saj.— Texhtu'.

41 Ech chi'on taanima q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel, ti' u Jesus. Nichtekmotxiyol va'll tal u Jesus aas: —In u echb'ub'al va'l vetku'l tu Amlika.— Texhtu'. **42** Utz nichtekmotxtal q'u q'esala ech tza': —¿Yit' tzik a' u Jesus tzi' vik'aol u Xhep? Tan qootzajle vitat tuch' vinan atzi'. Pek kam tek tok nitale' aas: «A' vetku'ku'lin tu Amlika.» Chia.— Texhtu'.

43 Utz tzaq'b'el tu u Jesus ech tza': —Ye' ko'xh chi'on

etaanima vi' tuul neyolin sevatzaj. **44** Tan ye'xhab'il ko'xh ma'j su'ul sunk'atza oj yit' a' koj saiq'on ul vunTat va'l vetchajonin. Ech saq'aavitz'pu vaq'o xo'l q'u kamnaj tu u motxeb'al q'ii. **45** Tan tz'ib'amalka tu q'u alol tetz u Yolb'al Tiohx aas: «Kajay aanima sachusax tu u Tiohx.» Chia.^a Ech toke' kajay q'u'l niab'in vunTat utz, nichab'a el tetz k'atza, nitul sunk'atza. **46** Loq' yit' ti' koj aas ab'il ma'j ilonnaj tetz vunTat. Tan ta'xh in ilonnaj tetz; in vetk'asu'lin tzixe'. **47** Ech ni'xhtek'val sete aas ab'il va'l ninimanin, atil itiichajil tu b'enq'ii b'ensaj. **48** Tan in u kaxhlaan tx'ix tetz tiichajil vatz u Tiohx. **49** Aatz q'ul ek'uy emam, techb'u u echb'ub'al va'l manaa tu u tz'inlich tzaji tx'ava' utz, motx ko'n kami. **50** Pek in u nojla kaxhlaan tx'ix va'l nojchit vetku'lin tu Amlika. Utz ab'il va'l satechb'u tetz yit' sa'kojkami. **51** In va'l vetku'lin tu Amlika. Utz nivaq' tiichajil b'enamen. Utz ab'il ma'j saechb'un u echb'ub'al tza', sa'atin itiichajil b'enamen. Tan aatz u echb'ub'al savaq'e', aya' vunchi'l. A' va'l savaq' ti' viitiichajil q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava'.— Texhtu'.

52 Ech xe't motx iyol q'u q'esala sivatzaj ech tza': —¿Kam tok nital va'l tzi' sataq' vichi'l qe, saqechb'u nital tzik?— Texhtu'.

^a 6.45 Choktaj u Isaias 54.13.

53 Utz tal u Jesus te ech tza': —Ni'xhtek'val sete aas ye'k etiichajil tu b'enq'ii b'ensaj oj ye'k setechb'u vichi'l u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima utz, oj ye'k setuk'a vikajal. 54 Tan atil itiichajil tu b'enq'ii b'ensaj va'l niechb'un vunchi'l utz, niuk'an vunkajal. Utz saq'aavvitz'pixsa xo'l q'u kamnaj tu u motxeb'al q'ii. 55 Tan nojla echb'ub'al vunchi'l utz, nojla uk'am a' vunkajal. 56 Ab'il va'l niechb'un vunchi'l utz, niuk'an vunkajal, tiira atil sunk'atza atzi'. Utz atilin k'atza majte. 57 A' vetchajonin vunTat va'l b'enq'ii b'ensaj tatine'. Utz tiq'aq'al atilin. Echat va'l seechb'un vunchi'l majte, unq'aq'al ku'en saitz'e' sunk'atza. 58 Aatz u nojla echb'ub'al va'l vetku'l tu Amlika, yit' ela koj tuch' u manaa va'l techb'u q'ul ek'uy emam. Utz motx ku'en kami. Pek ab'il seechb'un u echb'ub'al tza', sa'atin itiichajil b'enq'ii b'ensaj.— Texhtu'.

59 Aatz q'u kam tza', a' talvu Jesusu tu u atib'al chusb'al tetz u o'tla mantaar aas nichichusun tu Capernaum.

Yol tetz tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj q'ul iyol u Jesus

60 Ech aatz tab'i u yol q'u niman tetz tzi', sib'al motx alon ech tza': —Tii tek q'u yol atzi'. ¿Ab'il sakanon tiq'ole'?— Texhtu'.

61 Ech paal itxumb'al u Jesusu tuul aas nichiyolaxe'. Ech tal te tza': —¿Nisotz ek'ul tu q'u

kam tzi' tzik? 62 Pek ¿kam tek setale' aas setil ib'enje' u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima tu va'l atichnalku b'axa? 63 Tan u qaanxelal va'l niaq'on u tiichajil k'atz u Tiohx. Aatz u chi'l tan, sako'n-ya'i. Pek aatz q'u yol q'u'l nival sete tza' tan, itz'lich yol tetz aanxelal utz, tetz tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj. 64 Pek atil unjolol sete aas ye' ninimane'.— Texhtu'. Tan tootzajich u Jesusu tixe'teb'al ab'il q'u'l ye' nich-motxniman. Utz tootzajle ab'il va'l saoksan tiq'ab' q'u txayol.

65 Utz tal u Jesusu ech tza': —Echixe'at al el sete vaq'o aas ye'xhab'il ko'xh ma'j su'ul sunk'atza oj yit' vunTat saoksan sik'u'l.— Texhtu'.

66 Ech sib'al q'u'l nichniman, motx tek elka aas tab'i q'u kam tzi'. Ye't xamb'u ve't ti'. 67 Utz tal tek u Jesusu tu kab'laal q'u chusulib' ech tza': —¿Satz esa'a sab'enex majte?— Texh te.

68 Tzaq'b'el tu u Xhim, va'l Lu' majte. Tal te ech tza': —KuB'aal, ¿ab'il i' se'enk'o'? Tan ta'xh ma'l axh aas tetz tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj q'ul ayol. 69 Utz vetkunimala'. Qootzajle aas axh viTxaaom u Tiohx, viK'aol u Tiohx va'l b'enq'ii b'ensaj tatine'.— Texh te.

70 Unchee' tzaq'b'el tu u Jesusu ech tza': —In vettxaaonex kab'laal ex tzi'. Loq' atil ma'l sete atil u tx'i'li'inaj k'atza.— Texhtu'. 71 Loq' a' nichtale' u Judas aa Cariote, vik'aol u Xhim. Tan a' va'l si'choksan tiq'ab' q'u

txayol k'uxh antich tixo'l
kab'laal q'u chusulib'.

**Vib'en u Jesusu tu ma'l
u nimla q'ii ti' Q'u Pel Pach**

7 1 Unchee' xamtich tek ti'
q'u kam tza', ta'xh nichpaal-
ku u Jesusu tikuenta Galilea. Ye'
nichisa'a b'enchil tu Judea tan,
nichi'an ik'u'l q'u q'esal uq'ay-
b'al tu Israeel ti'. **2** Utz nichtek-
inajab' vinimla q'ii q'u Israeel
tetz Q'u Pel Pach.^b **3** Utz alax tu
u Jesusu tu q'ul itza'q' ech tza':
—Elenb'en tza'. Kuxh tu Judea.
Ech satil q'u niman eetz q'u kam
na'ane'. **4** Tan ye'xhab'il ma'j
nib'anon aas tu tz'itz'o'n ko'n
si'anvu q'u mamaj kam oj a' isa'
sapax itziil. Pek k'uch tu kajay
q'u aanima tu u vatz tx'ava' tza'
q'u kam na'ane'.— Texh te.
5 Tan niko'xh q'ul itza'q'
nichkojniman.

6 Unchee' tal tek u Jesusu te
ech tza': —Ye'saj topon u
tiempo va'l q'atel ti' aas ech
sunb'ane'. Pek aatz ex tan,
b'enamen ko'xh atil etiempo
utz, saveeti kam seb'ane'. **7** Tan
ye'xhkam nichik'ula'ex q'u
aanima tu u vatz tx'ava' tza'.
Pek nichik'ula'in. Tan nival te
aas ye'xtxoj q'ul ib'anone'.
8 Ech b'enojex tu u nimla q'ii
tzi'. Pek aatz in, ye'saj sab'enin.
Tan ye'saj topon u tiempo
q'atel ti'.— Texhtu'. **9** Utz ech

chit i'ana va'l tala, kaaka tu
Galilea.

10 Pek aatz ma'tich ib'en q'ul
itza'q' tu u nimla q'ii tu
Jerusaleen, b'en tek u Jesusu
majte. Loq' ye't pax itziil. Ijtuzi
ko'n b'enchil. **11** Utz nichichok-
ax tu q'u q'esal uq'ayb'al tu u
nimla q'ii. Nichmotxtal ech tza':
—¿Ke'ch va'l atzi'?— Chia.

12 Utz kaanaich iyolax xo'l u
mam tenam. Atia nichalon:
—B'a'n.— Chu ti'. Utz at
nichalon majte: —Ye'ka, yit'
b'a'n koj. Tan niteesa q'u aanima
tu b'ey.— Chia. **13** Pek ye'xhab'il
ma'j nichalon elu'l inujul vatzsaj.
Tan nichixo'va q'u q'esal
uq'ayb'al.

14 Pek opon u Jesusu tu vi-
q'analil u totztioxh a' chit inik'at
u nimla q'ii. Utz xe't ichusune'.
15 Utz motx tz'e'jx ik'u'l q'u
q'esal uq'ayb'al taq'o. Nichtal ti'
ech tza': —¿Kam tek ech tootzaj-
it sib'al kam va'l tzi' utz, ye't
ichus u'?— Chia.

16 Utz tzaq'b'el tu u Jesusu
ech tza': —Aatz u chusb'al
nivaq'e' tza', yit' vetz koj. Pek
tetz va'l vetchajonk'asu'lin.
17 Ech oj ab'il ma'j nojchit
nitachva ib'anax vitxumb'al u
Tioxh, toj paaloj itxumb'al tuul
atzi' tetz tzik Tioxh u chusb'al
nivaq'e' tza', oj vetz ko'xh
sunjunal. **18** Tan ab'il a' anat
ko'xh niyolonku je' ti', a' isa'

^b **7.2** Aatz u yol “nimla q'ii tetz Q'u Pel Pach” niqale' tza', aya' u “fiesta de los Tabernáculos” nital tu kastiya. Choktaj u Leviitico 23.33-43; u Deuteronomio 16.13.

so'ok iq'ii. Pek ab'il va'l a' nioksan iq'ii va'l vetchajon ul, a' va'l inujul nitale' atzi'. Utz ye'k sub'u'm k'atza. **19** Utz aq'el u o'tla mantaar sete tu u Moisees. Pek niko'xh ma'j sete niniman u mantaar tzi' tan, neb'an ek'u'l ti' unyatz'pe'.— Texhtu'.

20 Tzaq'b'u q'u mam tenam ech tal tza': —Tx'i'li'inaj atil sak'atza tan, ye'xhab'il niitz'an ayatz'pe'.— Texhtu'.

21 Tzaq'b'u u Jesus utz, tal ech tza': —Ma'l ko'xh txaichil vet-unb'an sevatz utz, ni'xhitz'ejx ek'u'l taq'o.^c **22** Netzok'e'l b'iil ichi'l q'u talaj xiak k'uxh tu ilanb'al q'ii tan, u Moisees aq'on u mantaar sete ti' itzok'ax el b'iil chi'l. Pek yit' ti' koj aas chee ko'n k'u'l u Moisees, pek ik'ul ko'n tetz k'atz q'ul ek'uy emam.^d **23** Echa' neb'ane', k'uxh tu ilanb'al q'ii, netzok'e'l b'iil chi'l. Tan a' nexo'va iqelax vimantaar u Moisees ti' itzok'ax el b'iil chi'l. Neb'ane' k'uxh tu ilanb'al q'ii. Pek ¿kantu' unchee' nilakp evi' vi' tan, unb'a'nixsa ma'l u vinaj tu u ilanb'al q'ii? **24** Ye' ko'xh etal ye'xtxoj ti' q'u kam tu ko'xh ve-sajita'. Pek tuch' chit ijikomal utz, tinujul setil q'u kam.— Texhtu'.

U taltu u Jesus aas chajel ku'en

25 Ech nichtal unjokol q'u aa Jerusaleen ti' ech tza': —¿Yit' tzik a' va'l nichokle' tzi',

sayatz'axi? **26** Pek sajitaj etile'. Vatz tenam niyolone' utz, ye'xhkam ma'j nitalax te. ¿Matz vetchittootzajil q'u q'esal uq'ay-b'al b'a'n'il aas nojchit a' viTxaaom u Tiohx? **27** Tan qootzajle atzi' til aanimail. Pek aatz lu'ul u nojla iTxaaom u Tiohx, ye'xhab'il ko'xh so'-ootzajin til sak'asku'l.— Texhtu'.

28 Nichichusun u Jesus tu vi-q'anail u totztiohx. Utz je' ivi' tu yol tal ech tza': —Aatz ex, etootzajin utz, etootzaj til atilk'in. Utz ma'ko'nkoxhtaql'en vul sunjunal. Pek ye' etootzaj va'l vetchajonin. Aya' vinujul. **29** Pek ech koj in tan, vootzajle. A' vetk'asku'lin tzixe' utz, a' vetchajonin.— Texhtu'.

30 Ech nichtekmotxi'an ik'u'l ti' itxaype'. Loq' ye'xhab'il ma'j ok iq'ab' ti' tan, ye'saj topon u tiempo. **31** Utz sib'al aanima xo'l u mam tenam, motx niman. Utz nichtal ech tza': —Aatz lu'ul viTxaaom u Tiohx, ¿paalchu paj q'u xheenya si'an vatz u vinaj tzi' tzik?— Texhtu'.

Vib'antu ik'u'l q'u fariseo
ti' itxayax u Jesus

32 Unchee' tab'i q'u fariseo aas nichiyolon u mam tenam ti' u Jesus. Ech motx tek ichaj b'en txayol tetz u Jesus. Ant imol q'u q'esal oksan yol vatz Tiohx i'ana.

^c **7.21** Aatz u txaichil nital u Jesus tza', aya' vib'antu b'a'n tu u vinaj va'l numtz'inajich ichi'l. Choktaj u Xhan tza' 5.1-16.

^d **7.22** Choktaj u Leviitico 12.3; u Geenesis 17.10.

33 Utz tal u Jesus ech tza': —Sa'atin b'iit tiempo in texo'l, ech nal saq'aavb'enin xe' va'l vetchajonulin. **34** Utz sa'nal-echok'in. Loq' sa'kojechab'a'in. Tan sa'kojveet etopon tu va'l sa'-atink'in.— Texhtu'.

35 Unchee' tal tek q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel tib'ilaj ech tza': —¿Til se'enku va'l tzi' nitale' aas ye'k sakuchab'a? Kamal sab'en xo'l q'u Israeel q'u'l paximal b'en tib' xo'l griego. Utz ¿kamal sichus q'u griego? **36** ¿Kam tok va'l vettala tzi'? aas: «Sechok'in utz, sa'koj-echab'a'in. Sa'kojveet etopon tu va'l sa'atink'in.» Chia.— Texhtu'.

U tul u Tioxhla Espiiritu k'atz q'u'l saniman u Jesus

37 Unchee' aatz i'an tu u ya'-teb'al q'ii tetz u nimla q'ii, va'l tiira chi'b'eb'al siatz, txake' u Jesus utz, qetun taltu ech tza': —Ab'il nitzaj itzi', juloj sunk'atza utz, uk'a'oj!^e **38** Ab'il ninimanin, ech si'ane' va'l nital u Yolb'al Tioxh aas: «Itz'lich nima' sayuq'pu tu taanima.» Chia.— Texhtu'.^f **39** Utz a' tal u Tioxhla Espiiritu va'l sik'ul q'u'l saniman aas tal ech tzi'. Tan ye'sajich tul u Tioxhla Espiiritu. Axbib'i ye'-sajich titz'pixsal u Jesus tika'paj utz, ye'saj ib'enje' tu Amlika.

Visotz ik'u'l q'u aanima ti' aas til chaj vetk'asku'l u Jesus

40 Unchee' aatz tek unjolol aanima xo'l u mam tenam, ta'xh tab'i q'u yol tzi', tal tek ech tza': —Nojchit a' u alol tetz u yolb'al Tioxh va'l sauli atzi'.— Chia. **41** Utz at nichalon: —A' viTxaaom u Tioxh atzi'.— Chia. Pek at nichalon majte: —¿A' tzik sak'asku'l viTxaaom u Tioxh tu Galilea? **42** Tan nital u Yolb'al Tioxh tz'ib'amalka aas a' sacheek vitu'xh ixalam u Daviid tu tenam Beleen va'l atichku u Daviid. A' sak'asku'l viTxaaom u Tioxh tzi'.— Chia.^g

43 Unchee' ok tek ixo'l q'u tenam ti' u Jesus. **44** Utz atich unjolol nichitz'an itxaype'. Loq' ye'xhab'il ok iq'ab' ti'.

Vitz'e'jx ik'u'l q'u txayol tetz u Jesus tu viyol

45 Unchee' aatz q'u'l chajax ti' itxaype', q'aavopon xe' q'u q'esal oksan yol vatz Tioxh tuch' q'u fariseo. Utz ab'il te ech tza': —¿Kantu' ye'n etiq'o ul?— Texh te'le'.

46 Tzaq'b'u q'u'l si'chtxayon ech tza': —jYe'k ma'j vinaj aas ech koj iyolone' u vinaj tzi'!— Texhtu'.

^e **7.37** Aatz tu u nimla q'ii tzi', jun q'ii nichtiq'o opon a' q'u aanima utz, ech nichiqoo ku' u a' u oksan yol vatz Tioxh vatz tx'ava'. Choktaj u Leviitico 23.36; u Nuumeros 29.35.

^f **7.38** Choktaj u Ezequiel 47.1; u Zacarias 14.8.

^g **7.42** Choktaj u Samueel II 7.12-13; u Salmos 89.3-4; 132.11-12.

47 Tzaq'b'u q'u fariseo ech tza': —Utz ¿ant ex vetteesalex tu b'ey tzik? 48 Tan ¿tz'oj tzik ab'iste ma'j q'u q'esal uq'ayb'al niniman, niko'xh q'u fariseo? 49 Pek kam itxa'k q'u aanima q'u'l ye' ootzajin tetz u mantaar. Kam tootzaj. ¡Ku'naj tz'ejb'al yol ti'!— Texhtu'.

50 Unchee' aatz ma'l tu q'ul imol, aya' u Nicodemo va'l opon xe' u Jesusu tu aq'b'al, tal ech tza': 51 —Ye'xhkam nital u mantaar aas sako'xhtxayax ma'j aanima oj ye'sajen ich'otil itzi' utz, satootzaji kam ma't i'anta'.— Texhtu'.

52 Tzaq'b'eli. Alax te ech tza': —¿Kamal axh aa Galilea? Pek ¡chok inujul iile' utz, siile' aas ye'k ma'j alol tetz u yolb'al Tioxh cheenaj koj tzi'!— Texhtu'.

Vichoktu txumb'al q'u q'esal uq'ayb'al ti' isub'ax u Jesusu

53 [Ech junun texh k'asu'l. Motx b'en tu tatib'al.

8 1 Pek aatz u Jesusu, b'en vi' u muunte Olivo. 2 Utz tu tek va't q'ii, q'aavu'l tu viq'analil u totztioxh q'ala'm. Utz mam tenam ul k'atza. Ech k'uje' u Jesusu; xe't ichusune'.

3 Ech aatz q'u aa txumb'al ti' u o'tla mantaar tuch' q'u fariseo, motx tiq'o ul ma'l u ixoj siatz. A' motx ichab'av ti' teesat tib' tu b'ey tuch' vinaj yit' ik'ulel koj. Utz ech toksa tu xo'l. 4 Motx tal te ech tza': —Chusul, aatz u ixoj

tzi', niteesa tib' tu b'ey tuch' vinaj yit' ik'ulel koj tuul vet-chab'ali. 5 Utz aatz tu u o'tla mantaar alelka tu u Moisees tan, sapaq'ax sivan q'u ixoj q'u'l ech ni'an tzi'. Pek ¿aatz axh, kam saale'?— Texh te.^h 6 Loq' vet sik'u'l motx i'ana. K'uxh motx tal ech tzi', a' isa' sacheei kani'ch ixochax u Jesusu si'ane'.

Pek aatz u Jesusu tan, taq' ko'n ku' ivatz, tz'ib'an ku' vatz tx'ava' tu vi' iq'ab'. 7 Pek ye'xh nichmotxiya' ti' ich'otil te. Ech i'an jikom tatin u Jesusu utz, tal te ech tza': —Ab'iste sete tiira ye'k ipaav, a' b'axal se'el isivan, sipaq' b'en ti' u ixoj tzi'.— Texhtu'. 8 Ech q'aavko'npajk'o'e' ku', tz'ib'an ku' vatz tx'ava'.

9 Unchee' ta'xh motx tab'i u kam q'u vinaj tzi', junun texh motx xe't itxakpu k'asu'l. Tan motx inach b'en aas jolol aa paav. A' b'axal motx txakpu k'asu'l q'u q'es, ech tek q'u ch'ooaj. Ech a' texh kaaka u Jesusu sijunal tuch' u ixoj va'l iq'ol opon.

10 Ech i'an jikom tatin u Jesusu. Utz ye'xhab'il va'toj tila. Pek a' texh atich u ixoj. Utz tal te ech tza': —Ixo, ¿ke'ch q'u'l nixochonaxh ve? ¿Ye'xhab'il tzik vetpaq'on sivan axh?— Texh te.

11 Tzaq'b'u u ixoj ech tza': —Ye'xhab'il unB'aal.— Texh te.

Tal tek u Jesusu te ech tza': —Niko'xh in sa'kojxochonaxh.

^h 8.5 Choktaj u Leviitico 20.10; u Deuteronomio 22.22-24.

Pek kuxh utz, ye' ko'xh paavin-
ve't'axh.— Texh te.]ⁱ

**U Jesusu u txijtxun tetz
q'u aa paav**

12 Unchee' yolon paj u Jesusu
tu q'u tenam ech tza': —In u txij-
txub'al tetz q'u aanima tu u vatz
amlika tx'ava' tza'. Ab'il va'l
xamel vi', yit' sa'kojpaal tu uken.
Pek sa'atin u txijtxub'al k'atza
va'l tetz tiichajil tu b'enq'ii
b'ensaj.— Texhtu'.

13 Ech alax tek te tu q'u
fariseo ech tza': —Yit' inujul koj
q'ul ayol atzi'. Tan axh atko'xh
naal je' iib'.— Texh te.

14 Utz tzaq'b'u u Jesusu ech
tza': —K'uxh in atko'xh nival je'
vib' tan, inujul q'ul unyol. Utz
vootzajle til unk'asku'lin utz,
ti'ch vopone'. Pek aatz ex tan,
ye' etootzaj til unk'asku'lin utz,
til so'oponk'in. **15** Utz netx'ol
inujul q'u kam kam echa' ni'an
q'u aanima. Pek aatz in, ye'xh-
ab'il nuntx'ol inujul. **16** Utz
inujul nunb'ane' oj nuntx'ol
inujul ma'j aanima. Tan yit'
unjunal ko'n koj, pek a' unmol
va'l vetchajonk'asu'lin. Aya'
vunTat. **17** Utz tz'ib'amalka tu
vemantaar aas satx'olax inujul u
aanima nixochle' oj ka'va'l ni-
txakb'a'n inujul yol ti'.^j **18** Utz
aatz in, nunyolon je' vi'. Utz

niyolon vunTat vi', va'l vetchaj-
onk'asu'lin.— Texhtu'.

19 Ech motx tzaq'b'u q'u vinaj
ech tza': —Utz ¿ke'ch vatat?—
Texh te.

Tzaq'b'u Jesusu utz, tala:
—Yit' etootzajkojin utz, yit'
etootzaj koj vunTat. Tan
etootzajkojin, setootzaji vunTat
majte atzi'.— Texhtu'.

20 Aatz q'u yol tza', a' talvu u
Jesusu k'atz u kaaxha, tatib'al
kutxu, aas nichichusun tu vi-
q'analil u totztioxh. Utz ye'xh-
ab'il ma'j txayon tan, ye'sajich
topon u tiempo.

**U taltu u Jesusu aas Amlikail
txumb'al iq'omal taq'o**

21 Unchee' tal paj unpat u
Jesusu ech tza': —Sab'enin utz,
sechok'in. Loq' sa'kojchab'a'in
tan, a' sakamk'ex tu q'ul epaav.
Utz sa'kojveet etopon tu va'l se'-
enk'in.— Texh te.

22 Utz nichtektal q'u q'esal
uq'ayb'al xo'l q'u Israeel ti' ech
tza': —Tz'oj tzik sa'tekiyatz' je'
tib' sijunal aas nitale': «Yit' sa'-
kojveet etopon tu va'l se'enk'in.»
Chia.— Texhtu'.

23 Utz tal u Jesusu te ech tza':
—Aatz ex, aye'nex aal iku'l tu u
vatz tx'ava' tza'. Pek aatz in,
aye'nin aal ije'a'. Yit' aye'nkojin
tu u vatz tx'ava' tza'.

ⁱ **8.11** Aatz q'u yol q'u'l ato'k tu corchete [] tza', a' toke' atil b'iil
ka'tziiunchil ti'. Tan ye'xhka't tu unjolol q'u o'tla chaj manuscrito. Ta'xh
atik tu q'u'l cheenal icheea'. Jalel tib' tu q'u coopia tetz q'u manuscrito
niyolonka.

^j **8.17** Choktaj u Deuteronomio 17.6; 19.5.

24 Echixe'at vetvullu sete aas a' sakamk'ex tu q'ul epaav. Tan oj ye' senima aas ab'il in, a' samotxkamk'ex tu q'ul epaav.— Texh te.

25 Utz alax tek te ech tza': —¿Ab'il axh unchee'?— Texh te'le'.

Tal u Jesusus ech tza': —In va'l val sete b'axa. 26 Sib'al ko'xh kam saval sete. Utz sib'al ko'xh kam suntx'olv enujul. Pek loq' a' nivale' kam va'l vetvab'i k'atz va'l vetchajonin. Tan a' vinujul. Ech a' va'l nival tu q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' tza'.— Texhtu'.

27 Pek ye't motx el itxumb'al tuul aas a' nichyolonku ti' viTat.

28 Utz tal paj chit u Jesusus te ech tza': —Aatz ma't ilakax je' u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima, anal setootzaji ab'il in. Anal sapaal etxumb'al tuul aas ye'xhkam nunb'an sunjunal. Pek a' nunb'ane' kam va'l vetichusvin vunTat. A' va'l nivale'.

29 Tan atil vunTat sunk'atza va'l vetchajonk'asu'lin. Ye'xhkam nitaq'ka'in sunjunal. Tan a' chit nunb'an va'l b'a'n ni'enku te.— Texhtu'. 30 Sib'al aanima niman ti' q'u kam tala tza'.

**Viq'esalain u paav
k'atz q'u aa paav**

31 Unchee' tal tek u Jesusus tu q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel q'u'l ma'tich niman ech tza': —Nojchit ex unchusulib' si'ane' untz'oj seb'an ex niman tetz vunyolb'al b'enamem. 32 Ech

setootzaji vinujul. Utz vinujul sachitpunex tu q'u epaav.— Texhtu'.

33 Motx tzaq'b'u ech tza': —O' itu'xh ixalam u Abrahaam. Utz ab'il koj k'ayimal ok qib' jaq' imantaar. Pek ¿kam toke' naale'? aas: «Sachitp'ex.» Cha'axh.— Texh te.

34 Utz alax te tu u Jesusus ech tza': —Ni'xhtek'val sete aas kajay q'u'l ni'an paav, jaq' iyak'il u paav nik'ayiv ok tib'. 35 Utz aatz va'l k'ayimal tib' jaq' mantaar sako'nkoxhatinka tu atib'al b'enamem. Ech koj vik'aol u b'aal atib'al, b'a'ntan atil tu atib'al b'enamem. 36 Ech toke' oj a' sachitpunex tu paav viK'aol u Tiohx, nojchit q'alpi'ex atzi'.

37 Vootzajle aas ex itu'xh ixalam Abrahaam. Pek loq' neb'an ek'u'l ti' unyatz'pe'. Tan ye'xhat niokku vunyolb'al sete. 38 Tan a' nivale' kam ilel k'atz vunTat vaq'o. Pek aatz ex, a' neb'an vib'anon vetat.— Texhtu'.

39 Motx tzaq'b'i utz, tal te ech tza': —A' kuk'uy kumam u Abrahaam.— Texhtu'.

Tal u Jesusus te ech tza': —Untz'oj ex itu'xh ixalam Abrahaam, a' neb'an q'u'l nichian u Abrahaam koj atzi'.

40 Tan ye'xhkam yatz'on u Abrahaam. Pek aatz ex, neb'an ek'u'l ti' unyatz'pu ti' vinujul nival sete. Aya' va'l ab'imal xe' Tiohx vaq'o. 41 A' ne'netiq'o vitx'i'la txumb'al vetat.— Texh te.

Motx tal ech tza': —¡Ma'l ko'n kuTat atile, aya' u Tiohx! Utz

iyit' sik'elko'nkojo' i'an kunan!— Texhtu'.

42 Tal paj u Jesus te: —B'a'n ex ve koj atzi' aas noj koj a' etat u Tiohx. Tan xe' Tiohx vetk'as-ku'lin. Utz ma'ko'nkojel tunvi' aas vet'ulin, pek a' vetchajonulin. **43** Utz ¿kam toke' ye' nitel etxumb'al tu va'l nivale'?

¿Kantu' ye' nekan tab'il q'ul unyol? **44** Ti' tan, a' etat u tx'i'li'inaj. Utz a' esa' ib'anax u tacha'v. Tan yatz'ol nal tixe'te-b'al. Utz yit' atil koj tu vinujul. Ke'ch koj vinujul tixze'. Aatz nital txub'a'l, ta'xh nital elu'l tib'. Tan txub'a'lom utz, itat q'u txub'a'lom. **45** Pek ye' nenima'in k'uxh a' nival vinujul. **46** ¿Kantu' ye' nimotxenima'in? Tan inujul nival sete. Pek oj atil ma'j texo'l satale' kam unpaav, tale'. **47** Tan ab'il va'l tetz Tiohx, a' nitab'i u yol tetz u Tiohx. Pek aatz ex, ye' netab'i tan, yit' ex koj tetz Tiohx.— Texhtu'.

U tatin u Jesus aas ye'sajich ichee u Abrahaam

48 Unchee' tzaq'b'u q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel ech tza': —Nojchit inujul va'l niqale'. Atil tioxhil tx'i'li'inaj sak'atza. Utz axh aa Samaaria majte.— Texh te.^k

49 Utz tzaq'b'u u Jesus ech tza': —Ye'k tioxhil tx'i'li'inaj sunk'atza. Tan a' nivoksa iq'ii

vunTat. Pek aatz ex, neteesa unq'ii. **50** Loq' yit' a' koj nivoksa je' unq'ii. Pek atil ma'l va'l a' isa' so'ok iq'ii. Aya' u tx'olol tetz inujul q'u kam. **51** Ni'xhtek'val sete aas jatu koj sakami ab'il va'l saniman q'ul unyol.— Texhtu'.

52-53 Utz tzaq'b'el tu q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel ech tza': —Vetqootzajil cheel aas ato'k tioxhil tx'i'li'inaj sak'atza. Tan naale' aas: «Ab'il saniman vunyolb'al jatu koj sakami.» Cha'axh. Utz kamnaj u Abrahaam. Kamnaj tek q'u o'tla alol tetz u yolb'al Tiohx majte. ¿Tz'oj tzik paalch'axh vatz u kuk'uy kumam Abrahaam va'l kamnaj teku'en? Pek ¿ab'il axh nanache?— Texh te.

54 Tzaq'b'u u Jesus tal ech tza': —Oj nivoksa je' unq'ii sunjunal, ye'k itxa'k u tokeb'al unq'ii atzi'. Pek a' nioksan unq'ii vunTat va'l eTiohx netale'.

55 Loq' ye' etootzaj. Pek vootzajle. Utz in tek txub'a'lom atzi' echa' ex tzi' aas oj: «Ye' vootzaj.» Chikojin. Pek vootzajle tan, nunnima q'ul iyol. **56** Aatz vek'uy emam u Abrahaam, txuq'-txun ti' ich'ial u vul tu u vatz unq'ii unsaj. Utz aal chit txuq'-txuni aas tila.— Texhtu'.

57 Tal paj q'u q'esal uq'ayb'al tu u Jesus ech tza': —¿Kani'ch iiltu u Abrahaam? Tan aal ye'saj tel 50 aya'b'.— Texhtu'.

^k **8.48** Aatz q'u aa Samaaria vatz q'u aa uq'ayb'al tu Israeel utz, tiira aa paav siatz. Tiira jatzich tib' iatz tu q'u tatine'. Echtzixe't nisuyax aa Samaaria ti' u Jesus.

58 Utz tal u Jesus te ech tza': —Ni'xhtek'val sete, atichnalín aas ye'sajich titz'pu u Abrahaam.— Texhtu'.¹

59 Ech motx itxaytu sivan q'u vinaj tzi'. Si'chmotxipaq' b'en ti'. Pek aatz u Jesus, isotzsa tib' tixo'l. Elk'asu'l tu viq'analil u totztioxh. Ta'n a' paalelu'l tixo'l.

Visajinsat ma'l u moy u Jesusu

9 1 Unchee' aatz nichipaal u Jesus, til ma'l u vinaj moy tu titz'eb'al. 2 Ech ch'otil tek tu u Jesus tu q'ul ichusulib' ech tza': —Chusul, ¿ab'il etz paav aas moy u vinaj tzi'; q'ul itxutx ib'aal tzik, pek oj ipaav atko'xh-tu'?— Texhtu'.

3 Tzaq'b'u u Jesus utz, tala: —Yit' ti' koj ipaav u vinaj tzi', k'uxh moy. Niko'xh ipaav koj q'ul itxutx ib'aal. Pek ti' sailax u tokeb'al iq'ii u Tioxh k'atza.

4 Ech ministeer sunb'an u taq'on vunTat va'l vetchajonulin tuul atil q'ii saj. Tan tul u aq'b'al utz, ye'xhab'il ve't saveet taq'onine'.

5 Utz in u txijtxub'al tetz q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' tza', tuul atilin tixo'l.— Texhtu'.

6 Ech ta'xh tal u kam tza', tzub'an ku' vatz tx'ava'. I'an tal xoq'ol tu vitzub'. Utz toksa tu b'aq' iatz u moy. 7 Utz tal te ech tza': —Kuxh tx'aa vavatz tu u molb'al a' Siloe.— Texh te.

Aatz u Siloe, a' toke' "chaj el". Ech ib'ena'. Ex itx'aa vivatz. Utz nichtektilone' aas q'aavi.

8 Ech aatz q'u tetz tz'alol u vinaj tuch' q'u'l nichilon aas nojchit moyich, nichmotxtal ech tza': —¿Yit' tzik a' u vinaj tzi' va'l nichik'uje' ti' ijoyax tetz?— Chia. 9 At unjote nichalon: —A' i atzi'.— Chia. Utz at nichalon: —Ech a' i tilone'.— Chia. Pek nichtal u vinaj ech tza': —In chitu'!— Chia.

10 Utz ch'otil tek te ech tza': —¿Kani'ch misajin q'u b'aq' aatz tzi'?— Texh te'le'.

11 Tzaq'b'u u vinaj utz, tala: —Nitekvilone' tan, aatz u vinaj va'l Jesus ib'ii, veti'an xoq'ol. Vettoksa tu b'aq' unvatz. Utz vettal ve ech tza': «Kuxh tu u molb'al a' Siloe. Utz tx'aa avatz tzi'.» Texh ve. Ech b'enin. Untx'aa. Utz anchitu', jilon-tek'in!— Texhtu'.

12 Utz alax te ech tza': —Ke'ch u vinaj naale' tzi'.— Texh te'le'.

Tal ech tza': —Ye' vootzaj.— Texhtu'.

Vich'otil itzi' u vinaj va'l moyich

13 Ech iq'ol b'en u vinaj va'l moyich vatz q'u fariseo. 14 Utz tuich ilanb'al q'ii i'an u xoq'ol u Jesus tzi' utz, isajinsa vivatz u vinaj. 15 Ech ch'otil paj te tu q'u fariseo aas kani'ch i'antu b'a'n vivatz.

Utz tal u vinaj va'l moyich ech tza': —Toksaxoq'ol tunvatz utz, untx'aa el. Ech nitekvilon cheel.— Texhtu'.

¹ 8.58 Choktaj u Eexodo 3.14.

Q'U TXAICHIL I'AN U JESUUS

A' q'u txaichil i'an u Jesus tza'	U Tio	U Kuxh	U Lucas	U Xhan
U taq'tu b'en ta'l uuva u nojla a'	—	—	—	2.1-11
U teesa sib'la txay q'u chusulib'	—	—	5.1-11	21.1-23
Vixaan u Jesus vi' a'	14.23-33	6.45-52	—	6.16-21
Vipaxinsat q'u kaxhlaan tx'ix vatz 4,000 tuch' 5,000 vinaj	14.14-21	6.34-44	9.11-17	6.2-15
Viya'sat u mam kajiq' jab'al	8.23-27	4.35-40	8.22-25	—
Vitzaj ma'l u viikuxh tu q'u'l iyol	21.18-22	11.12-26	—	—
Vib'antu b'a'n tu viji' u Lu'	8.14-15	1.29-31	4.38-39	—
Vib'antu b'a'n tu vitzok'b'e'm ma'l u vinaj	—	—	22.50-51	—
Vib'antu b'a'n tu u titz'in ma'l u ixoj yit' Israeel koj	15.21-28	7.24-30	—	—
Vib'antu b'a'n tu ma'l u ch'a'k'i'	8.2-4	1.40-45	5.12-14	—
Vib'antu b'a'n tu laval q'u ch'a'k'i'	—	—	7.12-19	—
Vib'antu b'a'n tu u taq'onom ma'l u q'esal sol	8.5-13	—	7.1-10	4.46-54
Vib'antu b'a'n tu ma'l u vinaj numtz'inaj ichi'l	9.2-8	2.1-12	5.18-26	5.1-15
Vib'antu b'a'n tu ma'l u vinaj ye' nichiyikun iq'ab'	12.9-13	3.1-5	6.6-10	—
Vib'antu b'a'n tu ma'l u ixoj, ikajal ye' nichiya' tela'	9.18-26	5.21-43	8.40-56	—
Vib'antu b'a'n tu ka'va'l q'u moy	9.27-31	—	—	—
Vib'antu b'a'n tu ma'l u moy va'l mem majte	12.22-30	—	—	—
Vib'antu b'a'n tu ka'va'l moy tu Jericoo	20.29-34	10.46-52	18.35-43	—
Vib'antu b'a'n tu ma'l u moy tu Betsaida	—	8.22-26	—	—
Vib'antu b'a'n tu ma'l u moy tu titz'peb'al	—	—	—	9.1-8
Vib'antu b'a'n tu ma'l u ixoj k'o'kinich	—	—	13.10-17	—
Vib'antu b'a'n tu ma'l u vinaj sipk'inajich ichi'l	—	—	14.1-6	—
Vib'antu b'a'n tu ma'l u chakan utz, mem majte	—	7.31-37	—	—
U teesat tioxhil tx'i'li'inaj k'atz ma'l u xiak	17.14-18	9.14-27	9.38-43	—
U teesat tioxhil tx'i'li'inaj k'atz ma'l u vinaj tu Capernaum	—	1.23-28	4.36-37	—
U teesat tioxhil tx'i'li'inaj k'atz ma'l u vinaj tu Gaadara	8.26-34	5.1-20	8.26-29	—
U teesat tioxhil tx'i'li'inaj k'atz ma'l u mem	9.32-34	—	11.14-15	—
U q'aavitzpixsat ma'l u xiak tu Naiin	—	—	7.11-17	—
U q'aavitzpixsat vime'al u Jairo tu Capernaum	9.18-26	5.21-43	8.46-56	—
U q'aavitzpixsat u Laazaro	—	—	—	11.1-45

16 Unchee' tal tek unjolol q'u fariseo ech tza': —Yit' xe' Tiohx koj vetk'asku'l u vinaj atzi' tan, niqel u ilanb'al q'ii.— Chia. Utz at nichalon majte: —Kani'ch koj i'antu txaichil ma'j vinaj oj aa paav.— Texhtu'. Ech ok ixo'l q'u fariseo tib'ilaj.

17 Utz q'aav paj ch'otil tu u vinaj va'l moyich ech tza': —¿Kam b'oj naal ti' va'l vetjaj-pixsan q'u b'aq' aatz tzi'?— Texh te.

Tal u vinaj ech tza': —Alol tetz u yolb'al Tiohx atzi'.— Texhtu'.

18 Loq' ye'xhkam nichmotx-inima q'u q'esal uq'ayb'al aas oj moyich. Utz ye'xhkam nichmotx-inima oj sajinsal ivatz. Pek anal inima aas isavsá q'ul itxutx ib'aal u vinaj va'l ma'tich ijajpixsal iatz. **19** Tan ich'oti tu q'ul itxutx ib'aal ech tza': —¿A' tzik vet-itzi'in tzi' va'l moyich aas itz'pi netale'? Utz ¿kam toke' aas nitektilon cheel?— Texh te.

20 Tzaq'b'u q'ul itxutx ib'aal, tal ech tza': —Qootzajle aas a' u qitz'in tzi' utz, moyich aas titz'pe'. **21** Pek ye' qootzaj kam toke' nitektilon cheel. Utz ye' qootzaj majte ab'il vetsajinsan vivatz tzi'. Ch'otitaj te tan, atil tek iya'b' atzi'; sayolon sijunal.— Texhtu'. **22** Ech ko'n motx tal q'ul itxutx ib'aal tzi' tan, a' nichmotxixo'va q'u q'esal uq'ayb'al. Tan ma'tich motx taq'tu ku' tib'eyil q'u q'esala tzi' aas ab'il sa'alón aas a' viTxaaom u Tiohx u Jesus, tiira saya'sal topon tu

atib'al chusb'al tetz u o'tla mantaar. **23** Echixe'at tal q'ul itxutx ib'aal aas: —Atil tek iya'b' atzi'; ch'otitaj te.— Texhtu'.

24 Unchee' q'aav sik'lel opon u vinaj va'l moyich. Utz tal te ech tza': —Vatz Tiohx saal vinujul qe. Tan qootzajle aas aa paav u vinaj tzi'.— Texh te'le'.

25 Tzaq'b'u u vinaj utz, tala: —Ye' vootzaj oj aa paav. Pek ta'xh ma'l kam vootzaj. ¡Inich moy, pek aatz cheel, nitek-vilone!— Texhtu'.

26 Utz q'aav paj alax te ech tza': —¿Kam veti'an see? ¿Kani'ch misajinsat vavatz?— Texh te'le'.

27 Itzaq'b'e ech tza': —Vetvallu sete utz, ye' ko'n esa' tab'ile'. Pek ¿kantu' aas nipaj-ech'oti unpate? ¿Oj sesa'a sab'enex niman tetz majte?— Texhtu'.

28 Ech motx ko'n teesal iq'ii. Utz motx tal te ech tza': —Axh niman tetz majte atzi'. Pek aatz o', o' niman tetz u Moisees.

29 Tan qootzajle aas yolon u Tiohx ti' u Moisees. Pek ech koj u vinaj tzi' tan, ye' qootzaj til unk'asku'l.— Texhtu'.

30 Tzaq'b'u u vinaj utz, tala: —A' u kam tz'ejxeb'al k'u'l tzi' yo'o, aas ye' etootzaj til unk'asku'l loq' vetijajpixsa vunvatz.

31 Utz qootzajle aas yit'ix ab'il q'u aa paav tu u Tiohx. Pek b'a'ntan a' nitab'i ab'il nixo'van utz, ni'an vitxumb'al. **32** Ye'xh-jatu ab'imal talaxe' aas nijajpixsal ivatz ma'j aanima aas moy

tu titz'peb'al. **33** Utz kam koj sitx'ol iveet u vinaj tzi', oj yit' xe' Tiohx koj nik'asku'l.— Texhtu'.

Q'u aanima moy vatz Tiohx

34 Ech tzaq'b'eli utz, alax te ech tza': —Tiira a' itz'pinajk'axh tu paav utz, ¿sachus'o' naal tzik?— Texh te. Ech tojchal k'asu'l.

35 Unchee' tab'i tek u Jesusus aas ma'tich tojchal k'asu'l tzi'. Utz aatz tila, tal te ech tza': —¿Ni tzik anima viK'aol u Tiohx?— Texh te.

36 Tzaq'b'i utz, tal ech tza': —¿Ab'il viK'aol u Tiohx unB'aal? ech sunnima.— Texh te.

37 Tal u Jesusus te: —Vetiilla'. Aya' va'l niyolon sauch' tza'.— Texhtu'.

38 Tal u vinaj ech tza': —Nunnima unB'aal.— Texhtu'. Ech toksat iq'ii u Jesusus.

39 Tal u Jesusus te ech tza': —K'uxh vet'ulin tu u vatz amlika tx'ava' tza', a' ul untx'ol inujul q'u kam. Ech ab'iste q'u'l ye' nilone', sailoni. Utz aatz q'u'l nilone', sab'ens echa' moy.— Texh te.

40 Ech aatz unjolol q'u fariseo q'u'l atich k'atza, ta'xh tab'i u kam tza', tal te ech tza': —¿Tz'oj tzik o' moy majte?— Texhtu'.

41 Tzaq'b'el tu u Jesusus ech tza': —Ex koj moy, ye'k epaav koj atzi'. Pek aatz ex tan: «Niqilone'.» Che'ex. Echixe'at atilex tu q'u'l epaav.— Texhtu'.

Vik'amtu ti' xeen karne'l u Jesusus tu vichusune'

10 **1** Unchee' tal paj u Jesusus ech tza': —Ni'xhtek'val sete, ab'il a' yit' a' koj niokko'p tu u okeb'alop tu u tatib'al q'u karne'l, elq'om atzi'. Sub'ul atzi'. Tan paarten nichokvu toko'p. **2** Tan a' u xeen tetz q'u karne'l va'l a' niokko'p tu u okeb'alop. **3** Ech nijajax oko'p tu u taq'onom. Utz ootzaj-imal ivi' u xeen karne'l tu q'u'l ikarne'l majte. Tan nisik'le q'u karne'l tib'ii utz, nitiq'o' elu'l. **4** Utz aatz ma't tiq'ot elu'l kajay q'u tetz, nib'axab' siatz. Utz ni-xamb'o'k q'u karne'l ti'. Tan tootzaj ivi'. **5** Tan sa'kojxamb'o'k q'u karne'l ti' va't aanima. Pek aal sat'aspu siatz. Tan ye' tootzaj ivi' paartenla aanima q'u karne'l.— Texhtu'. **6** A' q'u k'amich yol tal u Jesusus tzi'. Loq' ye't paal itxumb'al q'u aanima tuul kam va'l nichtal te.

U okeb'alop xe' Tiohx

7 Unchee' tal paj u Jesusus te: —Ni'xhtek'val sete aas in u tokeb'alop q'u karne'l. **8** Utz jolol elq'om q'u'l b'axal ul sunvatz; sub'ul atzi'. Utz ye't motx nimal tu q'u karne'l. **9** In u okeb'alop. Ech ab'il va'l sapaalo'k tuul, sakolaxi. Echa' karne'l so'oko'p saelu'l utz, sichab'a titza taq'o. **10** Aatz nitul u elq'om, elaq', yatz'o'm utz, yuch'u'm ul i'ane'. Pek aatz in, vet'ulin ti' taq'ax etiichajil. Ech tiira ye'k iya'eb'al

vetatin si'ane'. **11** In u b'a'nla xeen karne'l. Tan aatz u b'a'nla xeen karne'l, nitaq' tib' sakam ti' q'ul ikarne'l. **12** Pek aatz va'l aq'onom ku'en ta'xh nitilo'k vija'mel, nit'aspe' nitil tul u lobo. Nitaq'ka q'u karne'l tan, yit' ib'aal koj. Ech aatz u lobo, niqini elu'l q'u karne'l. Utz nitilun ib'en tere'n taq'o. **13** Nitooj u lochol xeen karne'l. Tan axhib'i vija'mel ko'n nitilo'k. Ye'xh ko'xh kam itxa'k q'u karne'l te.

14-15 In u b'a'nla xeen karne'l. Utz kam echa' tootzaj-it'in vunTat, echat vootzajit vunTat majte. Utz kam echa' vootzajit vunTat, echat vootzajit q'ul unkarne'l majte. Utz tootzajin. Tan savaq' vib' tu kamchil ti' q'u karne'l. **16** Utz atil unjot unkarne'l aas paarten atilka. Yit' atil koj xo'l q'u vetz tza'. Loq' sa'nalimolo tib' sunk'atza. Satab'i vunvi' atzi'. Ech untanul teko'n karne'l sa'atini. Utz ma'l ko'n xeen tetz sa'atini.^m **17** Ech toke' tii vunTat vi'. Tan savaq' vib' tu kamchil. Loq' saq'aavitz'p'in. **18** Jik chit in savaq' vib' tu kamchil. Tan ye'xhab'il so'ole' ti' tel u vatz unq'ii unsaj. Pek atil tunq'ab' savaq' vib' tu kamchil utz, atil tunq'ab' saq'aavitz'p'in. A' u vijle'm unk'ul xe' vunTat tzi'.— Texhtu'.

19 Ech q'aavpajok ixo'l q'u q'esal uq'ayb'al tu q'u yol tzi'.

20 Tan sib'al nichalon ti' ech tza': —Tx'i'li'inaj ato'k k'atza. Elnaj tu b'ey atzi'. ¿Kantu' netab'i ok?—Chia.

21 Utz at unjot nichalon ech tza': —¿Ab'il sayolon ech tzi' oj ato'k tioxhil tx'i'li'inaj k'atza? Utz sa'kojole' tioxhil tx'i'li'inaj sijajpixsa ivatz ma'j moy.— Chia.

U teesal iq'ii u tijle'm Jesusus tu q'u aa uq'ayb'al

22 Unchee' aatz titiempoich che'v, nichipaasal u nimla q'ii tu Jerusaleen tetz u totztioxh.ⁿ

23 Utz nichipaal u Jesusus tu v- q'analil u totztioxh vatz u okeb'al va'l Salomoon. **24** Ech sutil ti' tu q'u q'esal uq'ayb'al utz, tal te ech tza': —¿Jatu tek saya' kuka'tziin saaq'o? Untz'oj axh viTxaaom u Tioxh, al inujul qe; vatzsaj saale'.— Texh te.

25 Tzaq'b'el tu u Jesusus ech tza': —Vetvallu sete ab'il in. Utz ye' nenima. Tan aatz q'u kam nunb'an tib'ii vunTat, a' techlal ab'il in. **26** Pek ye' nenima. K'uxh alel nal sete vaq'o. Axhib'i antu koj ex xo'l q'ul unkarne'l. **27** Tan nitab'i unvi' q'ul unkarne'l. Utz jolol vootzajle majte. Ech nixamb'u vi'. **28** Utz savaq' itiichajil tu b'enq'ii b'ensaj. Ech

^m **10.1-16** Choktaj u Isaias 40.11; u Ezequiel 34.1-34; Q'u Hebreo 13.20.

ⁿ **10.22** Aatz u nimla q'ii ti' u totztioxh tza', ma'l xhemaana nichib'anax jun ya'b'. Utz a' ninachpixsa viq'aav ib'ens b'a'n u totztioxh. Tan tzu'kin kam i'an u q'esal sol aa Roma tuul aas tokeb'et u Jerusaleen tu u ya'b' 167 y.t.J.

jatu koj samotxsotzi. Utz ab'il koj saeesan tunq'ab' majte.

29 Tan aatz vunTat va'l vetaq'on ve, paalchu vatz u koontra. Ech ye'xhab'il ko'xh samaaon el tiq'ab' vunTat. **30** Aatz in tuch' vunTat, ma'l ko'n o'.— Texhtu'.

31 Unchee' motx itxay isivan q'u q'esal uq'ayb'al; si'chipaq'o'k ti' tala.

32 Loq' tal Jesus te ech tza': —Sib'al b'a'nla chaj kam tetz vunTat vetunb'anlu sevatz. Pek ¿ab'iste ti' sepaq'vu sivan in?— Texhtu'.

33 Utz tzaq'b'u q'u q'esal uq'ayb'al ech tza': —Sa'kojkupaq' sivan axh ti' b'a'nla kam, pek ti' vayoq'one'. Tan axh ko'n vinaj utz, naaq' b'en iib's Tiohx.— Texh te.^o

34 Tzaq'b'el tu u Jesus ech tza': —Tz'ib'amalka tu ve-mantaar ech tza': «Alel sete vaq'o aas jolol tioxh etatin vaq'o.» Chia.^p **35-36** Utz oj: «Tioxh tatine.» Chu u Tiohx ti' q'u aanima, ti' vitenam q'u'l k'ulun viyolb'al, unchee' ¿kam tatin vatz u Tiohx u Vinaj nenache' va'l iTxaaom u Tiohx, ichaju'l tu u vatz amlika tx'ava' tza'? ¿Kantu' ye'k tatin sevatz? Niko'neteesa iq'ii. Netal ti' aas: «Niyog' Tiohx.» Che'ex. Ti' tan, nivale' aas: «In viK'aol u Tiohx.» Chi'in. Utz aal ex q'u'l niqelon u Yolb'al Tiohx k'uxh nenima

netale'. **37** Aal b'a'n ye' se-nima'in oj ye'xhkam nunb'an q'u txaichil q'u'l nital vunTat. **38** Pek k'uxh ye' senima'in, nimataj aas atil vunTat sunk'atza utz, atilin k'atz vunTat ti' q'u kam q'u'l nunb'ane'.— Texhtu'.

39 Ech si'chpajmotxitxaye' tala, pek el u Jesus siatz.

40 Ech b'en u Jesus sala b'en u Jordaán tu va'l nich'i'anvu vautisaar aanima u Xhan b'axa. Utz atin tzi'. **41** Utz sib'al aanima nichtul tzixe'. Nichtal ech tza': —K'uxh ye'xh ma'j txaichil i'an u Xhan, nojchit inujul q'u kam tal ti' u vinaj tzi'.— Chia. **42** Ech sib'al aanima niman u Jesus latzi'.

Vikam u Laazaro

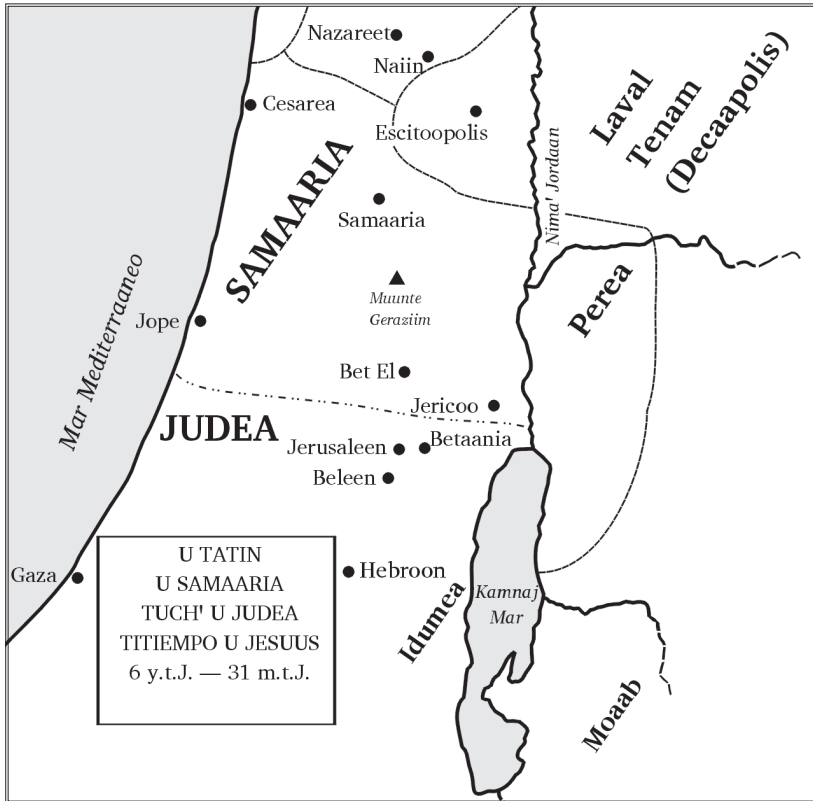
11 **1** Unchee' ya'vich ma'l u vinaj Laazaro ib'ii. Aa tenam tu Betaania, vitenam u Li' tuch' u Taa u tatzik. **2** Aatz u Laazaro tzi' va'l ya'vich, a' vixib'en u Li', va'l oksan tx'um-q'ixsab'al ti' tajan u kuB'aal Jesus utz, isuu tu xi'l ivi'.^q **3** Ech ichaj b'en ichaj q'u tanab' xe' u Jesus ti' talax te ech tza': —KuB'aal, ya'v va'l tiichit'axh ti'.— Texh te.

4 Unchee' ta'xh tab'i u kam u Jesus tzi', tal ech tza': —Yit' ta'n koj sakam u Laazaro tu u yaab'il tzi'. Pek tokeb'al iq'ii u Tiohx k'uxh nituch u kam tzi'.

^o **10.33** Choktaj u Leviitico 24.16.

^p **10.34** Choktaj u Salmos 82.6.

^q **11.2** Choktaj U Xhan tza' 12.3.

Utz so'ok iq'ii viK'aol u Tiohx ti majte.— Texhtu'. **5** Aatz u Jesus tan, tiich chit ti' u Taa tuch' ti' vitza'q' utz, tuch' ti' u Laazaro majte. **6** Ech k'uxh tab'i u Jesus aas ya'vich, i'anko'nka ka'va't q'ii tu va'l atichka.

7 Xamtich tek ti' u kam tza', tal tu q'ul ichusulib' ech tza': —Ko'taj unpat tu Judea.— Texhte.

8 Utz alax te tu q'ul ichusulib' ech tza': —Chusul, si'chipaq' sivan axh q'u q'esal uq'ayb'al tzi' cheenale utz, ¿ma'tpajaxh tzi' tzik?— Texhte.

9 Tzaq'b'u u Jesus ech tza': —¿Yit' tzik kab'laal koj oora tuul ma'l q'ii? Tan ab'il va'l nipaal q'iil, ye'xhkam ti' nipaq'vo'k tib' tan, nitil u txijtxub'al atil tu u vatz amlika tx'ava' tza'. **10** Pek ab'il va'l tu aq'b'al nipaale', kam ko'n ti' nipaq'vo'k tib' tan, ye'k txijtxub'al k'atza.— Texhtu'.

11 Aatz ma'tich taltu q'u kam tzi', tal paj ech tza': —Vatyu u Laazaro, u qamiigo. Pek ma't unk'assa.— Texhtu'.

12 Tal tek q'ul ichusulib' ech tza': —KuB'aal, untz'oj vatchel ko'n, si'an b'a'n atzi' unchee'.—

Texhtu'. **13** Loq' a' nictal u Jesus te aas kama. Pek a' titz'a q'u chusulib' aas nojla vata'm nichb'anon.

14 Unchee' vatzsaj tek tal u Jesus te ech tza': —Kamyu u Laazaro. **15** Utz nuntxuq'txune' tan, qe'l ye'k o' tzi' aas vetkami. Pek ko'taj tzixe'. Ech senima maas in.— Texhtu'. **16** Aatz u Maxh, va'l Diidimo ib'ii majte, tal tu q'u tetz chusulib'il ech tza': —Ko'taj ti' k'uxh sakamo' k'atza majte.— Texhtu'.'^f

U Jesus u tiichajil

17 Ech opon u Jesus aas ma'tich tek tel kaava'l q'ii tok u Laazaro tu jul. **18** Aatz u Betaania tan, naja' ko'n k'atz u Jerusaleen. Kamal oxva'l ko'n kilometro ixo'l tuch'. **19** Ech sib'al q'esal uq'ayb'al ma'tich tul xe' u Taa tuch' u Li' ti' iqeel ti' vixib'en. **20** Utz aatz tab'i u Taa aas topon u Jesus, ech ul ik'ule'. Pek aatz u Li' tan, kaaka tu u atib'al.

21 Ech tal u Taa tu u Jesus ech tza': —UnB'aal, atichkojaxh tza', ye'n kam vunxib'en koj atzi'. **22** Pek k'uxh anal ulyaxh cheel, vootzajle aas kajay va'l sajj tu u Tiohx, sataq' see.— Texhtu'.

23 Tal u Jesus te ech tza': —Saq'aavitz'pu vaxib'en.— Texh te.

24 Tal u Taa te ech tza': —Vootzajle saq'aavitz'pu tu u q'aavitz'pichil tu u motxeb'al q'ii sajj.— Texhtu'.'^s

25 Tal paj u Jesus te ech tza': —In u q'aavitz'pixsanal. Utz in u aq'ol tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj. Ech ab'il va'l ninimanin, k'uxh sakami, saq'aavitz'pi.

26 Utz kajay q'u'l itz'lele utz, nima'in, yit' sa'kojkam vatz Tiohx b'enq'ii b'ensaj. ¿Ni tzik anima va'l nivale' tza'?— Texh te.

27 Tal u Taa ech tza': —Ee' unB'aal. Nimamal vaq'o aas axh viTxaaom u Tiohx; axh viK'aol u Tiohx ulyaxh tu u vatz amlika tx'ava' tza'.— Texhtu'.

U toq' u Jesus k'atz u mujb'al tetz u Laazaro

28 Ech ta'xh tal u kam tzi', b'eno'k. Ex isik'le u Li', vitz'a'q'. Ijutz talax te ech tza': —Atil u chusul tzi'. Nisik'le'axh.— Texh te. **29** Ech ta'xh tab'i u Li', ooje'l chit k'asu'l utz, b'en tzixe'.

30 Tan ye'sajich toko'p u Jesus tu u tal tenam. Pek a' atichku tu va'l ex k'ulaxojku tu u Taa.

31 Utz til q'u q'esal uq'ayb'al aas ooje'l chit k'asu'l u Li'. Aya' q'u qeol tetz niyolonka, q'u'l atich tu u atib'al tzixe'. Ech motx xamb'u k'asu'l ti' u Li'. Tan motx tal ech tza': —Ma't oq'oj tu u mujb'al kamnaj atzi'.— Texhtu'.

^f **11.16** Aatz u yol “Didimo” anko'xhtu' u yol “gemelo” tu kastiya. Utz “xu'm” chu te'l sukuvatzaj. Aya' q'u talaj nitxa ela titz'pe' niyolonka.

^s **11.24** Choktaj u Danieel 12.1-3; u Isaias 26.19.

32 Unchee' opon u Li' tu va'l atichku u Jesusus; peche' ku' siatz. Ta'xh tila utz, tal te ech tza': —UnB'aal, atichkojaxh tza', ye'n kam vunxib'en koj atzi'.— Texh te.

33 Ech tiira ok txumu'm tu taanima u Jesusus aas tila nichtoq' u Li'. Utz nichtoq' q'u qeeol majte q'u'l xamich ti'. Ech yak'il chit xijxo'lan u Jesusus ti'.

34 Utz ich'oti ech tza': —¿Til ex emujva?— Texhtu'.

Alax te ech tza': —KuB'aal, ni'axh tul saji iile'.— Texh te.

35 Ech oq' u Jesusus. **36** Utz tal tek q'u q'esal uq'ayb'al ech tza': —Sajitaj etile', nitoq' ti'. Tiira tiich pe'xh ti'.— Chia.

37 Utz at nichalon majte: —Nichijajpixsa iatz moy atzi'. Ech ¿kan chaj toke' ye'xhkam ma'j veti'ana? Ye'n koj taq' tzii vetkam u Laazaro tzi'.— Texhtu'.

U q'aavtitz'pu u Laazaro

38 Ech tiira ok txumu'm tu taanima u Jesusus aas opon tu u mujb'al kamnaj. Aya' u mujb'al va'l tu ma'l u joyom sivan atichka. Utz sivan u jupib' itzi'.

39 Tal u Jesusus ech tza': —Eesataj u sivan tzi'.— Texhtu'.

Utz tal u Taa, u tanab' u kamnaj, ech tza': —¿UnB'aal, va'l tek itzu'l cheel atzi'! Tan kaava'x q'ii ikame'.— Texhtu'.

40 Tal u Jesusus te ech tza': —¿Ye'n val see tzik aas siil vi-techalil Tioxh oj sako'nanima?—

Texh te. **41** Ech eesal u sivan tzi' u jul va'l mujichku u kamnaj.

Utz sajin je' u Jesusus tu amlika. Tal ech tza': —Tateey, ta'ntioxh see tan, naab'i'in.

42 Vootzajle aas ninalchitaab'i'in. Pek ti' u mam tenam seplel ok vi' tza', k'uxh nival ech tzi'. Ech samotxinima aas axh vetchajonulin.— Texhtu'. **43** Utz aatz veet tal ech tzi', q'eq'u'm chit taltu ech tza': —¿Laazaro cheelu'!— Texhtu'.

44 ¿Ech elu'l u Laazaro va'l ma'tich ikame'! Qitzich iq'ab' tajan tu b'u'j, b'achb'al tetz. Utz kutxich ivatz tu ma'l u liikin b'u'j.

Utz tal u Jesusus ech tza': —Chittaj utz, chajputaj.— Texhtu'.

Vinuk'ax itxaypu u Jesusus

45 Ech sib'al q'u qeeol q'u'l motx opon ti' u Li', motx tek inima u Jesusus. Aya' q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel. Tan tila kam va'l i'ana. **46** Pek at unjolte, motx b'en xe' q'u fariseo. Utz ex tal u kam te va'l i'an u Jesusus.

47 Unchee' aatz tek q'u q'esal oksan yol vatz Tioxh tuch' q'u fariseo, motx imol u conciilio. Utz tal ech tza': —¿Kam saku-b'ane'? Tan sib'ax xheenya i'an u vinaj tzi'.^t **48** Utz mam tenam saniman atzi' oj sako'xhqaq'ka

^t 11.47 Aatz u yol conciilio nital tza', aya' u sanedriin, q'u q'esala xo'l q'u Israeel tu Jerusalem. Echa' u congreso sukuvatz cheel.

ech tzi'. Utz su'ul q'u aa Roma. Su'lisotzsa u kutioxhla totztioxh tza'. Utz sisotzsa u kutenam majte tza'.— Texhtu'.

49 Unchee' aatz tek ma'l te, aya' u Caifaas, va'l q'esal oksan yolich tu u ya'b' tzi', tal ech tza':—Atile'n kam ye' etootzaj.

50 Ye'xhat ni'enku sete aas nojchit aal b'a'n sakam ma'l vinaj ti' q'u aanima kajayil. Ech yit' kajay koj u tenam lasotz ti'.— Texhtu'. **51** Loq' tiyak'il koj chit itxumb'al tal u kam tzi'. Pek axhib'i q'esal oksan yolich vatz Tioxh tu u ya'b' tzi'. Ech a' ib'axab'sa el talaxe' aas aal b'a'n sakam u Jesusus ti' kajay u tenam. **52** Utz yit' ti' ko'nkoxh u tenam sakamka. Pek ti' imolax q'u niman tetz u Tioxh majte. Ech si'an ma'l iatz tan, paximich tib'. **53** Ech motx inuk' q'u q'esala tu u q'ii tzi' aas siyatz' u Jesusus. **54** Ech nichtere'nkoj- ipaal u Jesusus vatz q'u q'esal uq'ayb'al. Pek xaan b'en tu u tenam Efraiin, k'atz u tz'inlich tzaji tx'ava'. Utz a' atinkuka tzi' tuch' q'ul ichusulib'.

55 Unchee' nichtekinajab' u nimla q'ii va'l nipaasa q'u Israeel ti' u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto. Utz sib'al aanima tikuenta u tx'ava' tzi', motx b'en tu Jerusaleen ti' ib'anax u kostuumbre tetz tx'aatz'ochil. A' chit ye'sajich ixet' u nimla q'ii.^u **56** Ech nichmotxichok u Jesusus.

Utz nichmotxich'oti sivatzaj tu viq'analil u totztioxh ech tza':—¿Kantal nenache'? ¿Matz saul tu u nimla q'ii?— Chia. **57** Aatz q'u q'esal oksan yol tuch' q'u fariseo tan, ma'tich talta' aas oj ab'il ma'j so'ootzajin til atilka, satale'. Ech satxaypi.

Viqoolo'k tx'umq'ixsab'al ti' tajan u Jesusus

12 **1** Unchee' vaajitich ko'n q'ii topon u nimla q'ii ti' u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto, b'en u Jesusus tu Betaania tu tatib'al u Laazaro, va'l kami. Loq' q'aav itz'pixsal xo'l q'u kamnaj. **2** Ech b'anax techb'ub'al u Jesusus tetz ku'eb'al q'ii. U Taa nichik'ulane'. Utz k'ujlich ok u Laazaro vatz meexha k'atz u Jesusus.

3 Ech aatz u Li', ex tiq'o ma'l libra tx'umq'ixsab'al, nardo ib'ii. Sib' ija'mel. Ech iqoo ku' ti' q'u tajan u Jesusus. Utz itzajsa tu q'u xi'l ivi'. Ech tiira pax paal itx'umq'u u tx'umq'ixsab'al tu u tuul otzotz b'a'n'il.

4 Ech yolon ma'l tu q'ul ichusulib', aya' u Judas aa Cariote va'l si'ch'oksan u Jesusus tiq'ab' q'u txayol, vik'aol u Xhim. Tal ech tza': **5**—¿Kantu' ma'koj-k'ayil u tx'umq'ixsab'al tu 300 ja'mel aq'onib'al q'ii tzi'? Utz sa'aq'ax vija'mel tu q'u me'b'a'.— Texhtu'. **6** K'uxh tal u kam tzi', ti' koj aas nojchit

^u **11.55** Aatz u kostuumbre tetz tx'aatz'ochil nital tza', ma'l xhemaana nichtiq'ov tib'. Ech nal nichtaq'ax tzii te saoko'p tu viq'analil u totztioxh.

nitxum iatz q'u me'b'a'. Pek ti' tan, elq'omich. Utz a' atichku u tx'u'y tzixe', kolb'al puaj. Utz nichtelq'a el tetz u puaj nich-iko'p tuul.

7 Ech aatz u Jesusus tal ech tza': —Kam esa' te. Tan ti' itz'akal vunchi'l tu mujb'al vetz k'uxh vetikole'l u tx'um-q'ixsab'al tzi'.^v 8 Utz aatz q'u me'b'a', ech ko'xh tatin texo'l b'enamen atzi'. Pek aatz in tan, ech ko'n koj vatin texo'l tza'.— Texhtu'.

Vik'ajax ti' u Laazaro sayatz'pi k'uxh anal q'aav titz'pe'

9 Unchee' sib'al q'u q'esal uq'ayb'al ab'in aas atich u Jesusus tu Betaania. Ech motx b'en tzi'. Yit' ti' ko'nkoxh en tilax u Jesusus, pek ti' en tilax u Laazaro majte va'l q'aav itz'pu xo'l q'u kamnaj. 10 Ech taq' ku' tib'eyil q'u q'esal oksan yol vatz Tiohx aas antu tek siyatz' u Laazaro majte. 11 Tan ti' ko'n u q'aavtitz'pu u Laazaro nichtelka q'u q'esal uq'ayb'al ti' q'u tuq'ayb'al utz, nichinima u Jesusus.

U toko'p u Jesusus tu Jerusaleen

12 Unchee' tu tek va't q'ii tuul, atich opon u mam tenam tu u nimla q'ii. Utz motx tab'i aas

si'chopon u Jesusus tu Jerusaleen. 13 Ech motx ichok q'ab'aj paalma utz, motx ul ik'ule'. Nichmotxiq'eq'un taltu ech tza': —¡Loch'o'! ¡Techal axh tan, tib'ii u kuB'aals Amlika niulk'axh, viQ'esal q'u Israeel!— Texhtu'.^w 14 Ech chee ma'l u chelem b'uuro utz, je' u Jesusus ti'. Echa' va'l tz'ib'amalka nital ech tza':

15 —Ye' ko'xh xo'vex Israeel; ex aa tu Sioon. Tan tul ve-tijlenal; atil je' ti' ma'l chelem b'uuro.— Chia.^x

16 Utz ye't paal itxumb'al q'u chusulib' tu q'u kam tza'. Pek analen paal itxumb'al tuul aas b'entekje' u Jesusus tu Amlika. Motx tek ul sik'u'l aas tz'ib'a-michnalka q'u kam ti' q'u'l uchi. 17 Ech antu xamich ti' u Jesusus q'u aanima q'u'l ilon aas isik'le elu'l u Laazaro tu jul utz, q'aav titz'pixsa. Va'lich motx taltu tu tere'n q'u aanima. 18 Ech mam tenam motx ul ti' ik'ulaxe'. Tan ma'tich tab'ita' aas i'an u txaichil tzi'.

19 Pek aatz q'u fariseo tan, nichmotxtal tib'ilaj ech tza': —¿Matz etilla'? ¡Kam koj ech qole' ti'! Tan mam tenam niniman utz, nixamb'u ti'.— Texhtu'.

^v 12.7 Aatz u tx'umq'ixsab'al nital tza', a' u tx'umq'ixsab'al nitxakun ti' itz'akal ichi'l q'u kamnaj, pek itz'lich u Jesusus aas oksal u tx'umq'ixsab'al ti' tzi'.

^w 12.13 Choktaj u Salmos 118.25-26.

^x 12.15 Choktaj u Zacarias 9.9; u Isaias 40.9; u Sofonias 3.16.

**Vichokax u Jesusus tu unjolol
q'u griego**

20 Unchee' atich unjolol puera aanima xo'l q'u nachol Tiohx q'u'l motx opon tu u nimla q'ii, griego viyolb'al. **21** Aatz q'u griego tzi', motx xaan opon k'atz u Felipe, u aa Betsaida tikuenta Galilea. Utz ijaj b'a'nil te ech tza': —B'aal nitxa', niqachva saqil u Jesusus.— Texh te. **22** Ech ib'en u Felipe utz, ex tal tu u Lixh. Ech ka'l tek ixaane', motx ex tal tu u Jesusus.

23 Utz tzaq'b'el tu u Jesusus ech tza': —Oponyu u tiempo aas sa'tekkam u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima. Loq' saq'aavitz'pexasali. **24** Ni'xhtek'val sete aas oj yit' sa'kojxalamtu u tiil triigo niku' tu tx'ava', kam koj saitz'pi. Sako'xhkaa u ia ech tzi'. Pek oj saxalamtu tu u tx'ava' utz, saitz'pi. Sib'al ivatz sataq'e' atzi'. **25** Ab'il va'l tii chit ti' u vatz iq'ii isaj tza', aal sitz'eje'. Pek ab'iste va'l yit' ta'xh koj nititz'a vitiichajil tu u vatz amlika tx'ava' tza', aal a' nikol ti' vitiichajil tu b'enq'ii b'ensaj. **26** Ab'il q'u'l ninimanin, xamb'oj vi'. Utz til sa'atink'in, a' sa'atinku u niman vetz tzi' majte. Tan ab'il va'l sanimanin, sa'atin tatin vatz vunTat.

U taltu u Jesusus aas sakami

27 Aatz cheel, tiira k'ayb'inaj vaanima. Utz çkam chaj savale'? çSatz unjaj tu vunTat aas

sateesa'in tu tza'l tzi'? Tan ech chit u vetz ul unb'ane'.

28 ¡Tateey, ta'xh sa'an vatxumb'al! Ech oksa iq'ii vab'ii.— Texhtu'.

Ech uch k'asu'l ma'l u yol tu Amlika, tal ech tza': —Vetvoksal iq'ii vunb'ii utz, sa'pajvoksa unpate.— Texhtu'.

29 Aatz u mam tenam atich opon tzi', tab'i u vi' tzi'. Utz atia nichmotxtale' aas ma'l tininunchil uchi. Utz at nichalon majte aas: —Ma'l aanjel q'ilan.— Chia.

30 Pek tzaq'b'u u Jesusus utz, tal ech tza': —Yit' vi' koj vet'ul u yol tzi', pek seti'. **31** Tan oponyu tek u tiempo ti' vitx'olax inujul u vatz amlika tx'ava' tza'. Sab'ajle'l u q'esala tu u vatz amlika tx'ava', aya' u tx'i'li'inaj. **32** Aatz lat'anb'a'lje'in vatz kurus, sib'la aanima sanimanin; so'ok sunk'atza.— Texhtu'. **33** Loq' a' nictal inujul kani'ch ikam sakami aas nictal q'u kam tzi'.

34 Utz tzaq'b'u q'u aanima ech tza': —Ab'imaj qaq'o tu u o'tla mantaar aas ta'n atinchil si'an viTxaaom u Tiohx. Pek çkam tok naale' aas ministeer saelb'en u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima tu u vatz amlika tx'ava' tza'? Utz çab'il u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima naale' unchee'?— Texhtu'.

35 Tzaq'b'u u Jesusus utz, tal ech tza': —B'iit ko'xh tiempo sa'atinin texo'l; echa' txijtxun etetz

 **12.34** Choktaj u Salmos 89.4, 36-37; 110.4; u Isaias 9.7; u Ezequieel 37.25; u Danieel 7.14.

u vatine'. Utz paalojex, tuul atil u txijtxub'al tzi'. Ech ye'k koj enachlo'm lu'ul u uken. Tan ab'il va'l tu aq'b'al nipaale', ye' tootzaj ti'ch ib'ena'. **36** Nimataj u txijtxun etetz tuul atil texo'l. Ech setiq'o tetz vitxumb'al tan, ex ik'aol ime'al u txijtxub'al tzi'.— Texhtu'.

Yit' kajay koj saniman u Jesusus

Unchee' ta'xh tal q'u kam u Jesusus tzi', b'eni; imuj tib' siatz. **37** Pek ye't ko'n nimal tu q'u aanima, k'uxh ma'tich i'antu sib'la txaichil siatz. **38** Loq' itzojpu chit u Yolb'al Tiohx va'l alelka tu u Isaias u alol tetz u yolb'al Tiohx, aas tal ech tza':

—KuB'aal, ye'xhab'il niniman q'u kam niqale'. Utz ¿ab'il k'atza nik'uchvu tib' viyak'il u kuB'aal?— Chia.^z

39 Ech toke' ye' nichmotx-inimane'. Utz tal paj u Isaias ech tza':

40 —U Tiohx jupun iatz q'u aanima.

Utz itiib'ixsa q'u taanima. Ech ye'k samotxilon tuch' b'aq' iatz.

Utz ye'k sael b'oj itxumb'al tuul tu taanima.

Ech ye'k so'ok sunk'atza utz, ye'k sunb'an b'a'n te.— Chu u Isaias.^a

41 A' taltu u kam u Isaias tzi' aas tiltu vitechalil u Tiohx. Ech yolon ti'.

42 Sib'al motx niman u Jesusus. Antu q'u q'esala xo'l q'u Israeel. Pek ye' nichmotxiyole'l. A' nichmotxixo'va q'u fariseo. Tan oj samotxtale', saya'sal topon tu q'u atib'al chusb'al tetz u o'tla mantaar. **43** Tan a' b'en-najku ik'u'l ti' u toksal iq'ii xo'l q'u aanima, vatz u tok iq'ii tu u Tiohx.

Vitx'olax inujul q'u aa paav tu viyol u Jesusus

44 Utz qetun taltu u Jesusus ech tza': —Ab'il ninimanin, yit' in koj ninima'in. Pek a' ninima va'l vetchajonulin. **45** Utz ab'il ni'ilonin, a' nitil va'l vetchajon-k'asu'lin. **46** In u txijtxub'al uilyn tu u vatz amlika tx'ava'. Utz ab'il q'u'l ninima'in, yit' tu uken tere'n koj sa'atinka. **47** Utz yit' in koj satx'olon inujul ab'il a' ni'ab'in q'ul unyol tza' utz, ye' ninima. Tan yit' a' koj ul untx'ol inujul q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Pek aal ul unchitpu. **48** Ab'il ye' nik'ulin utz, ye' nik'ul q'ul unyol, atil va'l satx'olon inujul. A' satx'olon inujul tu u motxeb'al q'ii saj q'u yol q'u'l vetvalla' tza'. **49** Tan yit' unyol koj sunjunal q'u yol vetvalla'. Pek a' vetaq'on u mantaar ve vunTat va'l vetchajonk'asu'lin. A' aq'on unyol ti'

^z **12.38** Choktaj u Isaias 53.1.

^a **12.40** Choktaj u Isaias 6.10.

kam savale' utz, kani'ch talax sunb'ane'. **50** Utz vootzajle aas tetz tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj vimantaar. Ech toke' kam chit echa' talax ve veti'an vunTat, echat chit talax kajay nunb'ane'.— Texhtu'.

Vitx'aat tajan q'ul ichusulib' u Jesusus

13 **1** Unchee' atich tek sik'u'l u Jesusus aas ma't topon vitiempo, a' chit ye'sajich ix'e't u nimla q'ii ti' u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto. Tootzaj teku'en saelb'en vatz tx'ava' utz, se'en xe' viTat. Utz tiich u Jesusus ti' q'ul ichusulib' utz, anko'xh tiich ti' tiya'teb'al.

2 Unchee' ela nichmotx-techb'u u echb'ub'al tuch' tetz u nimla q'ii. Utz ma'tich toksal tu taanima u Judas tu u tx'i'li'inaj aas a' va'l saoksan u Jesusus tiq'ab' q'u txayol. Aya' u Judas aa Cariote, vik'aol u Xhim.

3 Utz tootzajleich u Jesusus aas ma't toksal kajay q'u kam tiq'ab' tu viTat. Tan a' k'asku'l xe' Tioxh utz, a' se'enku xe' Tioxh. **4** Ech txake' u Jesusus tu va'l atichku k'atz u meexha. Teesa vichake't utz, itxay ma'l toalla. Iqitzo'k xe'aj tuul. **5** Ech taq' ku' a' tu ma'l u kamb'al utz, xe't itx'aa tajan q'ul ichusulib'. Utz isuu tu u toalla va'l qitzych ok xe'aj tuul. **6** Pek aatz opon k'atz u Xhim va'l Lu' majte, tal te ech tza': —UnB'aal, ¿nojchit satx'aa vajan?— Texh te.

7 Tzaq'b'u u Jesusus tal te ech tza': —Aatz cheel, sa'kojel atxumb'al tu va'l nunb'ane'. Pek xamtel sael atxumb'al tuul kam toke'.— Texh te.

8 Tal u Lu' te ech tza': —Ye'xhjatú satx'aa vajan.— Texh te.

Tzaq'b'u u Jesusus ech tza': —Ye'k ookeb'al sunk'atza untz'oj ye'k suntx'aa aajan.— Texh te.

9 Tal paj u Xhim te ech tza', va'l u Lu' majte: —UnB'aal, yit' ta'n ko'n koj satx'aa q'u vajan tzi', pek antu satx'aa unq'ab' tuch' unvi'.— Texhtu'.

10 Tal u Jesusus te ech tza': —Ab'il va'l tx'aatx'och tatine', a' texh satx'aal q'u tajan. Ech tx'aa-tx'och tek kajayil si'ane'. Utz aatz ex, tx'aatx'ochtek'ex, k'uxh yit' kajay koj ex.— Texhtu'.

11 K'uxh tal ech tzi' tan, tootzaj-ich teku'en ab'il va'l so'oksan tiq'ab' q'u txayol. Echixe'at tala aas: —Yit' kajay koj ex tx'aa-tx'och'ex.— Texhtu'.

12 Unchee' toksa paj vichake't aas veet itx'aat q'u tajan utz, q'aavopon vatz meexha. Utz tal tu q'u chusulib' ech tza': —¿Matz paaly etxumb'al tu va'l vetunb'anlu sete tzi'? **13** Tan “Chusul” utz, “B'aal” che'ex vi'. Utz nojchit netale' tan, in. **14** Utz k'uxh in B'aal utz, in Chusul, vetuntx'aal etajan, echat seb'an majte. Sitx'aa tib' etajan setib'il-aj. **15** Ma'l k'uchb'al vetunb'anlu sevatz. Ech kam chit echa' vetunb'anlu sete, echat samotxeb'an majte. **16** Tan ni'xhitek'val sete

aas yit' paalchu koj tijle'm u aq'onom vatz u b'aal taq'on. Utz yit' paalchu koj tijle'm u b'anol chaj, vatz va'l nichajon. **17** Utz chi'b'eb'al etetz si'ane' untz'oj etootzaj q'u kam tza' utz, seb'an ex b'anol tetz.

18 Loq' yit' kajay koj ex nivalex. Tan vootzajle ab'il txaal vaq'o. Utz sa'naltzajpu u Yolb'al Tiohx va'l nital ech tza': «Aatz va'l ela nuntx'a' kaxhlaan tx'ix tuch', a' sab'anon je' ve.» Chia.^b **19** Nival q'u kam sete tza' tuul ye'saj tuche'. Ech aatz lauchi, senima ab'il in. **20** Tan ni'xhtek'val sete, ab'il sak'ulun va'l nunchaje', in a' nik'ulin tzi'. Utz ab'il va'l nik'ulin, a' nik'ul va'l vetchajonk'asu'lin.— Texhtu'.

U taltu u Jesusus aas ma'l q'u chusulib' sak'uchun tu q'u txayol

21 Unchee' txumun u Jesusus tu taanelal aas ma'tich taltu q'u kam tzi'. Tal ech tza': —Ni'xhtek'val sete aas ma'l sete so'oksanin tiq'ab' q'u txayol.— Texhtu'.

22 Ech xe't motx isaji tib' q'u chusulib' tib'ilaj utz, nichmotx-isotz ik'u'l. Tan ab'iste chaj te nichtalaxe'. **23** Utz ch'uxhlich k'atz u Jesusus u chusulib' va'l tiira b'a'nich u Jesusus te. **24** Ech b'anax b'en xheenya te tu u Xhim, aya' u Lu', aas sich'oti tu u Jesusus ab'il nichtale'. **25** Aatz tek u chusulib' tzi', aal chit

ijetz'o'k tib' k'atz u Jesusus. Utz jutzuman tab'i te ech tza': —UnB'aal, ¿ab'il?— Texh te.

26 Tzaq'b'u u Jesusus ech tza': —Aya' va'l savaq' u kaxhlaan tx'ix te chaaal tu chib'.— Texhtu'. Ech ichaat u kaxhlaan tx'ix tu u chib'. Taq' tu u Judas aa Cariote, vik'aol u Xhim. **27** Ech ok u tx'i'li'inaj tu taanima u Judas aas ma'tich taq'ax b'iil u kaxhlaan tx'ix te. Utz tal tek u Jesusus te ech tza': —Nal ko'xh a'ane' kam va'l sa'ane'.— Texh te. **28** Pek ye'xh-ab'il ko'xh ma'j tu q'u'l atich vatz meexha, el itxumb'al tuul kam tok va'l tala. **29** Tan aatz nichitz'an aas kamal siloq'e' kam nisav tetz u nimla q'ii nichtale'. Oj a' sataq' b'oj tetz q'u me'b'a' nichtale'. Tan axhib'i a'ich kolol puaj u Judas. **30** Ech ta'xh techb'u u kaxhlaan tx'ix u Judas tzi', k'asu'l. Utz tu aq'b'alich teku'en.

U tii uchchil ib'ilaj

31 Unchee' aatz ma'tich tek ik'asu'l, tal u Jesusus ech tza': —Aatz cheel, oponyu u tiempo aas saok iq'ii u K'aola va'l b'ennaj ko'n aanima. Utz so'ok iq'ii u Tiohx ti' majte. **32** Tan oj nitok iq'ii u Tiohx ti', saoksal iq'ii tu u Tiohx majte. Utz sa'texhi'ane'. **33** Unchusulib' tii'in seti', b'iit ko'xh sunb'an texo'l. Tan sab'enin. Utz sechok'in. Loq' sa'kojveet etopon tu va'l

^b 13.18 Choktaj u Salmos 41.9.

se'enk'in. Echat chit nival sete kam va'l vetval tu q'u q'esal uq'ayb'al xo'l q'u Israeel.

34 Nunchus va't u mantaar sete jalel teku'en. Utz aya' va'l seb'an tii'ex setib'ilaj sejununil. Kam echa' munb'antu tii'in seti', echat ko'xh eb'antu tii'ex setib'ilaj seb'an majte. **35** Tan untz'oj seb'an tii'ex setib'ilaj, satootzaji kajay q'u aanima aas ex niman vetz.— Texhtu'.

36 Aatz u Xhim va'l Lu', tal tek te ech tza': —UnB'aal, ¿til se'enk'axh?— Texh te.

Ech tzaq'b'el tu u Jesus ech tza': —Sa'kojveet ab'en vi' cheel tu va'l ma'tk'in. Pek xamtel lab'enaxh vi'.— Texh te.

37 Utz tal u Lu' te ech tza': —UnB'aal, ¿kantu' ye'k saveet unb'en sai' cheel? ¡Tan aal sunq'i' kamchil sai'!— Texh te.

38 Tzaq'b'el tu u Jesus ech tza': —¿Saq'i' kamchil vi' naale'? Ni'xhtek'val see aas ye'sajen toq' u b'aal t'el tuul, ox pajul ma't eesat iib' tuul aas ootzajin.

U Jesus si'iq'on opon uchchil xe' u kuB'aals Amlika

14 **1** Ye' ko'xh ilin etaanima. K'ujlel nal ek'u'l ti' u Tiohx utz, k'ujloj ek'u'l vi' majte. **2** Tan aatz tu va'l atilku vunTat tu Amlika, sib'al atib'al atile. Vetvallu sete koj atzi' aas yit' koj echi. Pek ma't unb'an tuch etatib'al sekajayil. **3** Se'enin utz, ma't unb'an tuch etatib'al. Loq' vul unpate. In chit su'liq'onb'enex

vi'. Ech til va'l sa'atink'in sa'atin-ex tzi' majte. **4** Etootzajle til ma'tk'in utz, etootzajle u b'ey.— Texhtu'.

5 Loq' alax te tu u Maxh ech tza': —KuB'aal, ye' qootzaj til ma'tk'axh. ¿Kani'ch qootzajit u b'ey unchee'?— Texhtu'.

6 Utz tal u Jesus te ech tza': —In u b'ey xe' Tiohx. In vinujul. Utz in u tiichajil tetz b'enq'ii b'ensaj. Ab'il koj so'opon xe' vunTat untz'oj yit' vi' koj. **7** Oj nojchit etootzajin, etootzajle vunTat majte atzi'. Utz cheel ni-xe'tetootzaji tan, ninaletile'.— Texhtu'.

8 Unchee' tal u Felipe te ech tza': —KuB'aal, chuspi ko'xhtu' sak'uch u kuTat qe.— Texhtu'.

9 Tal u Jesus te ech tza': —¿Yootzajin tzik Felipe k'uxh sib'ax tiempo vatin texo'l? Tan ab'il va'l vettillin, vettillu vunTat majte atzi'. Ech ¿kam tok naale'? aas: «K'uch u kuTat qe.»

Cha'axh. **10** ¿Yetz nanima tzik aas ma'l ko'n in tuch' vunTat utz; ma'l ko'n vunTat vuch' majte? Aatz q'u yol q'u'l nivale' tza', yit' vetz koj sunjunal. Pek tetz vunTat va'l atil sunk'atza. Tan a' nib'anon q'u kam.

11 Nimataj aas ma'l ko'n in tuch' vunTat utz; ma'l ko'n vunTat vuch'. A' u techlal u vatin tuch' vunTat q'u txaichil nunb'ane'.

12 Ni'xhtek'val sete aas ab'il va'l ninimanin, si'an q'u kam majte q'u'l nunb'ane' tza'. Utz paalchu ko'xh tere'n si'ane' tan, ma't'in xe' vunTat. **13** Utz kajay q'u kam

q'u'l sejaj tu vunTat tunb'ii, sunb'ane'. Ech so'ok iq'ii u Tata k'atz u K'aola. **14** Kam sejaj tunb'ii, savaq'e'.

**U taq'tu'l u Tioxhla Espiiritu
u Jesusu si'ane'**

15 Oj nojchit tz'ejel etaanima vi', nimataj q'ul unmantaar.

16 Utz sunjaj tu vunTat, sataq' va't moxb'en etetz aas tiira sa'atin texo'l b'enamen. **17** Aya' u Tioxhla Espiiritu, u iq'on tetz vinujul, va'l ye'k saveet ik'ulax tu q'u aanima q'u'l aye'n tu paav. Tan nikojtile' utz, ye' tootzaj. Pek ech koj ex tan, etootzajle. Atil sek'atza utz, sa'atin sek'atza.

18 Yit' sa'kojvaq'ka'ex echa' ikaa tal nitxa' ye'k itxutx ib'aal. Pek saq'aavu'lin tzexe'. **19** B'iit ko'xh si'ane' utz, ye'kan satilin q'u aanima q'u'l aye'n tu u paav. Pek aatz ex, setilin. Tan itz'lelin b'enq'ii b'ensaj. Utz sa'atinex tu b'enq'ii b'ensaj majte. **20** Aatz si'an tu u q'ii tzi', setootzaji aas nojchit ma'l ko'n in tuch' vunTat. Utz setootzaji aas atilin sek'atza utz; atilex sunk'atza majte. **21** Ab'il va'l atil q'ul unmantaar sik'u'l utz, ninima, a' va'l tz'ejel taanima vi' atzi'. Utz ab'il va'l tz'ejel taanima vi', si'an tii vunTat ti'. Sunb'an tii'in ti' utz, sa'atinin k'atza majte.—
Texhtu'.

22 Unchee' alax te tu u Judas ech tza', va'l yit' aa Cariote koj: —KuB'aal, ¿kam toke' aas o' ko'xh sailonaxh utz, yit'

sa'kojtilaxh unjot q'u aanima tu u vatz tx'ava' tza'?— Texh te.

23 Tzaq'b'u u Jesusu ech tza': —Ab'il sitz'ej taanima vi', sinima vunyolb'al atzi'. Utz si'an tii vunTat ti'. Ech sa'atino' k'atza. Ta'n sa'atino'. **24** Pek ab'il va'l yit' tz'ejel koj taanima vi', ye' niniman vunyolb'al atzi'. Utz aatz q'u yol vetetab'ila' tza', yit' vetz koj, pek tetz vunTat va'l vetchajonk'asu'lin.

25 Nival q'u kam sete tza', tuul atilin texo'l. **26** Pek toj ichaj k'asu' u moxb'en etetz vunTat tunb'ii. Aya' u Tioxhla Espiiritu. A' va'l sachusun kajay q'u kam sete. Utz sinachpixsa kajay q'u kam sete q'u'l vetvalla' tza'.

27 Savoksa u paas tetaanima. Aya' va'l atil sunk'atza, va'l yit' ech koj a' va'l atil tu u vatz amlika tx'ava'. Ye' ko'xh ilin etaanima utz, ye' ko'xh xo'vex. **28** Vetetab'ila', vetvallu sete aas sab'enin. Loq' su'ulin texo'l. Utz oj nojchit tz'ejel etaanima vi', sa-txuq'txunex koj atzi' ti' aas ma't'in xe' vunTat. Tan paalchu vunTat sunvi'. **29** Nivalka el q'u kam sete cheel tza' aas ye'saj unb'ena'. Ech lenima aas ma't unb'ena'. **30** Unchee' yit' jank'al tere'n koj sayolonin setuch'. Tan tul va'l niq'esalain tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Utz ye'xh b'oj tokeb'al sunk'atza. **31** Pek ministeer nunb'an q'u kam vettal vunTat ve. Ech satootzaji q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' aas nojchit k'onel vaanima ti' vunTat.

Pek ko'taj, elojb'eno' tza'.—
Texhtu'.

U tatin u Jesusus echa' tze'il uuva

15 1 Unchee' tal tepaj u
Jesusus tu q'ul ichusulib'
ech tza': —Ech in u nojla
mukanil uuva. Utz aatz vunTat,
echa' aq'in tetz.^c 2 Utz sateesa
kajay q'u q'ab'aj nitel sunk'atza
q'u'l ye' nivatzine'. Pek satilb'e
ab'iste va'l nitaq' ivatz. Ech
sa'xhtaq' tere'n ivatz. 3 Utz aatz
ex, tx'aaeltek'ex tu q'ul unyol
vetvullu sete. 4 Tii atojex sun-
k'atza. Utz sa'atinin sek'atza
majte. Echa' u q'ab' uuva sako'n-
koxhvatzin sijunal oj yit' atil koj
k'atz vimukanil. Utz echat ko'xh
ex majte. Sa'kojek'uch u b'a'nil
oj yit' atilkojok'ex sunk'atza.

5 Aatz in, echa' in vimukanil
u uuva. Utz ech ex q'ul iq'ab'aj.
Tan ab'il va'l ato'k sunk'atza,
atilin k'atza. Utz sib'al ivatz
nitaq'e'. Pek kam koj setx'ol
iveete' oj xaannajelex sunk'atza.
6 Tan ab'il va'l yit' atil koj ok
sunk'atza, saeesal sunk'atza.
Echa' itzok'le'l q'u q'ab' uuva.
Ech nitzaje'. Utz nimolaxe'
sa'aq'ax oko'p tu xamal ti'
itz'e'a'.

7 Pek oj tii etatin sunk'atza
utz, tii nenima vunyol, jajtaj
kam kajay va'l esa'. Utz sa'aq'ax
sete. 8 Nitok iq'ii vunTat setaq'o
oj nek'uch u b'a'nla txumb'al,
echa' b'a'nla vatz tze'. Utz oj

nimna'l aas ex unchusulib'.

9 Kam chit echa' ib'antu tii
vunTat vi', echat unb'antu tii'in
seti'. Ech tii atojex sunk'atza tu
vunb'antu tii'in seti'. 10 Sa'atin-
ex sunk'atza oj senima q'ul un-
mantaar. Tan tii'in seti'. Echa'
nunb'ane' aas nunnima q'ul
imantaar vunTat utz, atilin
k'atza. Tan tii vi'.

11 K'uxh nival q'u kam sete
tzi' tan, a' unsa' senach u txuq'-
txunchil va'l nunnache'. Ech
tz'ajel u txuq'txunchil sek'atza
si'ane'. 12 Utz a' vunmantaar
tza'; aya' va'l seb'an tii'ex se-
tib'ilaj, echa' unb'antu tii'in
seti'. 13 Tan nojchit ta'xh ma'l
aanima sib' tii ti' imol va'l
sataq' tib' tu kamchil ti' q'u
tamiigo. 14 Utz jolol ex vamiigo
si'ane' oj seb'an q'ul vetvullu
sete. 15 Tan “aq'onom” chaj-
ko'nkojin seti'. Tan aatz va'l
aq'onom ku'en, ye' tootzaj kam
ni'an u b'aal taq'on. Pek
“vamiigo” chajin seti' tan,
vetvullu kajay q'u kam sete
q'u'l vetvab'i xe' vunTat. 16 Utz
yit' ex koj vettxaonin, pek in
vettxaonex. Utz a' vetetz cheel
sek'uch vitxumb'al u Tioxh
sek'atza, echa' b'a'nla vatz tze'.
Ech va'l seb'an b'enamem. Ech
kajay q'u kam q'u'l sejaj tu
vunTat tunb'ii, sataq' sete.
17 Ech nunb'an mantaar talax
sete aas seb'an tii'ex setib'ilaj
sejununil.^d

^c 15.1 Choktaj u Isaias 5.1-7.

^d 15.17 Choktaj u B'axa U' Itz'ib'a U Khan 3.11.

**U teesal iq'ii u Jesuus
tuch' q'u niman tetz**

18 Oj nichik'ula'ex q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' tza', a'tzii. Tan ootzajitaj, in a' b'axal nichik'ula'in tzi'. **19** Utz si'an tii seti' koj aas ex koj b'anol tetz q'u paav tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Pek yit' ex koj b'anol tetz paav. Echixe'at nichik'ula'ex tere'n q'u aanima. Tan txaaeltek'elex xo'l q'u aanima vaq'o tu u vatz a tx'ava' tza'. **20** Ulsataj u yol sek'u'l va'l alel sete vaq'o aas yit' paalchu koj tijle'm u aq'onom vatz u b'aal taq'on. Tan oj nivixvale', saixvalex majte. Oj nimali vunyol, sanimal veyol majte. **21** Loq' ti' ko'n vunb'ii k'uxh sichik'ula'ex q'u aanima. Tan axhib'i ye' tootzaj ab'il va'l vetchajonk'asu'lin.

22 Ye'n koj ulin, ye'n koj ul yolonin xo'l q'u aanima, ye' tootzaj koj atzi' aas atil ipaav. Pek aatz cheel, sa'tere'nkojchee iyol ti' imujax q'ul ipaav. **23** Tan ab'il va'l nichik'ula'in, antu nichik'ula vunTat majte. **24** Ye' tootzaj q'u aanima koj atzi' aas atil ipaav aas ye'n koj ul unb'an q'u kam tixo'l q'u'l ye'xhab'il ko'xh va't nib'anon. Pek niko'n-tixva'in k'uxh vettillu q'u kam nunb'ane'. Utz a' nitixva vunTat majte. **25** Loq' itzozpu chit u yol va'l tz'ib'amalka tu vimantaar nital ech tza': «Ye'k ko'xh

tokeb'al nitixva'in q'u aanima.» Chia.^e

26 Pek su'ul u moxb'en etetz va'l sunchaj k'asu'l xe' vunTat. Aya' u Tioxhla Espiiritu, u iq'on tetz vinujul. A' tek sayolon vi'; satal q'u kam sete. **27** Utz aatz ex, setxakb'a' q'u kam vi' majte. Tan atilex sunk'atza tixe'teb'al. Illel q'u kam setaq'o.

16 **1** Unchee' vetvallu q'u kam sete tza' tan, a' unsa' aas ye'xhkam saeesanka'ex vi'. **2** Tan sa'nalojchalk'asu'lex tu q'u atib'al chusb'al tetz u o'tla mantaar. Utz sa'nalopon ma'l tiempo aas ab'il sayatz'onex, iq'ii u Tioxh nitoksa satale'. **3** Utz ech si'an tzi' tan, ye' tootzaj ab'il vunTat utz, ye' tootzaj ab'il in. **4** Vetvallu kaael q'u kam sete tza'. Ech aatz lo'opon u tiempo, letulsa sek'u'l aas alel tek sete vaq'o. K'uxh ye't val u kam sete tixe'teb'al tza' tan, atilin texo'l.

**Vilochon u Tioxhla Espiiritu
si'ane'**

5 Pek aatz cheel, se'enin xe' vunTat va'l vetchajonulin. Ech ye'xhab'il sach'otin ve aas: «¿Til ma'tk'axh?» Chaj koj. **6** Tan txumu'm okyu tetaanima cheel atzi'. Netxumun tu va'l vetvallu-ka el sete tza'. **7** Pek vinujul nival sete aas b'a'n sab'enin. Tan oj ye'k sab'enin, ye'k su'ul u moxb'en etetz. Ech sab'enin tan, se'nunchaju'l tzexe'. **8** Utz aatz lauli, sinach b'en vipaav q'u

^e 15.25 Choktaj u Salmos 35.19; 69.4.

aanima taq'o tu u vatz amlika tx'ava'. Ech satootzaji ab'iste vijikomol, ab'iste ye'xtxoj utz, ab'iste vinujul. **9** Satab'i vipaav q'u aanima tan, ye' nimotxinima'in. **10** Utz satab'i vijikomol tan, ma't'in xe' vunTat utz, sa'tere'nkojetil unvatz. **11** Utz satab'i vitx'olpu inujul q'u kam tu u vatz amlika tx'ava' tza' tan, tz'ejaxyu yol ti' u q'esalain tetz.

12 Sib' tere'n ko'xh kam si'chval sete, pek sa'tere'nkojetii tiq'ole'. **13** Pek aatz lu'ul u Tioxhla Espiiritu tetz vinujul, a' saiq'on eb'ey ti' kajay vinujul. Tan yit' iyol koj sijunal satale'. Pek a' satal kajay va'l satab'i k'atz vunTat. Utz a' sa'alon q'u kam sete q'u'l su'ul taab'ab'en. **14** Satoksa unq'ii tan, vetz q'u yol satale'. Utz setootzaji taq'o. **15** Vetz q'u yol satale' tan, vetz kajay q'u'l atil xe' vunTat. Ech tok vetvala aas setootzaji taq'o.

U txumu'm tuch' u chi'b'ichil sapaalku q'u chusulib'

16 Utz b'iit ko'xh si'ane', ech ye'kan setilin. Loq' b'iit ko'xh paj tuul sa'pajetilin. Tan ma't'in xe' vunTat.— Texhtu'.

17 Unchee' motx tek tal unjolol q'u chusulib' sivatzaj ech tza': —¿Kam tok va'l nital qe tzi'? aas: «B'iit ko'xh si'ane', ech ye'kan setilin. Loq' b'iit ko'xh paj tuul sa'pajetilin. Tan ma't'in xe' vunTat.» Chia.— Texhtu'.

18 Utz nichmotxtal ech tza': —¿Kan chaj tok va'l nitale' tzi'?

aas: «B'iit ko'xh setilin.» Chia. Ye' tek qootzaj kam tok va'l nitale' tzi'.— Texhtu'.

19 Unchee' tootzaji u Jesusus aas nichmotxtachva ich'otil te. Tal tek te ech tza': —¿Ni tzik eyol sevatzaj va'l vetval sete aas: «B'iit ko'xh si'ane', ye'kan setilin. Utz b'iit ko'xh paj tuul sa'pajetilin.» Chi'in? **20** Ni'xh-tek'val sete aas sa'oq'ex utz, sa'txumunex. Tuul sako'ntxuq'txun q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Loq' a'tzii. K'uxh sa'txumunex tan, sa'nalb'en vetxumu'ms txuq'txunchil.

21 Echa' ma'l ixoj aas sa'tekatin titz'in, atil tu chi'om. Tan oponyu vitiempo aas saitz'pu u titz'in. Pek aatz ma't tatin u tal titz'in, ye'kan nititz'a u chi'om tu txuq'txunchil. Tan, itz'pi va't aanima tu u vatz amlika tx'ava'. **22** Echat ko'xh ex cheel majte. Atilex tu txumu'm. Loq' saq'aav-ulvilex. Ech satxuq'txun etaanima. Utz ab'il koj saya'san vetxuq'txunchil tzi'. **23** Utz aatz si'an tu u q'ii tzi', kam tere'n koj sech'oti ve. Tan ni'xhitek'val sete aas sataq' vunTat sete kajay va'l sejaj te tunb'ii. **24** Tan ulyu-ko'xhex tza' tuul, ye'xhkam ma'j nejaj tunb'ii. Pek jajtaj utz, sek'ule'. Ech tiira sa'xhtxuq'txunex.

U tijle'm u Jesusus vatz q'u kam kajayil

25 Aatz cheel, kalab' kam vetunk'am ti', ti' talax q'u kam sete tza'. Pek sa'nalul u tiempo

aas ye'kan sunk'am ti' kam ti' talax q'u yol saval sete. Pek vatzsaj saval q'u kam sete ti' vunTat. **26** Aatz si'an tu u q'ii tzi', jik techit ex sajjajon q'u kam tu vunTat tu vunb'ii. Yit' in tere'n koj sajjajon q'ul ekam tu vunTat. **27** Utz tii vunTat seti' majte tan, tii'ex vi'. Utz vetenimala' aas a' vetk'asku'lin xe' u Tiohx. **28** Xe' vunTat vetk'asu'lin, vet'ulin tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Pek sa'tek-vaq'ka u vatz amlika tx'ava' tza'. Utz ma'tteppajin xe' vunTat.— Texhtu'.

29 Unchee' alax te tu q'ul ichusulib' ech tza': —Aatz cheel vatzsaj tek nayolone'. Ye'kan nak'am ti' kam tayolone'.

30 Elyu kutxumb'al tuul cheel aas nojchit ootzaj q'u kam kajayil. Utz yit' ministeer koj sach'otil u tokeb'al see. Echixe'at nikunima aas a' vetk'asku'laxh xe' u Tiohx.— Texh te.

31 Tzaq'b'el tu u Jesus ech tza': —¿Anal nenima'in cheel?

32 Aatz cheel tan, tul u tiempo utz, oponyu texhtu' aas sepaxi etib'. Til chaj texh sek'aj sejjunil. Ech setaq'ka'in sunjunal. Pek loq' yit' unjunal koj atilin. Tan atil vunTat sunk'atza.

33 Vetvallu q'u kam sete tzi' tan, a' unsa' aas sa'atin paas tetaanima vi'. K'uxh sapaalex tu k'axk'o tu u vatz amlika tx'ava' tza', k'uje'oj ek'u'l vi' tan, ole'yin ti' isub'ax u maalo tu u vatz amlika tx'ava' tza'.— Texhtu'.

Viq'ilat isik'let Tiohx u Jesus ti' q'ul ichusulib'

17 **1** Unchee' sajin je' u Jesus tu amlika utz, tal ech tza': —Tateey, oponyu u tiempo, sooksa unq'ii, in aK'aol. Ech savoksa aq'ii majte. **2** Tan vetaaq'lu vijle'm ti' taq'ax itiichajil tu b'enq'ii b'ensaj q'u aanima q'u'l vettaq' ve sinima'in. **3** Utz a' u tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj va'l satootzaji'axh q'u aanima. Tan ta'xh ma'l axh, axh nojla Tiohx. Utz satootzaji aas in u Jesucristo majte va'l vetachaju'l.

4 Vetvoksal aq'ii tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Utz vetuntzajpixsal u aq'on va'l vetaal ve sunb'ane'. **5** Pek aatz cheel Tateey, oksa unq'ii sak'atza, echa' u tok unq'ii sak'atza aas ye'sajich iveet u vatz amlika tx'ava'.

6 Vetvallu vab'ii tu q'u aanima q'u'l vetaaq' ve tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Tan eetz nale utz, vetaaq' ve. Ech vetmotxinimal vayolb'al. **7** Vetmotxtootzajil cheel aas a' nik'asku'l kajay q'u kam tzaxe' q'u'l vetaaq' ve. **8** Utz vetvallu q'u yol te q'u'l vetaal ve utz, vetmotxik'ula. Vetmotxtootzajil b'a'nil aas a' vetk'asku'lin tzaxe'. Utz vetinimala' aas axh vetchajonin. **9** Ech nunq'ila sik'le'axh ti' q'u'l vetaaq' ve. Yit' ti' koj q'u'l tu u vatz amlika tx'ava' tza', pek ti' q'u'l eetz. **10** Tan eetz kajay q'u

vetz. Utz vetz kajay q'u'l eetz. Utz ti' vetok unq'ii.

11 Ye'kan sa'atinin tu u vatz amlika tx'ava' tza' tan, ma'ttexh-in tzaxe'. Pek sa'atin q'u niman vetz tu u vatz amlika tx'ava'. Utz kola Tateey; xaannajelaxh k'atz paav. Kol tu vab'ii jatva'l q'u'l vetaaq' ve. Ech ma'l ko'n iatz samotxi'ane', echa' o'. **12** Tan nichunkol tu vab'ii aas ela atich'in tuch' tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Utz niko'xh ma'j tu q'u'l vetaaq' ve, ma'kojtz'ejxi. Pek ta'xh satz'ejxi va'l a' chit tetz tz'ejxichil. Loq' itzojpu chit vayol tz'ib'amalka.^f

13 Pek aatz cheel tan, sa'tek-q'aavb'enin tzaxe'. Utz sii' nival q'u kam tu u vatz amlika tx'ava' tza', ech tz'ajel u txuq'txunchil k'atza si'ane', echa' vuntxuq'-txune'. **14** Vetvallu vayolb'al te. Pek niko'nmotxteesal iq'ii ti' tu q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Axhib'i yit' tetz tere'n koj u vatz amlika tx'ava' tza'. Echa' in, yit' in koj tetz u vatz tx'ava'. **15** Loq' a' koj nunjaj see aas seesa b'en tu u vatz tx'ava' tza'. Pek a' nunjaje' aas sakol vatz u tx'ii'li'inaj. **16** Tan yit' tetz koj u vatz amlika tx'ava' tza'. Echa' in aas in koj tetz u vatz amlika tx'ava'. **17** Xaanse'l k'atz paav ti' inimal vayolb'al. Tan a' vinujul. **18** Kam echa' machajtu'lin tu u vatz tx'ava' tza', echat unchajtu b'en tu u vatz tx'ava' majte. **19** Utz ti' q'u

niman vetz tzi', savaq' vib' tu kamchil. Ech saxaane'l k'atz paav taq'o.

20 Loq' yit' ta'n ko'nkoxh nunq'ila sik'le'axh ti' q'u niman vetz. Pek nunq'ila sik'le'axh ti' tere'n q'u'l sa'nalnimanin tu q'u'l iyol majte. **21** Ech ma'l ko'n iatz si'ane' sikajayil. Echa' axh tuch' in Tateey. Utz echa' in sauch' majte. Ma'l ko'n saelku sukuk'atza. Ech sinima q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' tza' aas axh vetchajonk'asu'lin. **22** Utz vetvaq'lu tetz u tokeb'al unq'ii vetaaq'a. Ech ma'l ko'n iatz samotxi'ane'. Echa' in sauch' aas ma'l ko'n o'. **23** In ti' utz, axh vi'. Ech tiira tz'ajel tu vib'antu ma'l iatz si'ane'. Utz samotxtootzaji q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' aas axh vetchajonin utz, tii'axh ti'. Echa' a'antu tii vi'.

24 Tateey, a' unsa' aas a' samotxatinku sunk'atza tu va'l sa'atink'in, jatva'l q'u'l vetaaq' ve. Ech samotxtil u tokeb'al unq'ii aq'el saaq'o. Tan k'onel nal avaanima vi' aya'xchen ye'-sajich ichee u vatz amlika tx'ava' tza'. **25** Unjikomla Tat, ye' tootzajaxh q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Pek ootzajimalaxh vaq'o. Utz aatz q'u'l nimanyin tzi', vetmotxtootzajila' aas axh vetchajonk'asu'lin. **26** Vettootzajil vab'ii vaq'o. Utz sa'tere'ntootzaji vaq'o majte. Ech kam ech

^f 17.12 Choktaj u Salmos 41.9.

a'antu tii'axh vi', echat koj i'antu tii tib'ilaj. Ech sa'atinin k'atza.— Texh u Jesusus.

Vitxaypu u Jesusus

18 1 Unchee' k'asu'l u Jesusus aas ma'tich taltu q'u kam tzi'. Motx b'en salab'en u tal a' Cedroon, tu va'l atichku untanul chikob'e'm. Ech oko'p tuul tuch' q'ul ichusulib'. 2 Utz tootzajich u chikob'e'm u Judas va'l si'chk'uchun u Jesusus tu q'u txayol tetz. Tan jatpajul ko'n ma'tich topon u Jesusus tzi' tuch' q'ul ichusulib'.

3 Ech k'asu'l untanul sol ti' u Judas tuch' unjolol xeen tetz vi-kuentail u totztioxh. A' chajon k'asu'l ti' q'u q'esal oksan yol vatz Tioxh tuch' q'u fariseo. Ech jolol iq'omich itzaa txijtxub'al aas opon tzi'. Utz jolol iq'omich ich'ich' majte.

4 Aatz u Jesusus tan, tootzajich tekunen kam va'l si'chuchi. Ech b'axal ul ik'ule'. Tal te ech tza': —¿Ab'il nechoke'?— Texh te.

5 Utz tzaq'b'el ech tza': —A' nikuchok u Jesusus aa Nazareet.— Texh te'le'.

Tal u Jesusus te: —In.— Texhtu'.

Utz atich ok u Judas tixo'l va'l oksan tiq'ab' q'u txayol tetz.

6 Ech ta'xh veet taltu te aas: —In.— Texh u Jesusus, motx b'ij-b'och iq'aav ti' iql. Utz motx t'i'p ku' vatz tx'ava'. 7 Unchee' q'aav paj ch'otil te tu u Jesusus

ech tza': —¿Ab'il nechoke'?— Texh te.

Motx tzaq'b'u ech tza': —A' nikuchok u Jesusus aa Nazareet.— Texh te.

8 Utz tal u Jesusus te ech tza': —Vetvallu sete aas in. Oj in ko'xh nechok'in, aq'taj tzii aas sab'en q'ul unchusulib' tzi'.— Texhtu'. 9 Tal ech tzi' tan, itzojpu chit viyol va'l tala aas: —Ye'xhkam vetuntz'ej mal'j tu q'u'l vetaaq' ve.— Texhtu'.

10 Utz iq'omich ma'l ich'ich' u Xhim, val Lu' majte. Utz ijuu je'ul tu u totzotz. Tzok'oni; itzok'e'l seb'al ixichin u taq'onom u q'esal oksan yol vatz Tioxh. Malco ib'ii u aq'onom tzi'.

11 Pek tal u Jesusus tu u Lu' ech tza': —Aq' ko'p vach'ich' tu totzotz tzi'. Tan ministeer unpaal tu u il tza'l va'l vettaq'u'l vunTat vi'.— Texhtu'.

U tiq'ol opon u Jesusus vatz u Caifaas

12 Unchee' txayax u Jesusus tu q'u q'esal sol tuch' q'ul isol utz, tuch' q'u xeen totztioxh q'u'l chajax tu q'esal uq'ayb'al. Utz iqitza. 13 Ech a' b'axal motx tiq'ov b'en vatz u Anaas, viji' u Caifaas va'l q'esal oksan yolich vatz Tioxh tu u ya'b' tzi'. 14 U Caifaas va'l ma'tich alon tu q'u q'esal uq'ayb'al aas aal b'a'n ma'l ko'n vinaj sakam ti' q'u tenam kajayil.[§]

§ 18.14 Choktaj U Xhan tza' 11.49-50.

**U teesat tib' u Lu' tuul
aas tootzaj u Jesusus**

15 Unchee' aatz u Xhim, va'l Lu' ib'ii majte, xamich ti' u Jesusus. A'ich imol va't u chusulib' va'l tootzajich tib' tuch' u q'esal oksan yol vatz Tiohx. Ech aq'ax tzii oko'p ti' u Jesusus vatz q'anal. **16** Pek aatz u Lu', atichka ti' elu'l u q'anal vatz jub'al. Ech telu'l u chusulib' va'l tootzajich tib' tuch' u q'esal oksan yol vatz Tiohx. Utz iq'ila u xeen tzi' pe'. Tal te aas sichaj oko'p u Lu'. **17** Utz aatz u ixoj k'ulanal va'l nichxeen u tzi' pe', tal tu u Lu' ech tza': —¿Yit' tzik ant axh, axh ichusulib' u vinaj majte tzi'?— Texhtu'.

Utz tal u Lu' ech tza': —¿Yit' antu koj in!— Texhtu'. **18** Ech jolol txaklich ok tzi' xamal q'u aq'onom tuch' q'u xeenal. Nich-motxilee tib'. Ma'tich motx toksat ma'l xamal tan, kaanaich che'v. Ech antu txaklich ok tixo'l u Lu'. Nichilee tib' majte.

**Vich'otpu itzi' u Jesusus tu u q'esal
oksan yol vatz Tiohx**

19 Aatz u q'esal oksan yol vatz Tiohx, ich'oti itzi' u Jesusus ti' q'ul ichusulib' utz, ti' vichusb'al. **20** Loq' tzaq'b'u ko'n u Jesusus ech tza': —Vatzsaj nunyolon vatz tenam kajayil. Chajpaj nunchusune', a' nunch' anvu tu viq'analil u totztiohx tuch' tu q'u atib'al chusb'al tetz u o'tla mantaar va'l nimolvu tib' q'u q'esal uq'ayb'al. Ech

ye'xhkam ma'j kam jutzimal koj talax nunb'ane'. **21** Ech ¿kam toke' nach'oti ve? Aal b'a'n a' sach'otiv tu q'u aanima q'u'l ab'innaj unyolone'. Tan tootzajle kam alel vaq'o.— Texhtu'.

22 Ta'xh veet tal u kam u Jesusus tzi', paq'ax ok txala itzi' tu ma'l q'u xeenal atich tzi'. Utz tal te ech tza': —¿Kam toke' aas ech itzaq'b'el u q'esal oksan yol vatz Tiohx na'ane' tzi'?— Texh te.

23 Tzaq'b'el tu u Jesusus ech tza': —Oj ye'xtxoj ma'j kam tu va'l vetvala, ala kam u ye'xtxoj. Pek oj b'a'n utz, ¿kantu' naq'osin?— Texh te.

24 Ech chajax tek b'en u Jesusus tu u Anaas xe' u Caifaas, va'l q'esal oksan yolich. Qitzel ib'en i'ana.

**U teesat tib' u Lu' tuul
aas tootzaj u Jesusus**

25 Unchee' txaklich u Lu' tzi' xamal, nichilee tib'. Utz alax paj te ech tza': —¿Yit' tzik ant axh, axh ichusulib'?— Texh te'le'.

Loq' teesa ko'n tib' u Lu' tuul ech tza': —Yit' antu koj in.— Texhtu'.

26 Pek atich ma'l tu q'u taq'onom u q'esal oksan yol vatz Tiohx tixo'l. Titz'in tatzikich u vinaj va'l tzok'ax el ixichin tu u Lu'. Tal te ech tza': —¿Oj tzik ye'n vilaxh? tan, a' amol xo'l u chikob'e'm.— Texh te.

27 Loq' teesa ko'n paj tib' u Lu' tuul. Tuul oq' tek u b'aal t'el.

**U tiq'ol opon u Jesusus
vatz u gobernadoor**

28 Unchee' aatz q'ala'mich teku'en, iq'ol k'asu'l u Jesusus tu u totzotz u Caifaas. Utz ex aq'axoj tu u b'anb'al topiisyo u gobernadoor. Loq' ye't oko'p q'u q'esal uq'ayb'al to'otzotz. Tan txaa' vatz q'ul imantaar, ye't motx iyansa tib'. Ech saveeti sa-techb'u u echb'ub'al va'l ni-techb'ul ti' u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto.

29 Ech elu'l u Pilato siatz, tal te ech tza': —¿Kam ti' nexochvu u vinaj tzi'?— Texhtu'.

30 Motx tzaq'b'u ech tza': —Ye'k koj ma'j ipaav u vinaj tzi', ye'n qiq'o ul tza' koj atzi'.— Texhtu'.

31 Ech tal tek u Pilato ech tza': —Iq'otaj b'en utz, tx'oltaj inujul tu vemantaar.— Texh te.

Pek alax te tu q'u q'esal uq'ayb'al ech tza': —Yit' aq'el koj tzii qe aas sakuyatz' ma'j aanima.— Texhtu'. **32** K'uxh motx tal ech tzi' tan, itzojpu chit viyol u Jesusus va'l tala aas kani'ch ikam sakami. **33** Ech q'aavpajoko'p u Pilato tu u b'anb'al topiisyo. Isik'le ok u Jesusus ti' utz, tal te: —¿Axxh tzik u tijlenal q'u Israeel si'ane' tzi'?— Texh te.

34 Tzaq'b'el tu u Jesusus ech tza': —¿Sak'u'l chixh nicheek va'l nach'oti ve tzi', pek oj alel u kam see vi' tzi'?— Texhtu'.

35 Tzaq'b'el tu u Pilato ech tza': —¿Tz'oj tzik in Israeel? Pek q'ul eetz aa tenamil tuch' q'u

q'esal oksan yol nixochonaxh sunvatz. ¿Kam paav veta'ana?— Texhtu'.

36 Tzaq'b'el tu u Jesusus ech tza': —Yit' a' koj sunb'anvu vun-Q'esalail tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Tan samotxch'a'oin q'u niman vetz vi' atzi' aas a' koj sunb'anva. Ye'k sataq' tzii saku'in tiq'ab' q'u q'esal uq'ayb'al koj. Ech yit' a' koj sunb'anvu vunQ'esalail tu u vatz amlika tx'ava' tza'.— Texhtu'.

37 Tal paj u Pilato te ech tza': —Unchee' ¿axh u ijlenal si'ane'?— Texh te.

Tzaq'b'el tu u Jesusus ech tza': —Axxh nialon aas in ijlenal. Pek a' untxa'k vetitz'p'in. Utz ech untxa'k vet'ulin tu u vatz amlika tx'ava', ti' ul talax vinujul. Utz ab'il va'l atil tu vinujul, nitab'i q'u kam nivale'.— Texhtu'.

38 Tal u Pilato te ech tza': —Utz ¿kam vinujul?— Texhtu'. Ech ta'xh tala, elpajul vatz q'u q'esal uq'ayb'al. Tal te ech tza': —Ye'k ma'j paav nivil k'atza.

39 Pek kostuumbre nal texo'l aas nichajpul ma'l preexhu tu u nimla q'ii ti' u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto. Ech ¿a' tzik esa' aas a' sunchajpu va'l ijlenal texo'l ex Israeel?— Texh te.

40 Ech kajay q'u mam tenam qetun taltu ech tza': —¡Ye'ka, yit' a' koj sachajpu va'l tzi'! Pek ja' sachajpu u Barrabaas!— Texhtu'. Utz aatz u Barrabaas tan, elq'omich.

19 1 Unchee' aatz u Pilato, tal itz'u'mal u Jesusus.

2 Utz motx ipa'tx'u ma'l ch'i'x koroona q'u sol majte. Taq' je' tivi' u Jesusus. Utz toksa va't q'ej kaj oksa'm k'atza. 3 Ech nich-motxtal tu u Jesusus ech tza': —iTechal axh, ijlenal tetz q'u Israel!— Chu te. Tuul nichipaq'-o'k. 4 Unchee' elpajul unpat u Pilato vatz q'u q'esal uq'ayb'al utz, tal te ech tza': —Iltaj b'a'n'il etile'. Vetviq'ol elu'l sevatz utz, ootzajitaj tan, ye'k ma'j paav b'anel taq'o nivile'.— Texhtu'. 5 Ech elu'l u Jesusus. Atich je' u ch'i'x koroona tivi'. Utz ato'k u q'ej kaj oksa'm taq'o. Utz tal u Pilato ech tza': —Aatz cheel, nivaq'ka u vinaj teq'ab' tza'.— Texhtu'.

6 Utz ta'xh ilax u Jesusus tu q'u q'esal oksan yol tuch' q'u xeenal, motx q'eq'un tal tu ech tza': —iJe'oj vatz kurus! iJe'oj vatz kurus!— Texhtu'.

Pek tal u Pilato te ech tza': —Iq'otaj b'en. Utz ex sa'aq'on je' vatz kurus. Pek ech koj tan, ye'xhkam ni'an nivile'; ye'k ipaav.— Texhtu'.

7 Utz tzaq'b'el tu q'u q'esal uq'ayb'al ech tza': —Aatz o', atil ma'l kumantaar. Utz kamchil si'ane' echa' nital u kumantaar. Tan kam toke' aas nitaq' b'ens tib' ik'aol Tioxh.— Texhtu'. 8 Ech aal chit xo'v u Pilato aas tab'i u yol tzi'. 9 Ech q'aavo'k u Pilato tu u b'anb'al topiisyo utz, tal tu u Jesusus ech tza': —iTil aanimail axh?— Texh te.

Pek ye't tzaq'b'el tu u Jesusus.

10 Unchee' alax paj te tu u Pilato ech tza': —iKantu' ye' na-tzaq'b'e'in? iYetz ootzaj tzik aas atil vijle'm saval aje' vatz kurus utz; atil vijle'm sun-chajpu'axh?— Texh te.

11 Tzaq'b'u u Jesusus utz, tala: —Kam koj iijle'm sa'atin vi' oj yit u Tioxh koj sa'aq'on tzii see. Pek a'tzii. Tan a' maas ataj paav q'u'l vetoksanin taq'ab'.— Texh te.

12 Ech aatz u Pilato, titz'a kani'ch ichajpul si'an tu u mu'k'ul tzi'. Pek nichmotx-iq'eq'un taltu q'u tenam ech tza': —iUntz'oj sachajpu va'l tzi', yit' axh koj tamiigo u ijlenal Cesar! Tan ab'iste va'l nitektaq' b'en tib's ijlenal, a' niqel u Cesar.— Texh te.

13 Ech ta'xh tek tab'i u kam u Pilato tza', taq' elu'l u Jesusus q'anal. Utz k'uje' u Pilato tu u q'atb'al tzii, va'l Gaabata ib'ii tu yolb'al hebreo, va'l nuk'el ku' sivan tuul. 14 A' chit ib'anax u kam tzi', aas si'chtexhxe't u nimla q'ii. A' chit nichteki'anke'l tuch tib' q'u aanima. Utz chaq'aal q'iiich teku'en. Tal u Pilato tu q'u q'esal uq'ayb'al ech tza': —Aatz cheel, atil vetijlenal tzuta.— Texh te.

15 Pek motx ko'n xe't iq'eq'un ech tza': —iPaaløj el! iPaaløj el! iJe'oj vatz kurus!— Texhtu'.

Tal tek u Pilato te ech tza': —iSavaq' je' vetijlenal vatz kurus?— Texhtu'.

Tzaq'b'u q'u q'esal oksan yol vatz Tioxh ech tza': —Ye'k va't qijlenal ti' u Cesar.— Texhtu'.

16 Unchee' taq'ka u Jesusus tikuenta; sataq' je' vatz kurus. Ech iq'ol k'asu'l u Jesusus tu q'u aanima tzi'.

U taq'ax je' u Jesusus vatz kurus

17 Unchee' ijamich ma'l u kurus tu u Jesusus aas k'asu'l. Aalich ib'en tu u tx'ava' Tatib'al B'ajil Vi'; Goolgota tu u yob'al hebreo. 18 Tan latzi' motx taq'vu je' u Jesusus vatz kurus. Ant imol ka'va't vinaj je' vatz kurus. Jununil sitxala u Jesusus. 19 Ech tal itz'ib'al ma'l u yol u Pilato vatz vikurus u Jesusus. Nichtal ech tza': "JESUUS AA NAZAREET TIJENAL Q'U ISRAEEL." Chia. 20 Utz sib'al q'u Israeel si'klen q'u yol tzi' tan, axhib'i naja'ch ko'n u tenam aq'lik je' u Jesusus vatz kurus. Utz oxva'l yob'al tz'ib'al-ik u yol majte tzi': tu u yob'al hebreo, tu u yob'al griego, tuch' tu u yob'al latiin.

21 Ech motx tek tal q'u q'esal oksan yol vatz Tiohx xo'l q'u Israeel tu u Pilato ech tza': —Ye' ko'xh atz'ib'a aas: "Tijlenal Q'u Israeel," cha'axh. Pek a' satz'ib'a aas: "A' Ko'xh Nialon Aas Tijlenal Q'u Israeel," chajaxh.— Texhtu'.

22 Tzaq'b'u u Pilato ech tza': —Ta'xhtu' vetuntz'ib'ala' kam vetuntz'ib'ala'.— Texhtu'.

23 Unchee' ta'xh tek veet ije' u Jesusus vatz kurus tu q'u sol, motx tiq'o k'asu'l q'u toksa'm. Kaava'l taq' ku' tuul. Jununil tetz

junun sol i'ana. Antu motx tiq'o k'asu'l u toksa'm va'l chemich chelkin b'u'j, yit' tz'isel koj.

24 Ech motx tek tal sivatzaj ech tza': —Ye'k sakuq'ix tuul. Pek kub'antaj saach ti'. Ech saqile' ab'il b'oj etz li'ana.— Texhtu'. Loq' itzojpu chit u yol va'l tz'ib'amalka ech tza':

—Motx ijatx q'u voksa'm siatzaj. I'an b'ul ti'.— Chia.^h Utz anchitu'. Ech motx i'an q'u sol.

25 Unchee' atich opon vinan u Jesusus k'atz u kurus, tuch' vitza'q' vinan. Antu u Li', u tixoj u Cleofas, tuch' u Li' aa Magdala.

26 Ech sajin ku'l u Jesusus; til vinan. Utz til u chusulib' majte va'l tiich chit ti'. Tan atich opon. Utz tal tek u Jesusus tu vinan ech tza': —Nan, a' tek iitz'in va'l tzuta.— Texh ti' u chusulib' va'l tiich chit ti' u Jesusus ti. 27 Utz tal tu u chusulib' ech tza' majte: —A' tek anan vunnan tzi'.— Texh te.

Ech aatz u chusulib' tzi', yakich tiq'o b'en vinan u Jesusus ti' tu tatib'al.

Vikam u Jesusus vatz u kurus

28 Unchee' xamtich tek ti' u kam tza', tootzajich u Jesusus aas ma't tek itzojpu kajay q'u kam ul i'ane'. Tal tek ech tza': —Nitzej untzi'.— Texhtu'. Loq' itzojpu chit q'u yol tz'ib'amalka.ⁱ 29 Utz

^h 19.24 Choktaj u Salmos 22.18.

ⁱ 19.28 Choktaj u Salmos 69.21.

atich ma'l u xhaaro tzi', noonaj minaagre tuul. Ech jilul ma'l u nuq'kin b'u'j tuul, qitzax ok ti' ma'l u tze' hisopo. Ech taq' ji'op titzi' u Jesusus, sitz'utz'e'l taa' ti'. **30** Ech ta'xh veet itz'utz'te'l u minaagre u Jesusus tzi', tal ech tza': —iKajay vetti'ol tib'!— Texhtu'. Ech inakb'a' ku' ivi' utz, kami.

**Vipaasal ch'ich' xe'aj tuul
u Jesusus**

31 Unchee' b'en q'u q'esal uq'ayb'al xe' u Pilato. Ex ijajab'e aas sapaxil vatz tajan q'u'l atich je' vatz kurus. Oora sakamsali, ech saeesal vatz kurus. Tan a' isa' ye'k sakaa vatz kurus tu u ilanb'al q'ii va'l si'chtexhxe'ti. Tan nichtek-i'anke'l tuch tib' q'u aanima tan, sib' tatin u ilanb'al q'ii siatz va'l nichipaal ti' u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto.

32 Anchitu'. Motx opon q'u sol. Utz ipaxi vatz tajan u b'axa va'l aq'ax je' vatz kurus k'atz u Jesusus. Tan ye'sajich ikame'. Utz echat i'an tu va't va'l.

33 Pek aatz motx opon k'atz u Jesusus, tila ma'tich ikame'. Ye't ipaxi ve't vatz tajan. **34** Loq' aatz ma'l u sol, itzok' txala tuul u Jesusus tu ma'l lanza. Utz oora elu'l kaj tuul tuch' a'. **35** Utz a' nialon q'u kam tza' va'l ilon. Utz noj va'l nitale'. Tek' tootzajle aas

inujul va'l nitale'. Ech motxoj enima majte. **36** Tan k'uxh ye't paxil vatz tajan u Jesusus, a' tzojpi u yol tz'ib'amalka ech tza':

—Yit' sa'kojpaxil ib'ajil.—
Chia.^j

37 Utz echat nital va't u yol majte va'l tz'ib'amalka aas:

—Sa'nalilax va'l paasal ch'ich'
txala tuul.— Chia.^k

Vimujax u Jesusus

38 Unchee' xamtich tek tuul, ex ijaj b'a'n'il u Xhep aa Arimatea tu u Pilato aas satiq'o b'en vichi'l u Jesusus. Ech aq'ax tzii te tu u Pilato. Utz b'eni, ex teesa ku'l vichi'l u Jesusus vatz kurus. Aatz u Xhep tzi' tan, nimanich tetz u Jesusus. Pek ye' ko'n na'l nichiane'. Tan a' nichixo'va' q'u q'esal uq'ayb'al.

39 Antu opon u Nicodemo majte, va'l opon xe' u Jesusus tu aq'b'al. Iq'omich tx'umq'ixsab'al taq'o, mirra tuch' aaloe. Kamal ma'j kintaal. **40** Ech motx tiq'o k'asu'l vichi'l u Jesusus. Utz ib'acho'k tu b'a'nla b'u'j. Toksa vichi'l tu q'u b'a'nla chaj tx'umq'ixsab'al. Tan ech u kostuumbre xo'l q'u Israeel ti' imujax kamchil.

41 Unchee' atich ma'l u chiko-b'e'm tu u lugaar va'l aq'axku je' u Jesusus vatz kurus tzi'. Utz

^j 19.36 Choktaj u Salmos 34.20; u Eexodo 12.46; u Nuumeros 9.12.

^k 19.37 Choktaj u Zacarias 12.10; Q'u Kam Ib'axab'sa Ik'uchax U Tiohx (Apocalipsis) 1.7.

atich ma'l ak' jul vatz sivan xo'l u chikob'e'm. Ye'sajich tok ma'j kamnaj tuul. **42** Ech mujax texh u Jesusus tzi' tan, si'chtexhxe't u nimla q'ii. Utz naja' u mujb'al majte. Tan a' tek nich'i'anke'l tuch tib' q'u aanima.

U q'aavitz'pu u Jesusus

20 1 Unchee' aatz i'an tu u b'axa q'ii tetz u xhemaana, ku'saj chit b'en u Li' aa Magdala tu u mujb'al tetz u Jesusus. Anko'xh ukenich tere'n. Utz a' tek tila elnajich u sivan, u jupib' itzi' u jul. **2** Ech t'aspu ib'ena', b'en xe' u Xhim, va'l Lu' ib'ii majte, tuch' xe' u chusulib' va'l tiich chit u Jesusus ti'. Utz tal te ech tza': —jEesali b'en u kuB'aal tu mujb'al tetz utz, ye' qootzaj til chaj ex aq'lojka!— Texhtu'.

3 Ech elb'en u Lu' tuch' va't u chusulib', b'en tu u mujb'al tetz. **4** Ela t'aspu ib'en sika'b'il. Pek maas t'aspu va't u chusulib' vatz u Lu'. Aya' vimol. Ech b'axal opon tu u mujb'al tetz u Jesusus. **5** Loq' ye't oko'p tu u jul. Pek ik'o'b'a' ku' tib', sajin oko'p tuul. Utz ta'xh til q'u b'u'j atichka tzi'. **6** Ech opon tek u Xhim, va'l Lu' ib'ii majte utz, b'eno'k tu u jul. Til q'u b'u'j atichka tzi'. **7** Loq' aatz u b'u'j va'l b'achichku ivi' u Jesusus, yit' atich koj ok xo'l q'u liikin b'u'j. Pek paarten tek b'ochichku b'en. **8** Ech oko'p u chusulib' tu u jul majte, va'l b'axal oponi. Utz tila aas ye'kanich tek u Jesusus. Ech nal tek inima va'l alax te.

9 Tan ye'sajich tel itxumb'al tu u yol tz'ib'amalka aas ministeer sa-q'aavitz'pu u Jesusus xo'l q'u kamnaj. **10** Ech q'aavtekb'en q'u chusulib' tu tatib'al.

Vichee u Jesusus vatz u Li' aa Magdala

11 Pek aatz u Li', nichtoq' tzi' u jul aal telu'l. Utz ik'o'b'a' ku' tib', sajin oko'p tu u jul, tuul nichtoq'e'. **12** Utz til ka'va'l aanjel; saj oksa'm. K'ujlich ma'l tivi' va'l atichku vichi'l u Jesusus utz; va't tu tajan. **13** Ech tal tu u Li' ech tza': —Ixoq, ¿kantu' nooq'e'?— Texh te'le'.

Tal u Li' ech tza': —Nivoq'e' tan, iq'ol ib'en vunB'aal. Utz ye' vootzaj til ex aq'lojka.— Texhtu'. **14** Ta'xh veet tal u kam tzi', sajin ti' iqu. Utz a' tek tila atich u Jesusus tzi'. Loq' ye'ich tootzaj oj u Jesususich.

15 Unchee' tal u Jesusus te ech tza': —Ixoq, ¿kantu' nooq'e'? ¿Ab'il nachoke'?— Texh te.

Aatz u Li' tan, a' titz'a aas u xeen chikob'e'm va'l nichq'ilan. Tal te ech tza': —B'aal nitxa', untz'oj axh vetiq'on b'en vunB'aal, al ve til ex aaq'va. Ech se'nviq'o.— Texh te.

16 Tzaq'b'el tu u Jesusus ech tza': —jLi'!— Texh te.

Ipilq'u tek tib' u Li'. Utz tal te ech tza': —jRaboni!— Texh te. “Chusul” chu u tokeb'al tu u yolb'al hebreo.

17 Tal u Jesusus te ech tza': —Chajpu'in. Tan ye'saj unb'enje' xe' vunTat tu Amlika. Pek kuxh

xe' q'u vitz'in vatzik, q'ul unchusulib' utz, al te ech tza': « Ma'tje'in xe' vunTat, aya' u kuTat; xe' vunTiohx, aya' u kuTiohx. Chia.» Chajaxh te.— Texh te.

18 Ech ib'en u Li', u aa Magdala utz, ex tal u b'a'nla yol tu q'u chusulib' aas ma'tich tiltu u kuB'aal. Utz tal te kam tal u Jesus te.

Vichee u Jesus vatz q'ul ichusulib'

19 Unchee' anko'xh tu u b'axa q'ii tetz u xhemaana tzi', sotsaj teku'en, katx'umich tib' q'u chusulib' tu va'l molichku tib'. Tan a' nichixo'va q'u q'lesal uq'ayb'al. Utz ja' texh til txaklich u Jesus tixo'!! Tal ech tza': —iAtoj paas tetaanima!— Texhtu'. **20** Ech ta'xh veet tal u kam tzi', ik'uch q'ul iq'ab' te tuch' u txala tuul va'l ak'oni. Ech motx chit txuq'txun q'u chusulib' aas tiltu u kuB'aal tzi'.

21 Utz tal paj u Jesus te ech tza': —iAtoj paas tetaanima! Utz kani'ch michajtuk'asu'lin vunTat, echat echajax b'en nunb'ane'.— Texh te. **22** Ta'xh veet taltu u kam tzi', ixuli ok kaji'q' k'atza. Utz tal te ech tza': —K'ultaj u Tioxhla Espiiritu. **23** Utz ab'il sekuy ipaav, sakuylu vipaav. Pek ab'il a' ye'k sekuy ipaav, ye'k sakuyax majte.— Texhtu'.

Vika'tziun u Maxh

24 Pek aatz u Maxh, ye'kich xol' q'u chusulib' aas opon u

Jesus b'axa. Aya' ma'l tu kab'laal q'u chusulib' va'l Diidimo ib'ii majte. **25** Ech alax te tunjot q'u chusulib' ech tza': —iVetqillu u kuB'aal!— Texh te.

Pek tal ech tza': —Yit' sa'kojunnima aas q'aav itz'pia, untz'oj ye'k savil q'u echlal tiq'ab' u tokeb'al q'u laauxh utz, savoksa vi' unq'ab' tuul. Sa'kojunnima oj ye'k savaq' oko'p u vi' unq'ab' tu u txala tuul va'l tzok'li.— Texhtu'.

26 Unchee' vaaxajilich tek q'ii tuul, atich paj q'u chusulib' to'-otzotz. Utz atich tek u Maxh tixo'l. Tuul aq'b'u u Jesus k'uxh jupich otzotz. Utz toksa tib' tixo'l. Tal te ech tza': —iAtoj paas tetaanima!— Texhtu'.

27 Tal tek tu u Maxh ech tza': —Il q'ul unq'ab' tza'. Oksa u vi' aq'ab' tu u b'enab'al laauxh. Utz aq' oko'p vaq'ab' tu u tzok'b'e'm txala vuul. Ech ye' ko'xh ka'-tziunaxh. Pek nima aas q'aav-itz'p'in.— Texh te.

28 Unchee' tzaq'b'u tek u Maxh utz, tala: —iNoj pe'xh axh, unB'aal, unTiohx!— Texhtu'.

29 Utz tal u Jesus te ech tza': —Anal nanima Maxh, aas vetiilin. Pek chi'b'eb'al tetz q'u aanima q'u'l ninima'in k'uxh ye'xhkam nitilin.— Texhtu'.

U taltu u Xhan kam toke' itz'ib'a u u' tza'

30 Unchee' sib' tere'n ko'xh txaichil i'an u Jesus vatz q'ul ichusulib' aas ye' tz'ib'amal tu u' tza'. **31** Pek k'uxh vettz'ib'alka

q'u'l tza' tan, ti' sanimali aas a' viTxaaom u Tiohx u Jesusus, viK'aol u Tiohx. Ech tu ko'n vinimale' sa'atin tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj.

**Vichee u Jesusus vatz
jujva't q'ul ichusulib'**

21 1 Unchee' xamtich tek ti' q'u kam tza', icheesa unpat tib' u Jesusus vatz q'ul ichusulib' tzi' u choo tu Tibeerias. Ech vicheesat tib' siatz i'ana tza'. **2** Ech molich tib' q'u chusulib' tza': u Xhim, va'l Lu' ib'ii majte, u Maxh, va'l Diidimo ib'ii majte; u Natanaeel, va'l aa Canaa tikuenta Galilea; tuch' q'ul ik'aol u Zebedeo utz, tuch' ka'va't chusulib'. **3** Utz tal u Xhim, va'l Lu' ib'ii majte: —Se'nveesa txay.— Texhtu'.

Utz tal q'ul imol te ech tza': —Sab'eno' sai' majte.— Texhtu'.

Ech motx ib'ena'. Ok tu ma'l u jukub'. Loq' niko'xh ma'j txay teesa tu u aq'b'al tzi'.

4 Ech aalich texh isajb'e', opon u Jesusus tzi' u choo va'l atichka. Pek ye'ich tootzaj q'u chusulib' oj u Jesusus. **5** Utz tal u Jesusus te ech tza': —Xiak, ¿atil tzik b'oj echb'ub'al tzexe?— Texh te.

Motx tzaq'b'i utz, tala: —iPaat ye'xhkam!— Texhtu'.

6 Tal u Jesusus te ech tza': —Aq'taj ko'p vek'ach tiseb'alil u jukub' tzi'. Ech seteesa je'ul etxay.— Texh te.

Ech motx taq'tu ko'p u k'ach tu a'. Utz sib'la txay ok tuul. Aal ye'

nichmotxitii ve't tiq'ol je'ul u k'ach tu a'.

7 Unchee' aatz tek u chusulib' va'l tiich chit u Jesusus ti', tal tu u Lu' ech tza': —iU kuB'aal atzi!— Texh ti' u Jesusus.

Ech ta'xh tab'i u Xhim, va'l Lu' majte, aas u kuB'aal va'l oponi, itx'enku tek je' toksa'm. Tan chelpumich taq'o. Ech taq'tu ko'p tib' tu a'. **8** Pek aatz unjot q'u chusulib', tu jukub' elku'l tzi' a', qinimal u k'ach taq'o va'l sib'la txay ok tuul. Tan yit' tzian koj chit tx'ava' tu va'l atichka; kamal ma'j ko'xh 100 metro oknajop. **9** Ech motx opon vatz tx'ava'. Utz tila aas atich ok ma'l xamal. Nichitxoo' ma'l txay sii' tuch' kaxhlaan tx'ix.

10 Utz tal u Jesusus te ech tza': —Chab'ataj ul untx'ajoj q'u txay q'u'l anal veteteesala'.— Texh te.

11 Aatz u Xhim, aya' u Lu', je'op tu u jukub'. Utz tiq'o elu'l vatz tx'ava' u k'ach eesab' txay. Noonaj ok mamaj txay tuul. Ma'l 153. Loq' k'uxh sib'la txay, ye't q'ixmu u k'ach eesab' tetz.

12 Utz tal tek u Jesusus te ech tza': —Ni'extaj utz, echb'un-ojex.— Texh te.

Utz niko'xh ma'j q'u chusulib' aas sako'xhdaq'an tab'it te aas: —¿Ab'il axh?— Chaj te. Tan tootzajich aas aya' u kuB'aal Jesusus. **13** Ech xaan opon u Jesusus. Itxay u kaxhlaan tx'ix utz, taq' tetz. Echat i'an tu u txay majte.

14 Unchee' a'ich tek vitoxpaj ichee u Jesusus vatz q'ul

ichusulib' aas ma'tich q'aav
tiz't'pu xo'l q'u kamnaj.

U yol i'an u Jesus tuch' u Lu'

15 Unchee' aatz ma'tich tek
motx veet itx'a'ne', tal u
Jesus tu u Xhim ech tza',
aya' u Lu': —Xhim, ik'aol
Jonaas, ¿tiira tz'ejel chixh
avaanima vi' vatz q'u'l tzi'?—
Texh te.

Utz tzaq'b'el tu u Lu' ech tza':
—Ee' unB'aal, ootzajle tiira nun-
sa'axh.— Texh te.

Tal u Jesus te ech tza': —Liil
q'u ch'ooaj niman vetz tzi'
unchee'; xee echa' karne'l.—
Texh te. **16** Q'aav paj chit tal te
ech tza': —Xhim ik'aol Jonaas,
¿tz'ejel chixh avaanima vi'?—
Texh te.

Tzaq'b'el tu u Lu' ech tza':
—Ee' unB'aal, ootzajle tiira nun-
sa'axh.— Texh te.

Tal te ech tza': —Liil q'u
ch'ooaj niman vetz tzi' unchee';
xee echa' karne'l.— Texh te.

17 Utz tal tepaj u Jesus te
titoxpaj ech tza': —Xhim ik'aol
Jonaas, ¿ni tzik asa'in?— Texh
te.

Pek aatz u Lu', txumun tek ti'
tan, itoxpaj tek ich'otil te aas
nojchixh nisa'a. Ech itzaq'b'e tek
u Jesus ech tza': —UnB'aal, axh
ootzajin tetz q'u kam kajayil utz,
ootzajle aas nojchit nunsaxh.—
Texh te.

Utz tal u Jesus te: —Liil q'u
ch'ooaj niman vetz tzi' unchee';
xee echa' karne'l. **18** Tan ni'xh-
tek'val see aatz axhich txul

aanima, ta'n a' nab'an uuche'
utz, nab'ena' til asa'. Pek aatz sa-
q'eshb'axh, paarten tek sab'anon
uuche'. Utz si'iq'olb'enaxh tu va'l
k'uxh ya'sa' b'enxh tuul.—
Texh te.

19 K'uxh tal u kam ech tzi'
tan, a' talvu ti' aas satoksa iq'ii
tu vikameb'al. Ech ta'xh tal u
kam te tzi', tal paj te: —Xamb'en
vi'.— Texh te.

**U taltu u tz'ib'an tetz u u' tza' aas
tiira tiich chit u Jesus ti'**

20 Unchee' ipilq'u tib' u Lu'
utz, a' tek tila xamich u chusulib'
ti' va'l tiich chit u Jesus ti'.
Aya' va'l ijetz'o'k tib' k'atz u
Jesus tuul nichte'chb'une' aas
ye'sajich ikame' utz, va'l tal te:
—UnB'aal, ¿ab'il va'l so'-
oksanaxh tiq'ab' q'u txayol?—
Texh te.

21 Ech ta'xh ilax u chusulib'
tu u Lu' tzi' aas xamich ti', tal tu
u Jesus ech tza': —UnB'aal, pek
¿kam saya'k va'l tzi'?— Texh te.

22 Utz tal u Jesus te ech
tza': —Kam koj ookeb'al oj a'
unsa' anko'xh itz'lele laq'aav-
u'lin. Pek ni'axh xamb'en vi'.—
Texh te. **23** Ech k'uxh tal u
Jesus aas: —Kam koj ookeb'al
ti' oj a' unsa' anko'xh itz'lele
saq'aavu'lin.— Texhtu'. Yit' a'
koj tala aas ye'k sakam u
chusulib' tzi'. Pek ye't kanax
tootzajil u tokeb'al tu q'u
niman tetz u Jesus. Utz nich-
tekipax itziil tixo'l aas ye'k
sakam u chusulib' tzi'
nichtale'.

Vitzojpeb'al u u' tza'

24 In u chusulib' va'l nialon q'u kam tza'. Utz in tz'ib'an tan, qootzajle aas inujul q'u kam nival ti' u Jesuus. 25 Utz

sib' tere'n ko'xh kam i'an u Jesuus aas ye't tz'ib'ali. Tan k'uxh tz'ib'al koj chit junun q'u kam kajayil, tech tere'n koj uchchil ti' ikolax q'u u' sa-tz'ib'alika. A'i.

Q'U YOL ALICH TI' U JESUUS UTZ, TZOJPI

Til u' alichku q'u yol	Q'u yol alich ti'	Til u' nitalva aas tzojpi
u Geenesis 3.15	Itu'xh ixalam u Eva si'ane'	Q'u Niman Tetz U Jesuus Tu Galaacia 4.4
u Geenesis 12.3	Itu'xh ixalam u Abrahaam si'ane'	U Tio 1.1
u Geenesis 17.19	Tiimam u Isaac si'ane'	U Lucas 3.34
u Nuumeros 24.17	Tiimam u Jacob si'ane'	U Tio 1.2
u Nuumeros 24.17-19	Sailax tx'umi'l, techlal u titz'peb'al	U Tio 2.1-2
u Geenesis 49.10	A' saelku xo'l q'ul itu'xh ixalam u Judaa	U Lucas 3.33
u Isaiaas 9.7	Ech tijle'm si'ane' u ijlenal Daviid	U Lucas 1.32
u Salmos 45.6	B'enamen u tijle'm si'ane'	Q'u Hebreo 1.8-12
u Miqueas 5.2	A' saitz'pik tu Beleen	U Lucas 2.4-5, 7
u Danieel 9.25	Kam tuul saitz'pi	U Lucas 2.1-2
u Isaiaas 7.14	Titz'in ma'l ixviak si'ane', ye' tootzaj vinaj	U Lucas 1. 26-27, 30-31
u Jeremias 31.15	Sayatz'pu sib'al talax nitxa'	U Tio 2.16-18
u Oseas 11.1	Saiq'ol b'en tu Egipto	U Tio 2.14-15
u Isaiaas 40.3-5; u Malaquias 3.1	Sab'axab'sal itziil tu ma'l u vinaj	U Lucas 3.3-6; 7.24, 27
u Malaquias 4.5	Sab'axab' ul ma'l u vinaj siatz echa' u Elias	U Tio 11.13-14
u Salmos 2.7	Ik'aol u Tiohx sa'alaxi	U Tio 3.17
u Isaiaas 9.1	Sipaxsa itziil u yolb'al Tiohx tu Galilea	U Tio 4.13-16
u Salmos 78.2-4	Sik'am ti' kam tu vichusune'	U Tio 13.34-35
u Deuteronomio 18.15	Alol tetz u yolb'al Tiohx si'ane'	Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 3.20, 22
u Isaiaas 61.1-2	Su'lilak q'u aanima atil tu tza'l	U Lucas 4.18-19
u Isaiaas 53.3	Sako'neesal iq'ii tu q'u tetz aa tenamil	U Xhan 1.11
u Salmos 110.4	Oksan yol vatz Tiohx si'ane'	Q'u Hebreo 5.5-6

Til u' alichku q'u yol	Q'u yol alich ti'	Til u' nitalva aas tzojpi
u Zacarias 9.9	Techal vik'ulax topon tu Jerusalem sab'anli	U Kuxh 11.7, 9, 11
u Salmos 8.2	Sab'itzal tu q'u talaj nitxa'	U Tio 21.15
u Isaias 53.1	Yit' sa'kojnimal tu unjolol aanima	U Xhan 12.37-38
u Salmos 41.9	A' sak'ayin tu kamchil ma'l u vinaj b'a'n tuch'	U Lucas 22.47-48
u Salmos 2.2	Si'an ik'u'l q'u q'atb'al tzii ti'	Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 4.25-26
u Zacarias 11.12	30 saj ch'ich' puaj ija'mel sab'anlu ti' ik'aye'	U Tio 26.15
u Salmos 35.11	Sachee txakb'a'n txub'al ti'	U Kuxh 14.57-58
u Isaias 53.7	Yit' sa'kojitzaq'b'e q'u xochol tetz	U Kuxh 15.4-5
u Isaias 50.6	Saq'osax ivatz	U Tio 26.67
u Salmos 35.19	Ye'k ko'xh tokeb'al saixvali	U Xhan 15.24-25
u Isaias 53.12	Saje' vatz kurus k'atz aa paav	U Kuxh 15.27-28
u Zacarias 12.10	Satzok'ax xe'aj tuul tu ch'ich'	U Xhan 20.27
u Salmos 22.7-8	Saeesal iq'ii tu q'u aanima	U Lucas 23.35
u Salmos 69.9	A' saijan u yoq'b'al ti' q'u aanima	Q'u Niman Tetz U Jesusu Tu Roma 15.3
u Salmos 109.4	Siq'ila sik'le Tiohx ti' q'u koontrain tetz	U Lucas 23.34
u Salmos 22.17-18	Sab'anax saach ti' q'u toksa'm	U Tio 27.35-36
u Salmos 22.1	Sa'aq'axka b'iil tu u Tiohx	U Tio 27.46
u Salmos 34.20	Yit' sa'kojpaxil ib'ajil	U Xhan 19.32-33, 36
u Zacarias 12.10	Satzok'ax txala tuul	U Xhan 19.34
u Isaias 53.9	Echa' imujax tx'iiol sab'anlu te	U Tio 27.57-60
u Salmos 16.10; 49.15	Saq'aavitz'pixsali	U Kuxh 16.6-7
u Salmos 68.18	Sab'en je' xe' u Tiohx tu Amlika	U Kuxh 16.19; B'axa U' Tu Corinto 15.4; Q'u Niman Tetz U Jesusu Tu Eefeso 4.8